

Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Марија Станојевић Веселиновић

КОМПАРАТИВНИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У СРПСКОМ И НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ – ОНОМАСИОЛОШКА ГРУПА, ПРЕДМЕТ'

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Едиција
МОНОГРАФИЈЕ

Марија Станојевић Веселиновић

**КОМПАРАТИВНИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ
У СРПСКОМ И НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ –
ОНОМАСИОЛОШКА ГРУПА ,ПРЕДМЕТ’**

Јагодина
2026

Издавач

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу
Милана Мијалковића 14, Јагодина

За издавача

Проф. др Ненад Вуловић

Уредник

Проф. др Маја Димитријевић

Рецензенти

Проф. др Милош Ковачевић
Проф. др Божинка Петронијевић
Проф. др Даница Недељковић

Дизајн корица

Проф. Слободан Штетић

Технички уредник

Владан Димитријевић

Лектура

Мср Марија Ђорђевић

Штампа

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Тираж

50

ISBN 978-86-7604-254-8

Наставно-научно веће Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, одобрило је објављивање ове монографије одлуком број 01-62/1 од 15. 1. 2026. године.
© Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	7
1. УВОД	9
1.1. Предмет монографије	9
1.2. Структура монографије	10
1.3. Циљ истраживања	11
1.4. Методолошки оквир	11
1.4.1. Контрастивна анализа	12
1.4.2. Концептуална анализа	13
1.5. Корпус	14
1.6. Значај монографије	15
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР	17
2.1. Предмет фразеологије	18
2.1.1. Терминологија	18
2.1.2. Карактеристике фразеологизама	18
2.1.2.1. Вишелексемност	20
2.1.2.2. Стабилност	20
2.1.2.3. Идиоматичност	23
2.2. Класификације фразеологизама у србистичкој лингвистици	24
2.2.1. Класификација фразеологизама на основу лексичког значења компонената	24
2.2.2. Класификација фразеологизама на основу семантичке фигуре која је у основи фразеолошког значења	24
2.2.3. Класификација фразеологизама на основу синтаксичког критеријума	25
2.2.4. Класификација фразеологизама на основу идиоматичности	26
2.2.4.1. Поткласе глобалних фразеологизама	27
2.2.4.2. Поткласе компонентних фразеологизама	27
2.2.5. Класификација фразеологизама на основу функције атрибута у именичкој компоненти	28
2.3. Класификације фразеологизама у германистичкој лингвистици	28

2.3.1. Основна класификација фразеологизама према Бургеру у германистици	29
2.3.2. Синтаксичка класификација	30
2.3.3. Специјалне класе фразеологизама	31
2.3.4. Мешовите класификације	31
2.4. Досадашња истраживања компаративних фразеологизама у сербокroatистици	32
2.5. Досадашња истраживања компаративних фразеологизама у германистици	34
3. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО	37
3.1. Компаративни фразеологизми који се односе на предмете у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику	37
3.1.1. Бистрина предмета	38
3.1.1.1. Тип еквиваленције	38
3.1.1.2. Концептуална анализа	39
3.1.2. Боја предмета	40
3.1.2.1. Бела боја предмета	40
3.1.2.2. Црна боја предмета	42
3.1.2.3. Црвена боја предмета	44
3.1.3. Брзина предмета	45
3.1.3.1. Тип еквиваленције	46
3.1.3.2. Концептуална анализа	46
3.1.4. Величина предмета	47
3.1.4.1. Тип еквиваленције	47
3.1.4.2. Концептуална анализа	48
3.1.5. Количина предмета	48
3.1.5.1. Тип еквиваленције	49
3.1.5.2. Концептуална анализа	49
3.1.6. Лепота предмета	50
3.1.6.1. Тип еквиваленције	50
3.1.6.2. Концептуална анализа	51
3.1.7. Оштрина предмета	51
3.1.7.1. Тип еквиваленције	52
3.1.7.2. Концептуална анализа	52

3.1.8. Старост предмета	53
3.1.8.1. Тип еквиваленције	53
3.1.8.2. Концептуална анализа	54
3.1.9. Тежина предмета	55
3.2.9.1. Предмет велике тежине	55
3.1.9.2. Предмет мале тежине	57
3.1.10. Тврдоћа предмета	59
3.1.10.1. Тврди предмети	59
3.1.10.2. Мекани предмети	62
3.1.11. Хладноћа предмета	65
3.1.11.1. Тип еквиваленције	65
3.1.11.2. Концептуална анализа	66
4. ЗАКЉУЧАК	67
ЛИТЕРАТУРА	75
РЕГИСТАР КОМПАРАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА	81
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	89

ПРЕДГОВОР

Ова монографија представља наставак истраживања започетог у оквиру докторске дисертације *Компаративни фразеологизми за језички пар српски–немачки*, одбрањене 2018. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. Док је у претходној монографији *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику (2023)* акценат био на фразеологизмима који описују човека и његове особине, у овом раду пажња је усмерена на компаративне фразеологизме који се односе на предмете и њихове карактеристике, чиме се заокружује целина започетог фразеолошког корпуса.

Рад је резултат дугогодишњег истраживања и стручно-научног усавршавања, током којег сам имала подршку бројних колегиница и колега, чији су савети, разговори и охрабрења били драгоцени у свакој фази настанка рукописа. Посебну захвалност дугујем професорки Божинки Петронијевић, професору Милошу Ковачевићу и својој некадашњој менторки и професорки Даници Недељковић на несебичној подршци, стрпљењу, као и на драгоценим саветима и сугестијама које су значајно допринеле обликовању ове монографије.

Највећу захвалност ипак дугујем својој породици, супругу Александру, кћерки Тари и сину Павлу, на безрезервној подршци, љубави, разумевању и стрпљењу који су ми дали снагу да овај рад приведем крају.

Ауторка

1

1. УВОД

Монографија представља наставак и допуну претходног истраживања у којем су анализирани компаративни фразеологизми повезани повезани са доменом човека (Станојевић Веселиновић 2023б), док се у овом раду обрађују они који означавају карактеристике предмета као што су бистрина, боја, брзина, величина, лепота, количина, оштрина, старост, тежина, тврдоћа и хладноћа.

Циљ монографије јесте да се, уз примену контрастивне и концептуалне анализе, прикаже лингвокултурна обојеност и семантичка структура ових фразеологизама, као и њихове сличности и разлике у оба језика. С обзиром на то да компаративни фразеологизми за ономасиолошку групу 'предмет' до сада нису били систематски истраживани у оквиру овог језичког пара, рад представља допринос не само контрастивној фразеологији, већ и развоју фразеолошких студија у области когнитивне лингвистике и интеркултуралне комуникације.

1.1. Предмет монографије

Предмет ове монографије јесте контрастивна и концептуална анализа компаративних фразеологизама у српском као језику-извору и њихових еквивалената у немачком језику као језику-циљу, с акцентом на оне који се односе на домен предмета. У фокусу анализе биће придевски фразеологизми, као најфреквентнија структура у оба језика, али ће пажња бити посвећена и глаголским компаративним фразеологизмима, иако су уочени у знатно мањем броју.

Истраживање се реализује на три нивоа језичке анализе: лексичком, морфосинтаксичком и семантичком (Мршевић-Радовић 1987; Корхонен 1992; Палм 1997; Флајшер 1997; Финк-Арсовски 2002; Шипан 2002; Колер 2004; Добровољски, Пираинен 2009; Бургер 2010). У оквиру анализе биће приказани различити типови еквиваленције уочени у српском и немачком корпусу. Након тога се приступа концептуалној анализи, која се, за разлику од приступа заснованог на постулисању појмовних метафора у духу Лејкофа и Џонсона (1980), примењеног у претходној монографији (Станојевић Веселиновић 2023б), у овом раду темељи на моделу који заступа Жељка Финк-Арсовски (2002). С обзиром на прозирну мотивациону основу компаративних фразеологизама у домену предмета, анализа се не заснива на метафоричком моделовању у ужем смислу, већ се фокусира на етимолошке, културолошке и семантичке мотиве који стоје у основи поређења. Истражује се значење, контекст настанка и разлози због којих се одређени предмети користе

као основ поређења у оба језика, што омогућава дубље разумевање културно утемељених образаца мишљења.

1.2. Структура монографије

Уводни део посвећен је теоријском оквиру истраживања и садржи карактеристике и класификацију фразеологизама уопште, као и преглед досадашњих радова који се баве фразеологијом, са посебним освртом на компаративне фразеологизме. Излажу се основне теоријске поставке у вези са дефиницијом, класификацијом и структуром фразеологизама, као и терминолошком разноликошћу у различитим лингвистичким традицијама (Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002; Бургер 2010; Добровољски, Пираинен 2009). Значајно место у раду заузимају контрастивна и концептуална анализа у проучавању фразеолошких јединица, као и анализа односа између језика и културе, имајући у виду да компаративни фразеологизми представљају релевантан лингвокултуролошки показатељ у контрастивном сагледавању два језика.

Други део представља истраживачки сегмент монографије, у оквиру којег је анализиран корпус српских и немачких компаративних фразеологизама који се односе на предмете. Корпус је разврстан према морфолошким и синтаксичким критеријумима, а затим и тематски, на ономасиолошкој основи, у оквиру семантичких поља. По утврђивању степена еквиваленције, примењује се концептуална анализа у духу етимолошко-семантичког приступа, којом се расветљавају културно и когнитивно условљени механизми поређења, карактеристични за српску и немачку фразеолошку слику света (Финк-Арсовски 2002; Добровољски 1988; Ковачевић 1998; Добровољски, Пираинен 2009). Истраживање има за циљ да укаже на културолошке специфичности, као и на сличности и разлике у опажању стварности кроз језик, што је посебно значајно у области когнитивне и контрастивне лингвистике.

На крају монографије представљени су резултати, изведени закључци, наведена литература и извори. Као додаток, у последњем поглављу дат је регистар компаративних фразеологизама, који представља азбучно, тј. абecedно уређен инвентар компаративних фразеологизама у српском и немачком језику и чини примарни, полазни и целовит корпус на коме су заснована наша досадашња истраживања, почев од докторске дисертације (Станојевић Веселиновић 2018), а закључно са овом монографијом. У регистар су, ради очувања континуитета и прегледности корпуса, укључени компаративни фразеологизми различитих ономасиолошких домена, без обзира на то да ли се односе на домен предмета (који је у фокусу ове монографије), домен човека (обрађен у претходној студији (в. Станојевић Веселиновић 2023б)), или као полисемни обухватају оба домена. Азбучни (абecedни) принцип организације примењен је с циљем лакше оријентације и функционалности регистра, док су различите структурне реализације

компаративних фразеологизама (придевске, глаголске, прилошке и именичке) задржане као део јединственог корпусног оквира, што омогућава његову употребу у даљим фразеолошким, лексикографским, преводилачким и контрастивним истраживањима.

1.3. Циљ истраживања

Овај мултидимензионални приступ омогућио је темељно и релевантно поређење компаративних фразеологизама, уз уважавање језичких, културолошких и когнитивних аспеката који обликују њихову употребу и значење у српском и немачком језику.

Рад је усмерен на анализу различитих аспеката компаративних фразеологизама који се односе на особине предмета, као што су бистрина, боја, брзина, величина, лепота, количина, оштрина, старост, тежина, тврдоћа и хладноћа, у српском и немачком језику.

Примарни циљ јесте утврђивање типова еквиваленције између компаративних фразеологизама у оба језика, на основу типологије коју је формулисао Бургер (2010). Истовремено, врши се семантичка класификација фразеологизама према њиховој припадности одређеним тематским пољима, како би се утврдило постоји ли тематска подударност и у којој мери. Посебан акценат стављен је на утврђивање лексичких поља у оквиру којих фразеолошки системи српског и немачког језика оперишу, као и на процену степена симетричности и асиметричности у концептуализацији појединих појава у оба језика. Поред тога, резултати рада указују и на парадигматичне односе међу компаративним фразеологизмима, који укључују односе синонимије, антонимије, полисемије и хомонимије, чиме се додатно доприноси разумевању унутарсистемских веза и структурне организованости ових јединица (в. Станојевић Веселиновић 2023а).

Такође, анализира се формална структура компаративних фразеологизама, односно њихов најучесталији облик у оквиру сваке концептуалне групе. Један од кључних аспеката истраживања јесте и испитивање постојања сличних менталних образаца у концептуализацији света који се огледају у српској и немачкој фразеологији.

1.4. Методолошки оквир

Методолошки оквир овог истраживања заснован је на контрастивној и когнитивној лингвистици, са циљем да се утврде морфосинтаксичке, лексичке и семантичке сличности и разлике између компаративних фразеологизама у српском и немачком језику (Станојевић Веселиновић 2023б).

1.4.1. Контрастивна анализа

Лексички аспект обухвата компонентни састав фразеологизама, структурно-синтаксички се односи на њихову граматичку структуру и трансформационе могућности, док структурно-семантички омогућава увид у концептуалну основу значења и идентификацију тематских области у којима се фразеологизми појављују (нпр. чврстоћа, боја и сл.). Ови аспекти представљају основу за утврђивање типова еквиваленције у контрастивној анализи компаративних фразеологизама српског и немачког језика.

Иако се у литератури, као и у овој монографији, контрастивна и транслатошка равна најчешће практично изједначавају, теоријски се ипак намеће потреба њиховог јасног разграничења. Због тога је за потребе овог истраживања неопходно подвући разлику између појмова *кореспондент* и *еквивалент*; они припадају различитим аналитичким равнима. **Кореспонденти** у контрастивној фразеологији представљају системске јединице двају језика које стоје у односу формално-семантичке упоредивости на нивоу лексичког система; **еквиваленти** су превасходно текстуалне категорије, условљене преводним контекстом (Т1 – оригинални текст; Т2 – транслат/превод), при чему један кореспондент може имати више могућих еквивалената у језику циљу, у зависности од функционалних, прагматичких и контекстуалних фактора (о овоме детаљније код Петронијевић 2016: 81–82, Петронијевић 2018: 16–17).

Управо та формална и семантичка подударност испитује се на основу Бургеровог модела контрастивне анализе (Бургер и др. 1982; Бургер 2010), који укључује наведене језичке нивое и који омогућава класификацију фразеолошких парова према степену еквиваленције.

Такође, треба напоменути и типове еквиваленције Добровољског и Пираиен (2009) који класификују фразеологизме на основу лексичког (фигуративног) значења и менталне слике на: 1) фразеологизме са контрастом у фигуративном значењу; 2) фразеологизме са контрастом у сликовитости; 3) фразеологизме са комбинацијом семантичких контраста. Фразеологизми са контрастом у фигуративном значењу се деле на: а) идиоматичне „лажне пријатеље”, који нису слични једно другоме на фонолошком и ортографском нивоу, већ на нивоу лексичких компонената и менталне слике, тј. на нивоу унутрашње структуре; б) међујезичку квазисинонимију, где је реч о идиомима различитих језика који имају исту или скоро исту слику, веома су слични у лексичком значењу, али је значење другачије изнијансирано; в) асиметричну полисемију, која представља семантичку особину која се јавља у случајевима када идиом језика-изворника има више значења, док идиом у језику-циљу има само једно значење (2009: 143–150). Стога, моносеман идиом језика-изворника може се поклопити са једним значењем одговарајућег полисемног идиома језика-циља, али опет, у целини гледајући, та два идиома нису потпуно еквивалентна, као што је то случај у више примера у нашем раду, а које смо обележили као парцијалне семантичке еквиваленте.

На основу свега наведеног у раду разликујемо пет типова еквиваленције:

1. Потпуна еквиваленција – јавља се када постоји потпуно подударање у значењу, лексичкој структури, сликовитости, стилу и морфосинтаксичкој структури, нпр. *биџи бео као сне̑* → *weiß sein wie Schnee*;
2. Делимична еквиваленција – присутна је код фразеолошких парова са незнатним одступањима, као што су разлике у падежу, редоследу речи или употребљеним компонентама, нпр. *биџи мек као свила* → *weich sein wie ein Pudding*;
3. Семантичка еквиваленција – заснива се на значењској подударности, иако сликовитост и лексичко окружење могу бити различити, нпр. *биџи млад као роса у њогне* → *alt sein wie Methusalem*;
4. Парцијална семантичка еквиваленција – јавља се када у фразеологизмима постоји делимична подударност значења, али се могу разликовати сликовитост, културно обележје или синтаксичка структура и у таквим случајевима фразеологизми деле основну семантичку компоненту, али не и све облике представљања концепта, нпр. *биџи црн као каџран* → *schwarz sein wie die Nacht*;
5. Нулта еквиваленција – означава одсуство одговарајуће фразеолошке јединице у циљном језику. У таквим случајевима значење се може пренети само описно, без сликовитог еквивалента, нпр. *смејати се као луд на брашно* → *grundlos lachen* („смејати се без разлога”) (Станојевић Веселиновић 2023б: 76).

Ова типологија представља не само основ за формално-семантичко поређење компаративних фразеологизама, већ и полазиште за когнитивну анализу начина на који српски и немачки језик концептуализују одређене појаве, особине и односе кроз устаљене језичке изразе.

1.4.2. Концептуална анализа

Истраживање се ослања на релевантне увиде когнитивне лингвистике и концептуалне анализе (Лејкоф, Џонсон 1980; Ковачевић 1998; Финк-Арсовски 2002; Драгићевић 2007; Кевечеш 2008; Добровољски, Пираинен 2009), али у овој монографији теоријски приступ добија другачију усмереност. За разлику од ранијих анализа, у којима је полазиште представљало постулисање појмовних метафора, корпус овде чине фразеологизми чија је мотивација транспарентна и лако утврдива, што омогућава тумачење значењске структуре без посредовања дубљих метафоричких шема.

Једно од основних категоријалних обележја ових компаративних фразеологизама јесте сликовитост која проистиче из семантичке трансформације слободних спојева речи у устаљене јединице (Финк-Арсовски 2002), али се у овом корпусу она заснива на непосредној, јасно мотивисаној вези између лексичких компоненти и концептуалног садржаја. Овде је реч о културно и језички условљеном

слоју значења који не почива на апстрактним метафоричким механизмима, већ на опажајним и искуственим обележјима предметног света. Управо ова транспарентност чини основу семантичке специфичности анализираних јединица и представља особен допринос ове монографије.

Унутрашња сликовитост фразеологизама је у директној вези са процесом десемантизације, односно семантичке претворбе, који подразумева губитак или промену изворног значења лексичких компоненти. Десемантизација може бити потпуна, када све компоненте фразеологизма губе своје дословно значење и добијају ново, идиоматско значење у оквиру целине (нпр. *биџи њун као брод* (Станојевић Веселиновић 2022 а:26)), или делимична, када се промена значења односи само на одређене елементе унутар фразеолошког састава (нпр. *биџи чисти као суза* (Станојевић Веселиновић 2020: 173), док неке компоненте задржавају своје примарно значење и тиме учествују у очувању сликовитости израза (нпр. *биџи бео као снег*, где се реч *бео* задржава у свом основном значењу, али целина добија емотивну или појачану вредносну димензију).

Управо ова комбинација десемантизације и семантичке транспозиције представља кључни механизам у формирању и стабилизацији фразеолошких јединица у језику, чинећи их истовремено и сликовитим и функционалним елементима језичког система.

1.5. Корпус

Првобитни корпус чини 319 придевских и глаголских компаративних фразеологизама у српском и 266 у немачком језику, од којих је издвојено 44 фразеологизма који се односе на предмете у српском и 31 у немачком језику. У процесу квантитативног инвентарисања корпусног материјала српског и немачког језика, на основу морфолошког и синтаксичког критеријума, издвојени су придевски и глаголски компаративни фразеологизми. Накнадна анализа, заснована на семантичком критеријуму и подржана концептуалним приступом, омогућила је класификацију ових фразеологизама у одређене семантичке групе. Идентификовани су фразеологизми који описују *особине* предмета, попут чврстоће, мекоће, боје и слично.

Структура тих компаративних фразеологизама заснива се на „бицентричној” организацији у којој се семантичка база, оличена у примарном члану (*primum comparationis / comparandum*), уколико је присутна у канонском облику јединице, доводи у логичко-семантичку релацију са компаративним чланом (*secundum comparationis / comparatum*) посредством претпостављеног заједничког обележја (*tertium comparationis*), при чему се ова релација синтаксички реализује различитим поредбеним и субјунктивним средствима, а њена функција огледа се у конкретизацији, семантичкој експликацији, квалификацији и истовременој интензификацији значења семантичке базе (о овоме детаљније код Ивановић 2021: 368).

Основни облик придевских компаративних фразеологизама у раду прати модел: *биџи + њригев + као + њоређење* у српском, односно *Adjektiv + sein + wie + Vergleichseinheit* у немачком. Глаголски фразеологизми имају структуру *лаџол + као + њоређење* у српском, односно *Verb + wie + Vergleichseinheit* у немачком језику.

Контролни корпус чине контекстуализовани примери из електронских издања писаних медија сербокроатистичког и немачког говорног подручја, као и разговорног функционалног стила (нпр. форуми, друштвене мреже), чиме се проверава прагматичка и употребна вредност фразеологизама. Примери су преузети у изворном облику, уз навођење интернет адресе електронског издања новина и датума објављивања чланка у ком је фразеологизам забележен.

Извори (в. Станојевић Веселиновић 2023б), из којих смо ексцерпирали фразеологизме обухватају велики број једнојезичних и двојезичних општих, етимолошких, фразеолошких речника и електронских ресурса (Ристић, Кангрга 1963; Скок 1972; Петерман, Ритгасера 1980; Матешић 1982; Карацић 1986а, 1986б; Хансен 1988; Матешић 1988; Дуден 7 1989; РСКЈ 1990; Варих 1991; Мразовић, Приморац 1991; Дуден 2001; Клуге 2002; Ристић, Кангрга 2004; Хансен-Кокоруш и др. 2005; Оташевић 2007; Петронијевић 2007; РСЈ 2007; Дуден 11 2008; Клајн, Шипка 2010; Петронијевић, Вујчић 2021). У циљу прикупљања корпусног материјала послужили су ономасиолошки речници (Шеман 1992; Вајнбергер 2012), као и интернет извори (*Речник немачких фразеологизама*, <http://www.redensarten-index.de>; *Фразеолошки речник*, <http://www.phraseo.de>; *Речник идиома*, <http://www.idiome.deacademic.com>, *Дуденов универзални речник*, Duden online. <http://www.duden.de>; *Српска слободна енциклопедија*, <http://www.sr.wikipedia.org>; *Слободна енциклопедија на немачком језику*, <http://www.de.wiktionary.org>).

1.6. Значај монографије

Истраживање има двоструку вредност, тј. теоријску јер пружа систематизовано и прецизно одређење компаративних фразеологизама у оквиру контрастивне и когнитивне лингвистике, и практичну, будући да добијени увиди могу бити примењени у лексикографији, настави страних језика и превођењу. Значај рада огледа се у доприносу развоју фразеолошких студија и подстицају даљих истраживања. Оно што ову књигу посебно издваја јесте фокус на фразеологизме који се односе на ономасиолошку групу „предмет“, чиме се заокружује фразеолошки корпус компаративних фразеологизама за језички пар српски–немачки.

2

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Интересантно је да се велики број других наука бави неким деловима фразеологије, што показује да фразеологија има интердисциплинарни карактер. У првом реду, историјски посматрано, можемо поменути етнологију, тј. науку о народним обичајима и предањима, јер је у основи многих фразеологизама неки обичај који је фосилизован, а који може бити повод за језичке и културноисторијске реконструкције, затим социологију и социолингвистику, јер су фразеологизми творевине једне друштвене групе или друштва у коме су утемељени стереотипи и уверења (Чајкановић 1994а, 1994б; Петровић 2005; Мршевић-Радовић 2008, Пејановић 2010; Вуловић 2015; Валтер, Мокијенко 2020). Даље, можемо се осврнути на психологију и психијатрију чији се почеци интресовања за поље фразеологије везују за истраживања Сигмунда Фројда који је психоанализу проводио на основу фразеолошких специфичности у говору пацијената (в. Бургер и др. 1982: 9). Питање у ком узрасту деца могу разумети фразеологизме од великог је интереса за педагогију и методику наставе језика (Вујчић 2012; Станојевић Веселиновић 2025), а дугу традицију бављења фразеологизмима има и наука о књижевности (Станојевић Веселиновић 2022б).

С обзиром на овако широку заступљеност фразеологије у различитим научним дисциплинама, није изненађујуће што је у литератури забележен велики број покушаја дефинисања фразеологизама. Различити аутори указују на одређене заједничке особине које се сматрају кључним за њихово одређење, међу којима се најчешће истичу вишелексемност, идиоматичност, стабилност и устаљеност (Мршевић-Радовић 1987; Хески 1987; Корхонен 1992; Флајшер 1997; Финк-Арсовски 2002; Миленковић 2006; Добровољски, Пираинен 2009; Драгићевић 2009; Бургер 2010). Међутим, за разлику од класичних фразеолошких јединица које често поседују потпуну идиоматичност, компаративни фразеологизми се у већини случајева одликују делимичном идиоматичношћу или потпуном транспарентношћу, односно мотивацијом, с обзиром на то да најмање једна њихова компонента задржава своје лексичко значење (Бургер 2010: 30). Управо ова семантичка прозирност доприноси њиховој препознатљивости и продуктивности у језику. У овом раду фразеолошком корпусу приступамо из два комплементарна теоријска угла: с једне стране из перспективе аутора који се баве фразеологијом унутар сербокroatистичког језичког простора (Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002), а с друге стране на основу ставова германиста који фразеологизме проучавају у оквиру немачког језика (Корхонен 1992; Добровољски 1988; Флајшер 1997; Добровољски, Пираинен 2009; Бургер 2010).

2.1. Предмет фразеологије

Пре него што представимо истраживање и резултате засноване на корпусу компаративних фразеологизама у српском и немачком језику за домен предмета, сматрамо нужним да најпре укажемо на основне карактеристике фразеологизама као лингвистичких јединица.

2.1.1. Терминологија

Када је реч о терминологији, треба напоменути да нема јасног договора међу лингвистима, већ влада тзв. „терминолошки хаос”, што је уједно и показатељ да је фразеологија млада лингвистичка дисциплина. У многим земљама данас су прихваћени термини који се односе или на латинску реч *phrasis* – ‚израз’ или на грчку реч *idiōta* – ‚посебност’. Одатле и потичу називи *фразеолоџија*, *фразеолоџизмус* или *идиом*, *идиоматиџика*. Први поменути израз – *фразеолоџизам* најпре је означавао, поред устаљеног скупа речи или израза, празне речи, фразе у пејоративном значењу, што је прибележено у старијим немачким речницима с почетка двадесетог века. С друге стране, израз *идиом* се у немачком језику употребљава још с краја седамнаестог века и дефинисан је као израз који је својствен само једном језику и који се ни на један други језик не може превести од речи до речи (Флајшер 1997: 2–4).

У сербокроатистици се наглашава равноправна употреба термина *фразеолошка јединица*, *фразеолоџизам* и *фразем*, док се *идиом* карактерише као јединица са искључиво конотативним значењем (Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002).

У истраживачком делу рада употребљава се термин *фразеологизам* због његовог интернационалног карактера

2.1.2. Карактеристике фразеологизама

Без обзира на „терминолошки хаос” који још увек влада кад је реч о предмету истраживања фразеологије у ширем смислу, лингвисти се слажу да фразеологизам представља израз који се састоји од две или више речи и чини чврст и устаљен спој речи који је као такав препознатљив за говорнике једне језичке заједнице (Бургер 2010; Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002; Флајшер 1997). Како Бургер наводи (2010: 17), поред ових сличности постоје и разлике између фразеологизама које се огледају у:

- Синтаксичкој функцији (и унутрашњој структури): нпр. срп. *леј као анђео* – нем. *schön wie ein Engel* – фразеологизми су у функцији придева; срп. *лајатиџика као њас* – нем. *lügen wie gedruckt* – фразеологизми су у облику глаголске фразе;

- Различитој дужини: четворочлане структуре су ретке, нпр. срп. *ѿморчина ѿустиа као ѿесѿо* (нем. *eine ägyptische Finsternis*), док најкраћи компаративни фразеологизам садржи само две компоненте: срп. *као у сну* – нем. *wie im Traum*;
- Упадљивости: највећи број компаративних фразеологизама није упадљив и делује као честа и омиљена комбинација речи: нпр. срп. *заљубљен као ѿеѿреб* – нем. *verliebt wie ein Kater*;
- Морфолошкој функцији: управни глаголи фразеологизама у српском и у немачком језику захтевају различите падеже, као у примеру: срп. *ѿраѿѿѿи (некоѿа) као сена* – нем. *(jemandem) folgen wie ein Schatten*;
- Значењу (буквално/фразеолошко): компаративни фразеологизми су у већини случајева колокације или делимично идиоматизовани. Према Бургеру, колокације су чврсти спојеви речи који нису или су само слабо идиоматизовани (Бургер 2010: 52). У примерима: срп. *храбар као лав* – нем. *tapfer wie ein Löwe* на основу значења појединачних компонената може се закључити значење ових фразеологизама ‚веома храбар‘, док се у следећим примерима: срп. *сѿајаѿѿи као грвена Марија* – нем. *dastehen wie ein Ölgötze* не може закључити које значење имају дати фразеологизми на основу значења ѿихових појединачних компонената, ни зашто су употребљене поредбене јединице у срп. *грвена Марија* одн. *ein Ölgötze* у немачком језику. Човек их мора знати као што зна значења појединачних речи;
- Социјалној функцији: већина фразеологизама односи се на особе, предмете, стања, радње. То не важи за израз срп. *ѿријаѿѿно* – нем. *guten Appetit*, који има одређену социјалну функцију унутар одређене ситуације.
- Лексичкој стабилности: компоненте фразеологизама су лексички стабилне, али не у сваком контексту. Следећи пар глаголских компаративних фразеологизама садржи допуну у акузативу (*некоѿа/неѿѿо* – *jemanden/etwas*) која се у зависности од контекста може актуализовати у виду именице која означава ѿудско биће или ствар, и субјекатску допуну (*неко* – *jemand*) која се може реализовати у контексту у виду именице или заменице које означавају ѿудска бића: срп. *чуваѿѿи некоѿа/неѿѿо као зеницу ока* – нем. *jemanden/etwas wie seinen Augapfel hüten*.
- Структури: неки изрази према својој структури припадају одређеном моделу, док се код неких то не може препознати. Компаративни фразеологизми имају одређени модел који следе, о чему је већ било речи у уводном делу.
- Познатости/непознатости извора: код одређених фразеологизама веома се лако може препознати извор из којег су преузети. То су изрази који су посебно карактеристични за неког аутора или су преузети из језика реклама. У том смислу говорећи, мисли се на такозване крилатице (нем. *geflügelte Wörter*): нпр. изрази попут срп. *биѿѿи или не биѿѿи...* – нем. *Sein oder Nichtsein...* потичу из Шекспировог *Хамлеѿа*.

Поред фразеологизама у ширем смислу, у литератури се издвајају и фразеологизми у ужем смислу, код којих је уз вишелексемност и стабилност установљена и идиоматичност, тачније компоненте граде јединицу која се не може образложити на основу синтаксичких и семантичких законитости повезивања. Међутим, како Бургер наводи (2010: 14), новија истраживања указују на то да не постоји јасна и чврста граница између фразеологизама у ширем и у ужем смислу, те да као таква и није пожељна.

Наслањајући се на ранију класификацију, тежиште нашег рада су фразеологизми у ужем смислу.

Треба напоменути да поред лексикализованих фразеологизама постоје окационални фразеологизми који се користе у језику, али нису лексикализовани, стога нису убројани у истраживачки корпус.

У карактеристике фразеологизама у ужем смислу убрајају се вишелексемност, стабилност и идиоматичност.

2.1.2.1. Вишелексемност

Критеријуми који одређују вишелексемност не могу се јасно дефинисати, будући да не постоји сагласност око тога које (најмање) две компоненте фразеологизам треба да садржи: да ли су то две аутосемантичке речи, комбинација аутосемантичке и синсемантичке речи или две синсемантичке речи. С једне стране, Харалд Бургер (2010: 15) убраја у фразеологизме све чврсте спојеве који се састоје од минимум две речи, што значи и функционалне спојеве. Горња граница фразеологизма може бити једна реченица или чак један кратак текст (пословице, молитве) уколико је он препознатљив групи људи или једној целој генерацији, а доња граница су минимални парови који не поседују аутосемантичне речи (срп. *шако да* – нем. *so dass*).

С друге стране, Флајшер (1997: 68) наводи да су фразеологизми спојеви речи од барем једне аутосемантичке (пунозначне) и једне синсемантичке речи.

За разлику од Бургера и Флајшера, Драгана Мршевић-Радовић (1987: 12) полази од карактеристика које је дао Јосип Матешкић (1982), где је формално устројство дефинисано као чврст спој речи који се не може рашчланити и састоји се од барем две аутосемантичке речи, те је питање утврђивања вишелексемности још увек дискутабилно.

2.1.2.2. Стабилност

Зависно од тога на који начин се приступа анализи појма стабилности или од ког проблема се полази, постоји и више аспеката стабилности фразеологизма.

Појам стабилности је још теже објаснити него појам вишелексемности. За све фразеологизме важи као главни и основни услов стабилности *ујошребљивост*, тј. да су са синхроног аспекта изучавања језика у употреби.

Фразеологизам је јединица ускладиштена у менталном склопу говорника, као и појединачне речи. Тада говоримо о *психолингвистичкој стабилности* фразеологизама. У циљу доказивања овог начина посматрања фразеологизама рађени су многи тестови као што су тестови попуњавања празних места у фразеологизму, који је дат у реченици или тексту. У тим истраживањима се показало да су грешке прављене зато што би испитаници помешали две синонимне или сличне фразеолошке јединице. Тај процес се назива контаминација (Бургер 2010: 18).

Када је реч о *стабилности* у *структуралном смислу*, она се може разумети само ако појам посматрамо са стране нефразеолошких спојева речи. Нефразеолошки spojeви речи или слободни spojeви речи, као што смо раније већ поменули, подлежу морфосинтаксичким и семантичким правилима у реченици, док фразеологизми показују одступања од тих правила. Таква одступања јесу један од знакова идиоматичности фразеологизма. Код неких фразеологизама се могу приметити *морфосинтаксичке неправилности*, као нпр. нем. *auf gut Glück* – ‚на (добро) срећу‘ (придев који је у функцији атрибута није флектиран). У овом примеру реч је о замрзавању, будући да је овај облик некада био фреквентан у употреби. Код глаголских фразеологизама постоји могућност варијације, тј. супститубилности неке од допуна глагола у валентности глагола. На пример, срп. *говести некога до просјачкој шиша* – нем. *jmdn. an den Bettelstab bringen* имају облигаторну субјекатску допуну и допуну у акузативу, које могу бити реализоване у виду именица које означавају људска бића. Та места се обележавају као екстерна валентност фразеологизма. Остала лексика која представља стабилан, чврст део у фразеологизму представља интерну валентност фразеологизма (*go просјачкој шиша* – *an den Bettelstab* – директивна допунa) која зависи од глагола, у српском *говести*, односно *bringen* у немачком језику. С једне стране, валентност глагола као саставног дела фразеологизма може се поклапати са валентношћу глагола када је слободан и на тај начин се прави изоморфија. С друге стране, постоје они глаголи који немају исту валентност када су у слободној употреби и кад су део фразеологизма: нпр. глагол *fressen*, у дословном значењу „ждерати”, када је у слободној употреби регира субјекатску допуну и допуну у акузативу, док је у фразеологизму *an jmdm. einen Narren gefressen haben* са значењем ‚нешто/некога много волети, преферирати‘ предлошка допунa *an jmdm.* облигаторна и не може се објаснити према валентности глагола *fressen* у слободној употреби.

За фразеолошке spojeve је карактеристично да се не могу предузети одређене морфолошке и/или синтаксичке операције које су могуће код слободних spojeва речи. У следећем примеру представљен је слободан spoj речи код којег је придев, у српском *чист* у немачком језику *sauber*, који је у функцији атрибута, могуће транспоновати у предикатив, а да се при томе не изгуби значење слободног spoja речи: нпр. срп. *То је чиста вода* → *Вода је чиста* – нем. *Das ist sauberes Wasser* → *Das Wasser ist sauber*. С друге стране, код фразеолошких spojeва овакве синтаксичке операције доводе до губљења фразеолошког значења: нпр. у немачком језику фразеологизам *Das ist kalter Kaffee* са значењем ‚то је одавно познато‘,

при транспоновању придева из атрибутске у предикативну функцију постаје слободан спој речи *Der Kaffee ist kalt* у значењу „кафа је хладна”. Рестрикција те врсте је документована и у српском језику у примеру *То је шарена лажа* у значењу ‚заводљива неистина’.

Очигледна су ограничења и на лексичко-семантичком нивоу. Код фразеолошких спојева се једна компонента не може заменити другом синонимном или компонентом сличног значења, а да се притом не изгуби фразеолошко значење. Рестрикције на лексичко-семантичком нивоу посебно су изражене код фразеологизама са уникалним компонентама: нпр. *ошћити* у *шангарију* у значењу ‚нестати, пропасти’, где је уникална компонента *шангарија* персијског порекла и значи ‚неко место у рају’ (Мршевић-Радовић 2008: 37).

2.1.2.2.1. Релативност лексичке стабилности

Фразеолошка истраживања показала су да се апсолутна лексичка стабилност може приметити само код малог броја фразеологизама (пре свега код оних са уникалним компонентама) (Бургер 2010, 2015). Бургер (2010: 24) разликује три појма која се тичу различитих аспеката *релативности лексичке стабилности*: а) варијације, б) модификације и в) грешке.

А) Варијације могу бити:

- граматичке: срп. *мењати коћа као кошуље* – нем. *jemanden wie sein Hemd / seine Hemden wechseln* – у немачком компаративном фразеологизму могућа је промена броја, док се у српском језику не може користити једнина поредбене јединице *кошуље*;
- лексичке – једна компонента може бити замењена са две или више лексичких компонента: срп. *изгледа као да су му све талије/лађе поштониле* – нем. *jmd. macht ein Gesicht wie drei/sieben/zehn/vierzehn Tage Regenwetter*;
- дужина фразеологизма: срп. *бити слободан као птица / бити слободан као птица на трани* – нем. *frei wie ein Vogel / frei wie ein Vogel in der Luft*;
- редослед речи у фразеологизму: срп. *живети као њас и мачка / живети као мачка и њас* – нем. *leben wie Hund und Katze* – запажа се да је у српском компаративном фразеологизму могућа промена редоследа речи, док у немачком компаративном фразеологизму није;
- екстерна валентност: срп. *копати (некоме / њод неким) јаму* – ‚припремати некоме пропаст’ (Матешкић 1982: 211) – нем. *(jemandem) Grube graben* (Вајнбергер 2012: 107) – у српском глаголском фразеологизму варирају допуна у дативу *некоме* и предлошка допуна *њод неким* глагола *копати*, док се у немачком језику у датом компаративном фразеологизму може актуализовати само допуна у дативу.

Варијације немају јасну границу са феноменом синонимије. Фразеологизми су синонимни ако им се лексички разликује једна компонента. Следећи примери представљају варијантне компаративне фразеологизме у српском и у немачком језику:

срп. *јесџи/жгерати као свиња* – нем. *essen/fressen wie ein Schwein*.

Синонимне компаративне фразеологизме ћемо илустровати следећим примерима:

срп. *радиџи као коњ // радиџи као роб* – нем. *arbeiten wie ein Pferd // arbeiten wie ein Sklave*.

Под фразеолошком синонимијом се подразумевају фразеологизми чије се значење подударно (Палм 1997). Разлике су у степену радње, врсти и начину онога што фразеологизам означава. Један полисемни фразеологизам може стајати у више синонимних односа. Изражена синонимија фразеологизама јесте резултат метафоричких процеса.

Постоје примери који показују феномен антонимије у српском и немачком језику: срп. *рај на земљи / љакао на земљи* – нем. *der Himmel / die Hölle auf Erden* у значењу ,веома угодна / веома неугодна животна ситуација’.

Б) Када се говори о *модификацијама* мисли се на околиналне појаве за потребе неког текста или говора које се праве са намером, тј. ради ефектности.

В) Грешке, с друге стране, представљају свако одступање од кодификоване (граматичке и лексичке) норме, без присуства стилских интенција. Најчешће су грешке у редоследу речи у једном фразеологизму, лапсуси или оне које су настале контаминацијом.

Узимајући у обзир типичне задатке у комуникативним ситуацијама, говори-мо о *прајматичкој стабилности*. Разликујемо поздраве, жеље, честитке и друге врсте „формула” (Бургер 2010: 29) које се јављају у свакодневним ситуацијама и служе започињању или завршавању разговора попут: срп. *Добар дан* – нем. *Guten Tag* и формуле у усменој комуникацији које се употребљавају у одређеним фазама вођења разговора као: срп. *зар не?* – нем. *nicht wahr?*. Оне припадају класи рутинских формула.

2.1.2.3. Идиоматичност

Што је слабија веза између значења базне синтагме и фразеолошког значења то је идиоматичност фразеологизма већа. Идиоматичност је градуативна особина фразеологизама. Не постоје семантичка правила на основу којих се из слободних значења појединачних компонената може закључити како је настало фразеолошко значење. Уколико фразеолошко значење настаје семантичком транспозицијом нефразеолошког скупа речи онда је фразеологизам потпуно идиоматичан. Фразеологизми могу бити и делимично идиоматични, уколико барем једна компонента датог фразеологизма подлеже семантичкој транспозицији (Бургер 2010: 30).

У ту групу великим делом спадају компаративни фразеологизми о којима ће бити речи нешто касније: срп. *луд као ђускија* – нем. *dumm wie Bohnenstroh*. Фразеологизми који нису идиоматични јесу фразеологизми чије се значење може закључити на основу значења његових појединачних компонената.

2.2. Класификације фразеологизама у србистичкој лингвистици

Истраживање Драгане Мршевић-Радовић *Фразеолошке глагољско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику* (1987) указује на разноврсне поделе фразеологизама на основу различитих критеријума, што има велики значај за истраживачки део нашег рада.

Према Мршевић-Радовић (1987), категоријална фразеолошка особина је *експресивност*. Настаје на основу слике која је у основи одређене компоненте и у повољном окружењу та сликовитост оживљава стварајући експресивност. Бројни су фразеологизми настали коришћењем метафоре, хиперболе, контраста и других стилских фигура. Ово обележје се наводи као критеријум за диференцирање од других врста устаљених чврстих спојева речи, тачније *нефразеолошких јединица*.

Ауторка разликује терминолошке синтагме и устаљене фразе. Прве се разликују од фразеологизама по експресивности, док се потоње разликују најпре по својој сложенијој структури која представља релативно стабилну предикатску структуру, те су у ову групу убројане пословице, изреке, афоризми и др.

2.2.1. Класификација фразеологизама на основу лексичког значења компонената

Према лексичком значењу компонената које улазе у састав фразеологизма, а које су у нефразеолошкој синтагми мотивисале фразеологизам, издвојени су (Мршевић-Радовић 1987):

1. фразеологизми који се односе на човека и његово непосредно окружење: срп. *склопийти очи* – нем. *die Augen für immer schließen*;
2. фразеологизми мотивисани делатношћу човека као друштвене и економске једнике: срп. *гићи сигро* – нем. *vor Anker gehen*.

2.2.2. Класификација фразеологизама на основу семантичке фигуре која је у основи фразеолошког значења

Процес настанка фразеологизама назива се фразеологизација. Мршевић-Радовић (1987) разликује примарну и секундарну фразеологизацију. Кад је реч о секундарној фразеологизацији мисли се на случајеве ремотивације где лексичке компоненте добијају нов појмовни садржај којим стварају слику и мотивишу фразеологизам на нов начин. У оквирима примарне фразеологизације разликујемо процесе семантичке природе и структурне (синтаксичке) природе.

Семантичком фразеологизацијом транспонује се значење нефразеолошке глаголско-именичке синтагме слободне или устаљеног лексичког састава (клишеа, термилошке синтагме и сл.) у фразеолошко, најчешће сликовитим путем – помоћу метафоре, метонимије и синегдохе, поређења (Мршевић-Радовић 1987: 33).

Стога су фразеологизми подељени на:

- фразеологизме настале метафором, тј. заменом једног појма другим по њиховој заједничкој или сличној особини (понашања типична за животиње преносе се на лица, човекове активности на професионалном плану: нпр. срп. *сасећи коме крила* – нем. *jmdm. die Flügel schneiden* – ‚гушити нечију полетност у раду’);
- фразеологизме настале метонимијом и синегдохом, тј. заменом једног појма другим због конкретне логичне везе или заменом значења целине значењем дела (нпр. срп. *изубиџи љаву* – нем. *den Kopf verlieren* – ‚унервозити се, узбудити се, заљубити се’);
- фразеологизме који настају поређењем, тј. приближавањем једног појма другом по некој семантичкој величини које се заснива на синтаксичком функционисању речи (нпр. срп. *јести као мећава* – нем. *essen wie ein Scheunendrescher* – ‚јести много’);
- као посебна подгрупа наведени су фразеологизми који су настали при перифрастичном изражавању (један појам се замењује његовим вишечланим описом), које, уколико је сликовито, може функционисати као фразеологизам (нпр. срп. *ујести се за језик* – нем. *sich auf die Zunge beißen* – ‚не рећи нешто’).

2.2.3. Класификација фразеологизама на основу синтаксичког критеријума

У оквиру синтаксичке фразеологизације разликујемо фразеологизме који настају:

а) процесом „ширења ниже структурне јединице у вишу (реч → синтагма) и простије у сложенију (нефразеолошка глаголска синтагма → фразеолошка), тј. експанзијом (нпр. у срп. *обећаваџи (злајна) брга* → *обећаваџи (злајна) брга и голине*);

б) процесом скраћења односно сужења више структурне јединице у нижу, тј. редукијом и кондензацијом (реченица → синтагма) (нпр. *Ко с враћом џикве сије, све му се о љаву лујају* → *лујаџи се о љаву некоме* – ‚причињавати коме невоље’ (Мршевић-Радовић 1987: 61).

У процесу експанзије, због одсуства експресивности, фразеологизмима се не сматрају следеће перифрастичне конструкције:

- декомпоновани предикат (нпр. срп. *goneџи оглуку* – нем. *Entscheidung treffen*);

- описне глаголске синтагме у којима глагол чува своје значење, као и именица, а опште значење синтагме је збирно (нпр. срп. *окренути кључ* → *закључаши* – нем. *den Schlüssel umdrehen* → *schließen*);
- перифрастичне синтагме којима се описује неки покрет или гест, а где нема семантичке транспозиције (нпр. срп. *гаћи знак оком (коме)* – нем. *mit den Augen winken*);
- перифрастичне синтагме терминолошког карактера, устаљеног лексичког састава и структуре, које представљају народне називе за предмете и појаве реалног света (нпр. срп. *погнети шужбу* – нем. *eine Klage einreichen*) (Мршевић-Радовић 1987: 49).

Редукција означава скраћивање сложеније структуре која карактерише пословицу, неку устаљену фразу, док кондензација означава испуштање једне компоненте са конкретним значењем, те се структура сажима. О овоме такође Флајшер говори користећи другачији термин – *фразеолошка деривација* (Флајшер 1997: 189).

2.2.4. Класификација фразеологизама на основу идиоматичности

Према типу детерминације која постоји на семантичком плану међу лексемама, тј. потпуне или делимичне идиоматичности фразеологизама, разликују се:

1. *глобални фразеологизми*, чије значење настаје семантичком транспозицијом нефразеолошке синтагме као базног облика (метафоричним, метонимијским путем) (нпр. у срп. *добити по носу, преко носа, по њушци* – нем. *jmdm. eins auf die Nase geben* – ‚бити јако изгрђен‘);
3. *компонентни фразеологизми*, чије значење настаје фразеологизацијом једне структурне фразеолошке компоненте (нпр. срп. *држати се као покисли врабац* – нем. *dastehen wie ein begossener Pudel* – ‚држати се покуњено, снуждено‘).

Са синхроног аспекта разликујемо: (1) глобалне фразеологизме са живом унутрашњом структуром, тј. фразеологизме са јасном мотивационом базом и двоструким семантичким планом (уп. Бургер 2010: 62), дакле дословно значење базне синтагме и пренесено значење фразеологизма и (2) глобалне фразеологизме који имају нејасну унутрашњу структуру, тј. изгубљен однос са примарном мотивационом базом (Мршевић-Радовић 1987: 65). Наведено се односи и на компонентне фразеологизме. Код оваквих случајева синхрона анализа добија неопходно дијахрону димензију, при чему је фразеолошка анализа усмерена на откривање оног значења конкретне базне синтагме које је послужило као мотивација за настанак фразеолошког значења (Мршевић-Радовић 1987: 65; Ивановић 2005)

2.2.4.1. Поткласе глобалних фразеологизама

У циљу што вернијег приказивања структурно-семантичких модела глобалних фразеологизама Мршевић-Радовић (1987) их дели на основу семантичког критеријума на:

1. Фразеологизме који изражавају појам „грдити, кажњавати”, где су издвојена четири модела:
  - а) глагол + предлошко-падежни облик именице (нпр. срп. *гаићи некоме њо носу* – нем. *jmdm. auf die Nase geben*);
  - б) глагол + именица у функцији објекта овог глагола која означава део тела (нпр. срп. *ишрљаићи/наишрљаићи некоме нос* – нем. *jmdm. den Kopf waschen*);
  - в) глагол + именица у функцији објекта са значењем световног или црквеног текста (нпр. срп. *чишаићи коме буквицу* – нем. *jmdm. eine Gardinenpredigt halten*);
  - г) глаголско-именичка синтаagma или глаголска перифраза са значењем ‚почети’ (нпр. срп. *осуићи њалбу на некога* – нем. *scharf schießen*);
2. Фразеологизме који изражавају појам „причинити (причињавати) непријатност, зло” које даље дели према степену непријатности. Анализом фразеологизама са овим значењем утврђена су два модела:
  - а) *скројиићи/кројиићи коме одећу, обућу* у значењу ‚припремати некоме пропаст, нанети зло’ (нпр.: срп. *скројиићи/кројиићи некоме кају* – нем. *über jemandes Kopf hinweg entscheiden*);
  - б) *припремаићи коме јело*, где се разликују два типа: (1) *припремаићи некоме нејријатно јело* у значењу ‚причињавати некоме непријатност’ (нпр. срп. *скуваићи/закуваићи некоме кашу* – нем. *jmdm. eine (schöne) Suppe einbrocken*) и (2) *припремаићи некоме јело специфичне намене* – ‚припремати некоме пропаст (смрт)’ (нпр. срп. *умесиићи коме крвави колач*).

2.2.4.2. Поткласе компонентних фразеологизама

Зависно од тога какву структуру имају, компонентни фразеологизми су подељени на (Мршевић-Радовић 1987):

1. оне који имају непоредбenu синтагматску структуру:
  - глагол + именичка фраза (у зависном падежном облику) (нпр. срп. *не врегеићи ни иишљива доба* – нем. *keinen roten Heller wert sein* – ‚ништа (ни мало) не вреди’);
  - глагол + предлошко-именички облик (нпр. срп. *бризнуићи у илач* – нем. *in Tränen ausbrechen* – ‚јако заплакати’);
  - глагол + именичка фраза (напоредна/зависна) (нпр. срп. *обећаваићи коме брда и долине* – нем. *jmdm. goldene Berge versprechen* – ‚обећавати немогуће ствари’);

2. оне који имају поредбену синтагматску структуру:

- фразеологизме где је именичка компонента с ослабљеним предметним значењем (нпр. срп. *живећи као толубови* – нем. *leben wie die Tauben* – ,живети у миру и слози’);
- фразеологизме где је именичка компонента с фразеолошким значењем насталим семантичком транспозицијом (нпр. срп. *седећи као на илама* – *sitzen wie auf glühenden Kohlen* – ,бити узнемирен’).

2.2.5. Класификација фразеологизама на основу функције атрибута у именичкој компоненти

На основу функције атрибута у именичкој компоненти глаголско-именичког фразеологизма Д. Мршевић-Радовић (1987: 114) разликује:

1. фразеологизме у којима је именичка компонента представљена именичком синтагмом, а у функцији атрибута је придев:
  - а) фразеологизме са обавезно реализованим атрибутом (нпр. срп. *ићи на шанак лег* – нем. *sich aufs Glatteis begeben* – ,преварити се’);
  - б) фразеологизме са факултативно реализованим атрибутом (нпр. срп. *сјавати као мала беба* – нем. *schlafen wie ein kleines Baby* – ,бити безбрижан’);
2. фразеологизме у којима је именичка компонента представљена именичком синтагмом, а у функцији атрибута је број (нпр. срп. *једним ударцем убијати две муве* – нем. *zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen* – ,две ствари завршити одједном’);
3. фразеологизме у којима је именичка компонента представљена именичком синтагмом, а у функцији атрибута је заменица (нпр. срп. *видети све звезде*, насупротив еквивалентном КФ у немачком језику, у којем није реализована заменица *Sterne (Sternchen) sehen* – ,видети светлаце после јаког удarca у главу’).

2.3. Класификације фразеологизама у германистичкој лингвистици

У класификовању фразеологизама ослањамо се на новија истраживања Харалда Бургера (2010, 2015). Терминологија коју аутор у наведеној студији користи није у потпуности преузета из Бургер и др. (1982), већ је прилагођена новом развоју и резултатима истраживања.

Синтаксички критеријум има маргиналну улогу у класификацији фразеологизама. Приликом квалификације фразеолози најчешће примењују комбинацију синтаксичких, семантичких и прагматичких критеријума. Бургерова

класификација и терминологија представљају покушај да се фразеологија обухвати као целина, а поткласе се праве само где је то потребно и где су разлике евидентне.

2.3.1. Основна класификација фразеологизама према Бургеру у германистици

На основу прагматичког критеријума, тј. функције коју фразеологизми имају у комуникацији у језику, читава област фразеологије подељена је на (Бургер 2010, 2015):

- референцијалне фразеологизме, који се односе на објекте, процесе и стања у свету или фиктивном свету: нпр. срп. *ко рано рани две среће траби* – нем. *Morgenstund hat Gold im Mund*;
- структуралне фразеологизме, који имају функцију да у језику граде граматичке односе: нпр. срп. *у односу на* – нем. *in Bezug auf*;
- комуникативне фразеологизме, који имају одређене задатке при извођењу, дефиницији, завршавању комуникативних радњи: нпр. срп. *добро јујиро* – нем. *guten Morgen*; за ову групу се усталио термин *руџинске формуле*¹.

У оквиру групе референцијалних фразеологизама на основу семантичког критеријума разликујемо номинативне фразеологизме, који означавају објекте и процесе, и пропозиционалне фразеологизме, који фунгирају као искази о објектима и процесима.

Упоредо са овом дихотомијом, на основу синтаксичког критеријума фразеологизми се гранају на номинативне фразеологизме, који одговарају синтаксичким јединицама мањим од реченица и пропозиционалне фразеологизме, који одговарају реченици или већим јединицама (текст).

На основу степена идиоматичности произлази следећа подела номинативних фразеологизама:

- идиоми (потпуна идиоматичност): код Мршевић-Радовић (1987: 13) они се називају глобалним фразеологизмима, будући да су њихове компоненте међусобно зависне и да у већој или мањој мери подлежу семантичкој транспозицији, те се значење ових фразеологизама не може закључити на основу броја значења појединачних компонената, већ они као сложени знакови имају јединствена значења;

¹ Из угла прагматике посматрано, наведене форме имају функције у области општих принципа вођења комуникације (нпр.: промене смера говорне размене), у њеној структури као и у међусобним односима говорника и саговорника (нпр.: држање нечије пажње) (Бургер 2010: 56). Рутинске форме показују висок степен варијабилности. Са аспекта психоллингвистике, рутинске форме имају улогу у процесу формулисања реченица и могу да се активирају ради превазилажења потешкоћа у формулисању реченица.

- делимични идиоми (*Teil-Idiome*) код којих је једна конституента фразеологизма носилац семантичке транспозиције: Мршевић-Радовић (1987: 14) их назива компонентним фразеологизмима с једносмерном зависношћу међу компонентама;
- колокације² које се односе на све фразеологизме који нису или су само слабо идиоматични.

Пропозиционални фразеологизми се даље деле на:

- чврсте фразе, које поред своје интерне структуре отварају празна места чијом се актуализацијом фразеологизам везује за контекст;
- топосе / месне формуле („*topische Formeln*“) у оквиру којих се разликују половице и фразе које исказују нешто што је само по себи разумљиво и нормално: нпр. срп. *шћо се мора, мора се* – нем. *was sein muss, muss sein*.

2.3.2. Синтаксичка класификација

Код фразеологизама постоји разлика између њихове интерне синтаксичке структуре и синтаксичке функције у реченици (или тексту). Разлику смо означили као интерну и екстерну валентност. Према Бургеру (2010), треба узети у обзир и екстерну и интерну валентност фразеологизма: срп. [*неко*] *говоди* [*некога*] *до просјачкој шћайи* – нем. [*jmd.*] *bringt* [*jmdn.*] *an den Bettelstab*.

Екстерна валентност је означена угластим заградама. Без екстерне валентности би ови фразеологизми имали функцију глагола, али укључивањем екстерне валентности имају функцију глаголске фразе са глаголом и његовим допунама у номинативу и у акузативу.

Фразеологизми могу преузети одговарајућу синтаксичку функцију речи. Најпре се говори о *предлошким фразеологизмима* или фразеологизмима који имају функцију везника, што се генерално односи на структуралне фразеологизме. *Придевски фразеологизми* имају улогу придева и могу се употребити атрибутивно и предикативно. Фразеологизме који имају функцију прилога називамо *прилошким фразеологизмима*, оне који могу имати функцију субјекта, објекта и евентуално атрибута зовемо *именичким фразеологизмима*, док све фразеологизме који садрже глагол у својој структури називамо *глаголским фразеологизмима* (Бургер 2010: 44).

² Бургер (2010: 54) дефинише колокације као чврсте спојеве речи који нису или су слабо идиоматични. Колокације које говорници немачког језика употребљавају у језику не користе и говорници српског језика. Велики део колокација чине функционални глаголски спојеви који у структури имају девербативну именицу и семантички празне глаголе који служе за диференцирање акционалности. Такође, битан домен колокација је језик струке, али не у строгом смислу речи (нпр. временска прогноза).

2.3.3. Специјалне класе фразеологизама

У овом поглављу је реч о класама које су настале на основу неког специфичног критеријума (Бургер 2010). Нису установљене на основу пређашњих класификација, али прожимају различите групе горе наведених класа. То су:

- фразеологизми настали према одређеном моделу структурирања који увек имају исто значење и чије су аутосемантичке компоненте слободне: срп. *X за X* – нем. *X im X*, један *X* за другим: нпр. срп. *чаша за чашом* – нем. *Glas im Glas*;
- биноминални фразеологизми: нпр. срп. *јасно и јласно* – нем. *klipp und klar*;
- компаративни фразеологизми: нпр. срп. *бориши се као лав* – нем. *kämpfen wie ein Löwe* – ‚борити се храбро‘;
- кинемаграми којима је кодификовано и језички обликовано конвенционално невербално понашање: срп. *слећуши раменима* – нем. *die Achseln zucken* – ‚не знати нешто‘;
- крилатице: срп. *биши или не биши...* – нем. *Sein oder Nichtsein...*;
- ауторски фразеологизми који само унутар одређеног текста имају конкретан смисао: нпр. „То су ови fino srezani slepi prozori, uski kao puškarnice, у којима се сада гнезде divlji golubovi.” (Андрић 1997: 3–4) – „Das sind die schön ausgehauenen blinden Fenster, eng wie Schießscharten, in denen jetzt die Wildtauben nisten.” (Jonas 1962: 8);
- онимијски фразеологизми који имају функцију личних имена: нпр. срп. *Црвени крст* – нем. *das Rote Kreuz*;
- фразеолошки термини који су нормирани и припадају језику права, привреде и сл.: нем. *Zu Risiken und Nebenwirkungen lesen Sie die Packungsbeilage und fragen Sie Ihren Arzt oder Apotheker*;
- клишеи који имају негативну конотацију у смислу ‚неоригинално‘, ‚истрошено‘, као у примеру фразеологизма *кардинална грешка*: „Већ у седмом минуту догодила се велика неопрезност и кардинална грешка нашег голмана Гордића, који је доста оклевао приликом избацивања лопте из свог петерца” (www.politika.rs, 7. 5. 2017).

2.3.4. Мешовите класификације

За истраживања текстуалних корпуса практичније су мешовите класификације. Примењивање различитих критеријума има два аспекта. С једне стране, могу се примењивати истовремено семантички, синтаксички и прагматички критеријуми, а с друге стране могу бити укључени критеријуми који стоје у супротности са критеријумима који су иначе примењени у етаблирању класификације.

2.4. Досадашња истраживања компаративних фразеологизама у сербокрлатистици

Пажња лингвиста сербокрлатистике у другој половини 19. века и с почетка 20. века била је усмерена на инвентарисање и проучавање пословица. Значајан допринос њиховом истраживању дали су Вук Стефановић Караџић (1987) у својој збирци *Српске народне пословице* и Иван Касумовић (1912) у свом раду *Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovice i krilatica*, који представља контрастивно истраживање у циљу утврђивања истоветности и разлика између наших пословица, с једне стране, и грчких и римских с друге стране (Мршевић-Радовић 1987: 25).

У сербокрлатистици се фразеологија као лингвистичка дисциплина утемељила последњих деценија двадесетог века. Један од најзначајних радова српске фразеологије јесте рад Драгане Мршевић-Радовић *Фразеолошке глаголомско-именичке синтаме у савременом српскохрватском језику* (1987). У поменутом раду фразеологизми су као језички знаци анализирани на структурном, семантичком и функционалном плану, при чему је уведена подела фразеологизама на глобалне и компонентне зависно од тога да ли значење фразеологизма настаје семантичком транспозицијом нефразеолошке синтагме као базног облика или је један од конституената носилац фразеологизације. Између осталог, она је својим истраживањем дала значајан допринос анализи компаративних фразеологизама.

Велики теоријски и практични значај за сербокрлатистичку фразеологију имају и дела хрватских лингвиста Јосипа Матеша *Frazeološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* (1982), *Formen und Funktionen von Phrasemen in Zeitungstexten* (1993) и Антице Менац *O strukturi frazeologizama* (1972a), *Svoje i posuđeno u frazeologiji* (1972b), *Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologizama* (1978), *Iz frazeološke problematike* (1980).

Даље, у релевантну литературу можемо сврстати рад *Поредбена фразеологија: појед извана и изнутра* (2002) Жељке Финк-Арсовски која врши контрастивну анализу компаративних фразеологизама на различитим нивоима: структурном, семантичком, парадигматском и концептуалном. Наведени рад представља једно од пионирских истраживања у оквиру компаративне фразеологије у сербокрлатистици.

У последњој деценији све је више публикација у области сербокрлатистике које се баве фразеологијом, а посебно контрастивном и концептуалном (когнитивном) фразеолошком анализом. Истраживачи све чешће настоје да фразеологизме сагледају не само као језичке јединице, већ као репрезентативне примере когнитивних структура и културних образаца. У том контексту могу се разграничити студије које обједињују контрастивни и концептуално-семантички приступ, затим оне које се баве искључиво једним од та два аспекта, као и радови усмерени на методику наставе или дефинисање фразеолошких јединица.

Истраживања у којима се интегришу контрастивна и концептуално-семантичка анализа показују да фразеологизми представљају манифестације културно обликованог мишљења, у којима се преплићу когнитивне метафоре, културни модели и међујезички односи. У тим радовима фразеологизми се третирају као носиоци колективног искуства и вредносних система, чиме се пружа могућност за интеркултурно поређење и лингвокултуролошку интерпретацију (Вуловић 2015; Тривић 2013, 2015; Ристић 2011, 2013а, 2013б; Станојевић 2016). Концептуално-културну димензију носи и рад Чолић и Томић (2021), који анализира фразеолошке јединице са лексемом „плаво” у српском, немачком и енглеском језику. Истражују се симболичка значења боје у различитим културама и њихова лингвистичка манифестација. Иако није искључиво фокусиран на српско-немачки корпус, овај рад нуди методолошки пример како се концептуално-семантички могу тумачити културно условљене лексичке компоненте у идиомима.

Истовремено, студије које се фокусирају искључиво на концептуално-семантички ниво анализе доприносе продубљеном разумевању когнитивних механизма који стоје иза лексичких јединица. Кроз анализу уских концептуалних поља као што су ‚част’, ‚срам’, ‚понос’, или ‚боја’, истраживачи реконструишу доминантне културне modele и вредности унутар једног језика, што може послужити као основа за даља контрастивна испитивања (Шипка 2008; Миленковић 2006).

Контрастивна фразеолошка истраживања, усмерена на утврђивање типова еквиваленције и преводивости фразеологизама у различитим језичким паровима, указују на различите степене семантичке и структурне сличности, као и на улогу културних специфичности у формирању и употреби израза. Таква истраживања пружају важне увиде у стратегије интерлингвалне паралелизације и класификацију фразеолошке еквиваленције (Гајић 2007; Чагаљ, Свиткова 2014; Пејовић 2011, 2013, 2015; Тривић 2015; Лепојевић-Грујић 2025).

У области теорије фразеологије, радови се углавном фокусирају на критеријуме за препознавање и дефинисање фразеолошких структура, те постављају основе за лексикографску и корпусну примену у контрастивним истраживањима (Менац 1978; Петронијевић 2002; Драгићевић 2009).

Посебан значај имају и истраживања из области методике наставе страног језика која указују на важност фразеологије за развој комуникативне компетенције, али истичу потребу за пажљивом селекцијом и дидактичком обрадом фразеологизама у наставном процесу. Приступи који укључују фразеологизме као део наставних материјала, пре свега у настави немачког као страног језика, наглашавају улогу културолошке компоненте у језичком учењу (Вујчић 2012; Стаменковић 2023; Станојевић Веселиновић 2025).

Највећи значај за актуелно истраживање ипак имају радови који се експлицитно баве компаративним фразеологизмима (Стаменковић (2010) о поређењима са зоонимима у српском и енглеском језику; Томић (2012) о интеркултуралности у фразеологији у енглеском и српском језику; Марјановић (2012) о зоонимским

фраземама у српском и француском; Станојевић Веселиновић (2016; 2020, 2022а, 2022б, 2023а, 2023б)), у којима се обрађују компаративни фразеологизми за лексичка поља као што су карактерне особине, зоонимска поређења, богатство и очигледност. Ови радови представљају спој контрастивне и концептуалне анализе, уз развој методолошког оквира заснованог на типологији еквиваленције, парадигматским мрежама и когнитивним моделима.

У новијој фразеолошкој литератури уочава се, такође, тежња ка интеграцији више приступа у проучавању компаративних структура. Поменути радови указују на значај когнитивне основе фразеолошког значења, културне условљености и наставне примене. Уочава се методолошка зрелост и систематизација корпуса, што отвара могућности за интердисциплинарно проширење истраживања, посебно у домену дечје књижевности (Станојевић Веселиновић 2022б).

Посебну тежину у оквиру овог корпуса има монографија *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику* (Станојевић Веселиновић 2023б), у којој су утемељени кључни теоријски постулати и методолошки модел овог типа истраживања. Та монографија представља полазиште за даља фразеолошка испитивања, јер обједињује корпусни рад, типологију еквиваленције и концептуално-когнитивни приступ. У актуелном истраживачком оквиру тај модел је у великој мери преузет, с тим што ће концептуална анализа бити измењена, јер се неће ослањати на постулисање појмовних метафора, с обзиром на то да је реч о корпусу са транспарентном мотивацијом.

2.5. Досадашња истраживања компаративних фразеологизама у германистици

За разлику од руских лингвиста који су већ четрдесетих година прошлог века поставили захтеве за етаблирањем фразеологије као самосталне лингвистичке дисциплине која ће имати задатак да истражује значења устаљених и чврстих скупова речи, тј. фразеологизама, као што лексикологија истражује значење индивидуалних речи (Виноградов 1946), немачки лингвисти су и даље посматрали фразеологију само као део лексикологије, те је био образован и термин *Wortgruppenlexem* (лексем који се састоји од две или више речи) због његовог формалног устројства (Флајшер 1997: 10). Пажња германиста је у великој мери била усмерена на пословице, тако да су прве деценије после Другог светског рата посвећене сакупљању и анализирању пословица и изрека. Тек 1967. године у Лајпцигу, где су се састали германисти Источне Немачке, постављени су захтеви за утемељење фразеологије као самосталне лингвистичке дисциплине чији су циљеви истраживање и лингвистичко описивање фразеологизама. Како Флајшер наводи (1997: 17), у раном периоду истраживања фразеологизама забележени су подстицаји од стране англиста чији су радови у великом делу теоријски оријентисани и због тога су утицали касније на истраживања немачких лингвиста. Велики део ових радова је усмерен

на обрађивање фразеологизама унутар концепта трансформационо-генеративне граматике. Прва теоретска истраживања подстакнута су потребама и захтевима лексикографске праксе: Рут Клапенбах (Ruth Klappenbach) и Волфганг Штајниц (Wolfgang Steinitz) (1967), као и истраживања Рут Клапенбах о предмету фразеологије и класификације фразеологизама. Поред семантичких критеријума, Клапенбах у класификацији примењује и оне који се тичу синтаксичке структуре и одређивања врсте речи којој фразеологизми припадају на основу функције коју обављају у реченици (в. у: Флајшер 1997: 18). Треба поменути и рад Л. С. Космана *Deutsche Phraseologie = Sbornik uprinenij po frazeologiji nemeckogo jazyka: Übungsbuch* (1964), у којем је, поред теоријског дела, представљен тзв. фразеолошки минимум (514 фразеологизама), неопходан за савладавање активних вештина немачког језика, што је опет један од покушаја утемељивања немачке фразеологије као науке.

Фразеологизми са својом посебном структуром – *компаративни фразеологизми* први пут се помињу и инвентаришу у истраживању Герде Гробер-Глик *Motive und Motivationen in Redensarten und Meinungen, Aberglaube, Volks-Charakterologie, Umgangformeln, Berufsspott in Verbreitung und Lebensformen* (1974), које је настало на основу анализе упитника из 1935. године који је обухватао 31 питање и 558.000 примера протканих културно специфичним и народским гледиштима.

Значајни радови у утемељењу фразеологије као самосталне научне дисциплине у расветљавању предмета проучавања и приступа проучавању су *Handbuch der Phraseologie* (1982) Бургера, Бухоферове и Сиалма (Harald Burger, Annelies Buhofer, Ambros Sialm), *Phraseologie als Objekt der Universalienlinguistik* (1988) Доброволског (Dmitrij Dobrovolskii), као и *Deutsche Phraseologie* (1964) Леонида Космана (Leonid Kossmann).

Предмет ранијих истраживања су биле основне категорије као што су идиоми, фразеолошке јединице и колокације, уз традиционалне критеријуме класификације на основу синтаксичке структуре и семантичке транспарентности (Корхонен 1992; Питулаинен 1992; Флајшер 1997; Бургер 2015). У савременој германистичкој фразеологији, након 2015. године, не бележе се радикалне промене у класификационим моделима. Ипак, новије тенденције акценат стављају на функционалне и примењене аспекте истраживања, нарочито у домену контрастивне и корпусно засноване анализе (Милчарек 2019; Грис 2015; Мирјалилова 2020; Коваљук 2022), док поједина истраживања проширују постојеће описне оквире усмеравајући пажњу на формална обележја компаративних фразеологизама у средњевисоконемачком језику, чиме се дијахронијска перспектива интегрише у савремена фразеолошка разматрања (Ивановић 2021).

Значајан теоријски допринос представља и проширена класификација Х. Бургера (2015), у којој се као посебна група издвајају комуникативне формуле, с наглашеном прагматичком функцијом. У том контексту, Лигер (2019) истиче полифункционалност фразеолошких јединица, њихову текстуалну улогу, те социolingвистичке и културне аспекте употребе. Посебно се вреднује његов допринос у фразеопрагматичкој анализи и преводилачким проблемима, као и указивање

на важност рутинских формула и културно обележених јединица у интерјезичкој комуникацији и настави страних језика.

Посебно у области компаративне фразеологије, значајан корак представља рад Б. Бремера (2009), један од ретких који се бави компаративним фразеологизмима за српско-немачки језички пар. У његовом моделу полазиште представља логичко-семантичка структура поређења која обухвата четири кључне компоненте: *comparandum* (објекат од којег се полази), *comparatum* (објекат поређења), *tertium comparationis* (основ поређења) и *comparator* (поредбена партикула). Оваква анализа омогућава прецизно утврђивање нивоа еквиваленције и фразеолошке транспарентности (Бремер 2009: 141).

Савремене контрастивне студије, као што је Лигерова анализа (2019: 62–65), подстичу шире сагледавање преводилачких изазова, указујући да еквивалентност фразеологизама не зависи искључиво од лексичке подударности, већ и од семантичког потенцијала, фреквенције, стилске обележености и културолошке прилагођености.

Недавно објављено дело *Phraseologismen in Theorie und Praxis. Lern- und Lehrbuch* (Шајанкова 2025) нуди свеобухватан и методички заснован приступ учењу фразеологизама на немачком језику. Иако је уџбеник усмерен превасходно на дидактичку примену, посебну вредност има његов акценат на когнитивнолингвистичке и семантичке методе, као и на језичке конструкције са снажним упориштем у референтним појавама у изворним језицима, што га чини релевантним и за контрастивну анализу.

Сви ови радови указују да савремена фразеологија у германистици више није фокусирана на структурну дефиницију, већ на функционалну примену, интерјезичку упоредну перспективу и когнитивни потенцијал фразеолошких јединица, а посебно су у фокусу они изрази који имају висок степен идиоматичности, стабилности и културне обојености, што се показује као кључно за успешну наставу страног језика, превођење и интеркултуралну комуникацију.

3. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

Методолошки оквир овог истраживања заснива се на примени контрастивне и концептуалне анализе компаративних фразеологизама³, као што је поменуто у уводу. Предмет анализе су придевски и глаголски компаративни фразеологизми у српском и немачком језику, при чему је критеријум за укључивање у анализу њихова писана потврда у језику.

Контрастивна анализа се заснива на Бургеровом моделу (2010), који подразумева поређење фразеологизама на лексичком, морфосинтаксичком, семантичком нивоу и у менталној слици. Утврђени су следећи типови еквиваленције: потпуна (ПЕ), делимична (ДЕ) (са разграничавањем на више подтипова), семантичка (СЕ), парцијална семантичка (ПСЕ) и нулта (НЕ) (в. Станојевић Веселиновић 2023б: 48). Делимична еквиваленција обухвата неколико варијанти: разлике на лексичком нивоу (ДЕЛ), разлике на морфолошком и лексичком нивоу (ДЕМЛ), морфолошком нивоу (ДЕМ), као и комбинације лексичких и морфосинтаксичких одступања (ДЕЛМС). За концептуалну анализу примењен је модел Жељке Финк-Арсовски (2002), при чему је анализа усмерена на утврђивање концептуалне структуре фразеологизама у оквиру одређених семантичких поља. Код семантички провидних компаративних фразеологизама анализа се ограничава на идентификацију денотативних својстава и квалитета које фразеологизми квалификују.

Истраживачки део рада организован је у једанаест поглавља која се односе на фразеологизме повезане са доменом предмета, односно ономасиолошком групом ‚предмет‘. Анализа у сваком поглављу обухвата најпре систематизацију компаративних фразеологизама по концептима (у овом случају: бистрину, боју, брзину, величину, лепоту, количину, оштрину, старост, тежину, тврдоћу, хладноћу и друге особине предмета), затим контекстуализацију примера, а потом контрастивну и концептуалну анализу придевских и глаголских компаративних фразеологизама. Анализа је једносмерна, српски је језик-извор, а немачки језик-циљ.

3.1. Компаративни фразеологизми који се односе на предмете у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику

У датом поглављу се са становишта контрастивне и концептуалне анализе обрађују компаративни фразеологизми у српском и у немачком језику који се

³ У овом делу рада користићемо КФ као ознаку за компаративни фразеологизам.

односе на предмете у значењу ‚свака материјална појава у простору и времену која се може осетити, запазити чулима, ствар‘ (РСЈ 2007: 1007). Треба напоменути да се велики број фразеологизама који су наведени у оквиру датог концепта може односити на карактеристике човека и предмета, што је илустровано контекстуализованим примерима из контролног корпуса. У раду су анализирани компаративни фразеологизми који се односе на бистрину предмета, боју предмета, брзину, величину предмета, лепоту, количину предмета, оштрину, старост предмета, тежину предмета, тврдоћу и хладноћу предмета. Интересантно је да су углавном придевски компаративни фразеологизми ексцерпирани и осведочени писаним потврдама у оба језика, при чему већина квалификује и однос према човеку. Укупно 39 придевских и пет глаголских компаративних фразеологизама забележени су у српском речничком корпусу, од којих су 23 придевска и један глаголски КФ потврђени у контролном корпусу, док је у немачком језику забележен нешто мањи број фразеологизама, тачније 30 придевских и један глаголски компаративни фразеологизам, од којих се 7 придевских фразеологизама издваја из дубље анализе, будући да нису осведочени писаном потврдом у језику.

3.1.1. Бистрина предмета

Придев *бистар* има седам значења (РСЈ 2007: 88): 1) чист и провидан, прозиран; незамућен; 2) ведар, видан, јасан:~небо; 3) блистав, сјајан, светао:~звезда; 4) који јасно, добро види, оштар (о оку, односно погледу); 5. који брзо и лако схвата, оштроуман; 6) који јасно звучи, звонак, чист (о гласу, звуку): бистар као суза (роса), 7) бистар као боза – пеј. глуп. У оквиру овог рада потврђено је прво значење придева, које се односи на провидност и чистоћу, а које је додатно појачано именицом *кристал* као поредбеним елементом. Прозирност предмета изражава се компаративним фразеологизмом *бити бистар као кристал*:

1. Ovako *bistar* led *kao kristal*, zaista se jako retko vida. (www.b92.net, 12. 12. 2014)

Анализом контролног корпуса у немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *klar sein wie Kristall* – „бити бистар као кристал“:

1. Von Sonntag bis Dienstag war das Wetter wunderbar warm und *der See klar wie Kristall*. Am Mittwoch kam dann der Kälteeinbruch und [...] (www.herbststrasse.at, 26. 10. 2015)

3.1.1.1. Тип еквиваленције

Са становишта лексике наведени компаративни фразеологизми се потпуно подударају. Придевска компонента *бистар* у српском одговара придеву *klar* у немачком језику, а именичка компонента у поредбеном делу – *кристал*, одн.

das Kristall идентична је у оба језика и делује као носилац семантичке транспарентности. Структура *придев + као/wie + именица* додатно потврђује формално поклапање.

На семантичком нивоу, оба фразеологизма изражавају високи степен јасноће, провидности или чистоће, како у стварном, физичком, тако и у пренесеном, апстрактном значењу. Иако се у корпусним примерима оба фразеологизма користе за опис физичких појава (лед, језеро), они се могу употребити и метафорички, за опис особе, мишљења, логике или ситуације, што потврђује њихову семантичку флексибилност.

Поред наведеног, треба истаћи да придев *бистар* у другим значењима такође улази у састав компаративних фразеологизама који се односе на људске особине (нпр. *бићи бистар као суза*, *бићи бистар као боза* и сл.). Иако нису потврђени у истом корпусу као пример са компонентом *кристал*, њихова употреба је евидентна у савременом комуникацијском простору, на друштвеним мрежама, блогovima и различитим интернет форумима, што указује на њихову присутност и живост у колоквијалној употреби.

У оба контекстуализована примера фразеологизми делују дескриптивно, са прецизним семантичким опсегом, који укључује визуелну јасноћу, али и имплицитну вредносну компоненту, јер нешто што је кристално јасно сматра се позитивним квалитетом.

Закључно, фразеологизми представљају потпуну еквиваленцију (ПЕ) не само на лексичком и морфосинтаксичком нивоу, већ и на семантичком плану, с обзиром на идентичну концептуалну слику и значење које преносе:

срп. *бићи бистар као кристал* → нем. *klar sein wie Kristall* – ПЕ

3.1.1.2. Концептуална анализа

Речници оба језика бележе потпуно подударне компаративне фразеологизме: у српском *бићи бистар као кристал*, а у немачком *klar sein wie Kristall*. Писане потврде у корпусу указују на њихову високу употребну вредност у савременом језичком систему. Симболичко значење лексеме *кристал* пружа основ за концептуалну мотивацију ових израза, јер кристал, као „симбол прозирности и чистоће, јасне идеје и бистра духа” (Шевалије, Гербран 2004: 426), активира слику менталне и визуелне јасноће у оба језика.

Оваква симболика припада скупу колективне емпирије, то јест, културолошки и перцептивно утемељеном знању које дели читава језичка заједница. Управо тај заједнички концептуални оквир објашњава висок степен подударности између српског и немачког фразеолошког израза, што резултира **потпуном** еквиваленцијом.

Поред основног пара *klar sein wie Kristall*, немачки језик бележи и друге фразеологизме исте структуре који се односе на концепт јасноће или очигледности, као што су: *klar sein wie dicke Tinte*, *klar sein wie Klärchen*, *klar sein wie Kloßbrühe*. Иако ови изрази нису потврђени у оквиру анализираног концепта *бистрине предмета* у овом раду, они се тематски уклапају у шире концептуално поље *очишћености*, које је детаљно обрађено у ранијем истраживању (Станојевић Веселиновић 2020). У том раду су идентификовани српски еквиваленти за овај концепт, као што су: *јасан као дан*, *чисти као суза*, *јасно као на длану*, што сведочи о постојању функционалне и семантичке паралеле у оба језика. Ипак, ови српски фразеологизми се не односе на бистрину физичких предмета, већ на степен очигледности ситуације, па стога не улазе у овај корпус. Отуда пар *бистар као кристал*, односно *klar wie Kristall* задржава посебан статус у оквиру ужег концепта *бистрине предмета*, јер једини у оба језика задовољава критеријуме потпуне еквиваленције у лексичком, семантичком и симболичком погледу.

3.1.2. Боја предмета

Боја је визуелни утисак, односно видна перцепција која настаје у оку деловањем светлосних зрака одређених таласних дужина (директно или одбијени од предмета, односно пропуштени кроз њих) (РСЈ 2007: 99). У оквиру овог поља који се односи на боју предмета потврђени су компаративни фразеологизми који се односе на предмете беле боје, црне боје и црвене боје.⁴

3.1.2.1. Бела боја предмета

У српском контролном корпусу потврђен је компаративни фразеологизам *бити бео као снег*:

1. Postupak slobodno ponavljajte dok vam već ne bude *beo kao sneg*. (www.zena.blic.rs, 5. 2. 2017); Prospem li vino, zamirisaće *beo* čaršav *kao sneg* po žitu nevidljivom, [...]. (www.vreme.com, 30. 11. 2016)

Компаративни фразеологизам који је потврђен у контролном корпусу немачког језика је *weiß sein wie Schnee*, у дословном преводу „бити бео као снег”:

1. *Weiß wie Schnee* [...] Auf Höhe der Ausfahrt Metz der Autobahn A13 in Richtung A3 sah es in den späten Abendstunden so aus, als ob ein kleiner Schneesturm darüber hinweggezogen sei. Es handelte sich jedoch um flüssige Kreide, die ein 44 Tonnen schwerer Lastkraftwagen verloren hatte. (www.wort.lu, 23. 1. 2017)

⁴ Компаративни фразеологизми се могу односити такође на човека, што је утврђено provedеном анализом контролног корпуса (в. Станојевић Веселиновић 2023).

3.1.2.1.1. Тип еквиваленције

Контрастивна анализа указује на то да је у овом случају, наизглед, реч о потпуној еквиваленцији, с обзиром на исти лексички састав и менталну слику. Као *tertium comparationis* употребљен је придев *бео* у српском, односно *weiß* у немачком језику, док као *comparatum*-и, који се потпуно поклапају, функционирају именичке компоненте *сне̑*, односно *der Schnee*. И у српском и у немачком језику снег представља културно и перцептивно утемељен симбол чистоће, светлине и невиности, што омогућава заједничку концептуалну мотивацију овог поређења (РСЈ 2007: 1250; Дуден 2001: 1393). Међутим, у контекстуализованим примерима на српском језику значење фразеологизма није само усмерено на боју, већ и на чистоћу чаршава, што се јасно може закључити из контекста, док то не можемо тврдити и за фразеологизам у немачком, јер се он у примеру који га илуструје односи једино на белу боју. Реч је о фразеологизмима са контрастом у фигуративном значењу, тачније међујезичким квазисионимима⁵ са различито нијансираним значењима те не можемо говорити о потпуним еквивалентима, већ о парцијалним семантичким еквивалентима:

срп. *би̑и бео као сне̑* → нем. *weiß sein wie Schnee* – ПСЕ

Семантичка анализа показује да се ови придевски компаративни фразеологизми користе како у дескрипцији предмета (нпр. белина порцелана, тканине, зида), тако и у опису људских особина, најчешће у односу на боју коже или лица. Тако, на пример, у изразу *би̑и бео као сне̑* може се означити изузетно светла пут, чиме фразеологизам прелази у физиолошко поље значења. У немачком се *weiß sein wie Schnee* такође користи у сличним контекстима, како за опис предмета, тако и за особу (Станојевић Веселиновић, 2023б: 110).

Оваква употребна флексибилност указује на семантичку поливалентност ових фразеологизама. Иако се унутар овог рада посматрају кроз призму концептуалног поља 'боја предмета', неопходно је истаћи да они оперишу и у другим концептуалним пољима, као што су *физичке особине човека*, што им даје већи комуникативни домет. Њихова полилексичка структура и стабилна морфосинтаксичка форма у оба језика доприносе томе да се лако препознају и интуитивно разумеју у ширем језичком и културном контексту.

3.1.2.1.2. Концептуална анализа

Симболизам боја је у великој мери универзалан, али се њихова интерпретација може знатно разликовати у зависности од културног контекста. Тако, на пример, бела боја представља дневну, позитивну и еволутивну снагу код народа

⁵ в. 1.4.1.

Навахо, док је у Африци боја мртвих, а у Шпанији и код старих муслимана боја жалости, како наводи магрепски историчар Макари (Шевалије, Гербран 2004: 75–80). У европској култури, међутим, бела боја се традиционално повезује са чистоћом, невиношћу и светлошћу, вредносним категоријама које имају високу позитивну конотацију у оба језика која су предмет анализе.

У српском и немачком језику фразеологизми који садрже лексеме *део* и *weiß*, као и *сне̑* и *der Schnee*, активирају управо ову симболичку равн: физичку белину снега као универзалну метафору за чистоћу, неисквареност и понекад бледило. У оба језика, бела боја у поређењима добија фразеолошку вредност путем лексеме *сне̑*, односно *Schnee*, која улази у стабилизовану поредбену структуру (*део као сне̑*, односно *weiß wie Schnee*), а која се примењује како на предмете, тако и на људе.

Овај фразеолошки пар се тако може употребити у различитим семантичким пољима, у опису предмета (нпр. порцелана, тканина, зидова), али и у дескрипцији физичког изгледа људи, као у изразу *део од ст̑раха* или *weiß vor Angst*. У оба случаја активира се заједнички концепт, интензивна белина, као знак чистоће, стања страха или чак естетске изузетности. Бела боја логично припада скупу боја са јаким позитивним вредносним обележјима, што се потврђује и кроз употребу у компаративним фразеологизмима.

У фразеолошком смислу, овакве јединице испуњавају критеријуме полилексикалности, идиоматичности и културне утабаности значења. Додатно, досадашњи радови показују да фразеолошке јединице са компонентама боја у европским језицима често функционишу у оквиру општеважећих симболичких мрежа (Чолић, Томић, 2021). У том контексту, бела боја, иако културно условљена, има у великој мери подударне семантичке асоцијације у српском и немачком језику.

3.1.2.2. Црна боја предмета

Црно означава 1) који је боје угљена или чађи, нпр. марама, коса, 2) који је тамне пути, црномањаст човек, 3) фиг. тешко подношљив, тежак, мучан, рђав, зао (РСЈ 2007: 1497). Будући да се рад бави карактеристикама предмета, фокус је стављен на фразеологизме идентификоване у првом значењу. У српском језику потврђена су два компаративна фразеологизма која се односе на предмете црне боје и то су *би̑ии црн као кат̑ран* и *би̑ии црн као угаљ*:

1. A povraćanje krvi ili crnog sadržaja, kao i pojava bordo-crvene ili kao katran crne lepljive stolice neprijatnog mirisa, ukazuje na pojavu krvarenja. (www.b92.net, 31. 3. 2012)
2. Iako je pažljivo sastavljena od tri slike načinjene sa crvenim, zelenim i plavim filterima, fotografija je i dalje crno-bela. Kako se ispostavilo, 67P izgleda tamnosivo, a u stvarnosti je crna kao ugalj – rekao je naučnik Holger Sirks. (www.blic.rs, 14. 12. 2014)

У оквиру датог концепта у немачком језику употребљавају се компаративни фразеологизми *schwarz sein wie Kohle* – „бити црн као угаљ” и *schwarz sein wie die Nacht* – „бити црн као ноћ”:

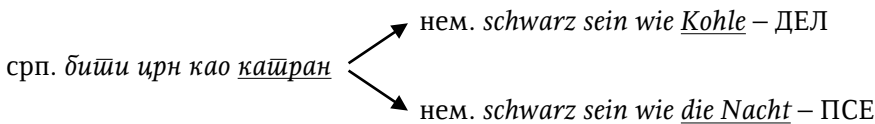
1. Komet Halley: Ein Kern, so schwarz wie Kohle. (www.zeit.de, 21. 3. 1986)
2. Ein Ball, schwarz wie die Nacht. (www.meinbezirk.at. 23.01.2017); Jegliche Steine und Äste begannen aufs Auto zu trommeln, und auf einmal kam eine schwarze Wand, schwarz wie die Nacht, so schildert [...] (www.faz.de, 10. 1. 2017)

3.1.2.2.1. Тип еквиваленције

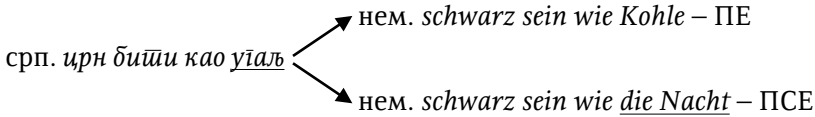
Tertium comparationis полазног фразеологизма је придев *црн*, односно придев *schwarz* у циљним фразеологизмима. Међутим, утврђене су разлике у употреби именичке компоненте у поредбеном делу, у српском *кашџран*, у немачким фразеологизмима *Kohle* – „угаљ” и *die Nacht* – „ноћ”.

На семантичком нивоу, у сва три фразеологизма наглашава се интензитет тамне боје као визуелне карактеристике, што је у складу са симболичким и културолошким вредностима црне боје у оба језика. *Црн као кашџран* и *schwarz wie Kohle* повезују се са природним објектима који се одликују дубоком, мат црном бојом, често са конотацијом запрљаности, мрака или нечег негативног (РСЈ 2007: 1497). Насупрот томе, *schwarz wie die Nacht* поред боје носи и снажну емотивно-симболичку димензију (Дуден 2001: 1119), будући да је ноћ архетип мрака, мистерије, опасности или туге (Мршевић-Радовић 2008). Док се *кашџран* и *Kohle* („угаљ”) више везују за физичку тамноћу и материјалну тежину, *ноћ* у немачкој култури често означава и психолошко стање.

Иако све наведене поредбене компоненте евоцирају визуелну тамноћу, различити емотивни и културни набоји које носе резултирају и парцијалном семантичком еквиваленцијом у потоњем фразеолошком пару, јер семантичко поље није у потпуности идентично, већ проширено различитим конотацијама у зависности од израза и културног контекста:

У основи поређења наредног компаративног фразеологизма у српском језику употребљен је такође придев *црн*, уз који се у поредбеном делу појављује именица *угаљ*, те је у односу на компаративни фразеологизам са саставницом *Kohle* – „угаљ” у немачком језику утврђена потпуна еквиваленција, док се од другог циљног фразеологизма разликује у поредбеној компоненти. На семантичком нивоу, оба израза (*биџи црн као угаљ* – *schwarz wie Kohle*) изражавају висок интензитет визуелне тамноће и носе неутралну дескриптивну функцију, лишена дубљег симболичког слоја какав се јавља у поређењу са компонентом *die Nacht* – „ноћ”:

3.1.2.2.2. Концептуална анализа

Супротне боје као што су бела и црна симболизују унутрашњи дуализам бића и сукоб снага на свим нивоима постојања. За разлику од тумачења К. Г. Јунга да је црна боја место клијања, тј. боја порекла, док је у Африци то боја ноћи, боја искушења, патње и мистерија (Шевалије, Гербран 2004: 78), у наведеним фразеологизмима мисли се углавном на црну боју у физичком смислу, а не на конотације које она носи са собом.

Како се из наведених примера може уочити, у српском језику црна боја предмета изражава се кроз поређења са лексемама *ујаљ* и *кашран*, док се у немачком језику појављују лексеме *Kohle* („угаљ”) и *die Nacht* („ноћ”), чије се значење у фразеолошком контексту редукује на њихову визуелну доминанту, интензивну тамноћу. Фразеологизми *schwarz wie die Kohle* и *schwarz wie die Nacht* у немачком, као и *црн као ујаљ* у српском језику, могу се употребити и за опис физичких карактеристика човека, попут боје коже, што је потврђено и у корпусној анализи (Станојевић Веселиновић 2023б: 153). С друге стране, именица *die Nacht* се као поредбена компонента појављује и у другим фразеологизмима, попут *dumm wie die Nacht* и *hässlich wie die Nacht* (Исто: 57, 111), што сведочи о њеној јакој симболичкој и емоционалној обојености. Управо тај архетипски набој *ноћи*, као простора непознатог, опасног и неконтролисаног, даје поређењима са лексемом *die Nacht* додатну семантичку дубину у односу на неутралнију, дескриптивну употребу лексема попут *Kohle* или *ујаљ*.

3.1.2.3. Црвена боја предмета

Анализом српског контролног корпуса забележен је компаративни фразеологизам *бићи црвен као крв*:

1. Prirodni fenomen: Jezero Tuz *crveno kao krv*. (www.n1info.com, 20. 7. 2015); Jedan deo najduže reke u Kini, Jangcea, postao je *crven kao krv*, a niko ne zna pravi razlog za to. Sveža voda povremeno može postati krvavo crvena iz bioloških razloga, uglavnom zbog povećanog broja bakterija kada u vodi nema dovoljno kiseonika. (www.b92.net, 10. 9. 2012)

У немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *rot sein wie Blut*, у дословном преводу „бити црвен као крв”:

1. Ein beflecktes Kleid, *rot wie das Blut* und die Leidenschaft, trägt Maria Stuart, die Königin von Schottland, die Katholikin, die gefangen ist und vom Schafott bedroht. (www.landeszeitung.de, 29. 3. 2016)

3.1.2.3.1. Тип еквиваленције

Са контрастивне тачке гледишта, утврђена су потпуна поклапања у односу на придевску компоненту која је употребљена као *tertium comparationis*: у српском *црвено* са значењем ‚који је боје свеже крви; који је поцрвенео од прилива крви под кожу: ~ јабука, ~ хаљина, ~ боја‘ (PCJ 2007: 1494), односно *rot* у немачком језику ‚von der Farbe des Blutes: -e Farbe, Tinte‘ (Дуден 2001: 1324). Уочено је, такође, потпуно поклапање поредбеног елемента *крв* односно *das Blut* („крв“). Ово подударње није ограничено само на основно денотативно значење, већ се проширује и на висок степен продуктивности наведеног лексема у другим фразеолошким структурама. Тако, и у српском и у немачком језику, ова лексема функционише као стабилан елемент у више познатих фразеологизама, што се може илустровати примерима *крв није вога* (PCJ 2007: 585) и *Blut ist dicker als Wasser* (Дуден 11: 2008: 130) у значењу ‚не може се бити равнодушан према (крвном) сроднику, сродство је врло важно‘.

Стога је установљен тип потпуне еквиваленције за дати фразеолошки пар:

срп. *биши црвен као крв* → нем. *rot sein wie das Blut* – ПЕ

3.1.2.3.2. Концептуална анализа

Црвена боја предмета изражава се у српском лексемом *крв*, а у немачком језику *das Blut*. Стога је јасна веза између конкретног значења базне синтагме и пренесеног значења фразеологизма, будући да је *крв* црвене боје, што је њено објективно својство.

Посебно је значајно да се у оба језика лексема *крв* не јавља само као биолошки термин, већ као носилац снажних културолошких и симболичких конотација. У традицији словенских и германских народа *крв* представља симбол живота, сродства и емоционалне повезаности, што је омогућило њену високу фразеолошку продуктивност (Шевалије, Гербран 2004; Грубачић 2001). У том смислу, оваква подударност указује не само на структурну сличност, већ и на дубље концептуалне паралеле унутар културног поља двају језика.

3.1.3. Брзина предмета

Кад је реч о брзини, у српском контролном корпусу потврђен је компаративни фразеологизам *биши брз као муња* који се може односити и на човека и на предмете:

1. BRZ KAO MUNJA, LEP KAO SLIKA: HTC One M9 je SAVRŠEN u svakom smislu. (www.telegraf.rs, 15. 5. 2015)

По свом значењу издваја се у немачком језику компаративни фразеологизам *schnell sein wie der Blitz* – „бити брз као муња“:

1. *Schnell wie der Blitz*: Bei der dritten Auflage des Opel-Fantreffens Motorcity Opelshow gibt es morgen mit dem Start der ersten Oldtimer-Rallye eine Premiere. (www.fr.de, 13. 11. 2009)

3.1.3.1. Тип еквиваленције

У основи поређења полазног фразеологизма употребљен је придев *брз*, односно придев *schnell* у циљном фразеологизму. Реч је, дакле, о кључној придевској компоненти која изражава карактеристику предмета или радње. У поредбеном делу забележена је именица *муња* у српском језику, односно именица *der Blitz* у немачком језику. Обе лексеме носе снажно експресивно и метафоричко значење, будући да означавају природни феномен који се одликује екстремном брзином, светлосним ефектом и краткотрајношћу, што их чини погодним за грађење поредбених конструкција са значењем ‚веома брзо‘ (РСЈ 2007: 743; Дуден 2001: 299).

И у једном и у другом језику, реч је о стабилној фразеолошкој структури, те се контрастирањем компонената датих фразеологизама може утврдити тип потпуних еквивалената:

срп. *бити брз као муња* → нем. *schnell sein wie der Blitz* – ПЕ

На семантичком плану они преносе идентично значење – ‚изузетна брзина‘, а на структурној равни показују паралелну структуру (придев + компаративни везник + именица). Овакви примери представљају језички израз универзалног когнитивног појма, где се апстрактна категорија *брзина* метафорички конструише преко природног феномена *муња*, односно *Blitz*, те се потврђује и интерјезичка конвенционализација ове поредбене слике.

3.1.3.2. Концептуална анализа

У оба језика брзина предмета се исказује истом лексемом – *муња* односно *der Blitz*. Управо асоцијативно-конотативни потенцијал ових лексема мотивише настајак датих фразеологизама. *Муња*, односно *Blitz* као природни феномен носи у колективном искуству универзалне семантичке карактеристике, као што су ‚изненадност‘, ‚екстремна брзина‘ и ‚снажан визуелни ефекат‘. На концептуалном нивоу она функционише као изразита ментална слика која омогућава метафоричко мапирање из домена природе у домен људских особина и радњи (Станојевић Веселиновић 2023б: 116). Тако апстрактна категорија *брзине* добија конкретну, чулно опипљиву представу која је културно општеприхваћена и лако препознатљива.

Конотације које носи ова лексема проширују се и на емоционалну сферу. *Муња* се доживљава као нешто моћно, готово натприродно, што ствара ефекат

појачане експресивности у поређењу. Због тога она није само денотативни симбол природне појаве, већ и концептуални репрезент брзине у ширем културном коду. Управо овај концептуални механизам омогућава формирање паралелних фразеологизама у различитим језицима, при чему се потврђује универзална метафоричка основа, а то је *брзина је муња*.

3.1.4. Величина предмета

За наведени концепт забележени су компаративни фразеологизми који се односе на велике предмете. У српском контролном корпусу потврђен је један компаративни фразеологизам – *бићи велик као кућа*:

1. Nama je svaki dinar veliki kao kuća. Sami smo, a često i usamljeni, jer u Leskovcu nema nikog od rodbine. (www.vesti.com, 25. 1. 2017); Amerikanac oborio dobitak velik kao kuća! (www.mozzartsport.com, 29. 4. 2016)

Анализом немачког контролног корпуса потврђен је такође један компаративни фразеологизам, *groß sein wie ein Haus* – „бити велик као кућа”:

1. Ein Magister, immer gegen das Abschreiben und fürs Moralische, und dann alles ein Schwindel so groß wie ein Haus. (Gaiser, Der Schlußball, S. 201., Мразовић, Приморац 1991: 397); Ballonstart: Ein Ballon, groß wie ein Haus. (www.stuttgarter-zeitung.de, 26. 5. 2016)

3.1.4.1. Тип еквиваленције

Контрастивна анализа показује да се дати фразеологизми потпуно поклапају, будући да је придевска компонента у основи поређења идентична: у српском *велики*, у немачком језику *groß* – „велики”. Овај придев носи основно семантичко обележје димензионалне експанзивности, односно карактеристику која изражава величину, обим или просторност (РСЈ 2007: 137; Дуден 2001: 679). Као именичке компоненте у улози *comparatum*-а забележене су *кућа* односно *ein Haus* – „кућа”. На семантичком нивоу, овај тип фразеологизама показује јасну мотивисаност, будући да је лексема у оба језика културно релевантан и универзално препознатљив појам који подразумева велику грађевину и значајан просторни објекат (РСЈ 2007: 619; Дуден 2001: 724). Због тога она поседује снажан асоцијативно-конотативни потенцијал у појачавању значења придева *велики*, односно *groß*. Морфосинтаксичка анализа показује структурну подударност у оба језика. На основу контрастираних јединица наведених фразеологизама можемо констатовати потпуне еквиваленте:

срп. *бићи велики као кућа* → нем. *groß sein wie ein Haus* – ПЕ

3.1.4.2. Концептуална анализа

На концептуалном плану уочава се образац у којем се конкретни предмет (кућа као просторна доминанта) користи за означавање апстрактне категорије величине. Величина предмета, као обележје које је често подложно експресивном наглашавању, добија своје језичко-сликовно уобличиће кроз низ компаративних фразеологизама. У српском језику потврђени су изрази *биџи велик као кућа*, *биџи велик као тора*, као и *биџи велик као дечији троб* (у значењу „имати велике ципеле”). Међутим, у корпусу је регистрован само први израз као фразеолошки конвенционализован, док су остали маргинални и ограничени на уже контекстуалне употребе.

У немачком језику, поред осведоченог фразеологизма *groß sein wie ein Haus*, који је структурално и семантички потпуни еквивалент српском изразу, у речничком корпусу забележен је и израз *groß sein wie das Heidelberger Faß* („бити велики као хајделбершко буре”). Овај пример показује да поредбени сегмент може бити културно специфичан, ослоњен на реалну енциклопедијску реалију (познато огромно буре у Хајделбергу) (de.wikipedia.org), али задржава исту функцију појачавања семантичког обележја величине.

Семантички талог који се налази у основи ових фразеологизама открива транспарентну и мотивационо јасну везу између поредбене компоненте и значења целине. У оба језика поређење почива на објективним својствима лексема које се користе као *comparata* – *кућа*, *тора*, *буре* – све су то предмети или појаве које у колективном искуству представљају нешто просторно и масивно. Захваљујући тој непосредној вези између денотативних карактеристика и фразеолошког значења, ови изрази се могу окарактерисати као семантички провидни. Управо та провидност, у складу са анализама Ж. Финк Арсовски (2002), омогућава да се уоче дубљи слојеви фразеолошког значења и културна укорененост појединих поредбених модела.

3.1.5. Количина предмета

Значење „мноштво чега (обично безвредног)’ (РСЈ 2007: 934) изражава се глаголским компаративним фразеологизмом *има (нечега) као њлеве*, који је потврђен у контролном корпусу:

1. Zato ne iznenađuje što priča o seksu i alkoholu *ima ko pleve*. (www.vice.com, 12. 11. 2015); *Kupusa ko pleve*, ko je izvukao pare izvukao. (www.b92.net, 21. 12. 2017)

У немачком контролном корпусу потврђен је глаголски компаративни фразеологизам *es gibt (etwas) wie Sand am Meer*:

1. Bücher bezüglich der Thematik *gibt es wie Sand am Meer*, doch guter Rat muss sprichwörtlich nicht teuer sein. (www.osthessen-news.de, 31. 3. 2017)

3.1.5.1. Тип еквиваленције

У оба језика је реч о троделним компаративним фразеологизмима са реченичном структуром. Управни глагол полазног фразеологизма је финитни глаголски облик *има* односно *es gibt* – „има” у циљном фразеологизму, те је разлика установљена у глаголској рекцији, с обзиром на то да глагол *има* регира допуну у генетиву, док глагол *es gibt* захтева допуну у акузативу.

Са становишта лексике, разликују се поредбене компоненте, тј. у српском језику то је именица *и́лева*, док је у немачком *Sand am Meer* („песка на мору”). Ова лексичка дивергенција открива различиту културну и појмовну мотивацију у грађењу поредбене слике. Компонента *и́лева* у српском језику упућује на пољопривредни контекст и означава нешто што је безвредно, обилно и расуто, дакле нешто што нема трајну ни функционалну вредност. С друге стране, песак на мору у немачком језику активира искуство природне појаве чија је масовност и неисцрпност очигледна и готово бескрајна. Семантички талог ових фразеологизама стога није потпуно идентичан, јер се у српском нагласак ставља на асоцијацију обиља уз негативну конотацију безвредности (плева као нешто што остаје након вршидбе и одбацује се) (РСЈ 2007: 934), док у немачком превладава асоцијација неисцрпности и немерљивости (песак на мору као симбол безграничног мноштва) (Дуден 2001: 1346). Иако лексема *и́лева* у етимолошком слоју носи негативну конотацију, у савременим фразеолошким употребама (контекстуализованим примерима) та конотација није активна, те се ови изрази класификују као делимични еквиваленти са лексичким и морфосинтаксичким разликама:

срп. *има (че́џа) као и́лева* → нем. *es gibt (etwas) wie Sand am Meer* – ДЕЛМС

3.1.5.2. Концептуална анализа

Кад је реч о количини предмета, из српског речничког корпуса ексцерпирани су компаративни фразеологизми, од којих је само први осведочен писаном потврдом у језику: *има (че́џа) као и́лева*, *има (че́џа) као и́еска на мору*, *има (че́џа) као бла́џа*, *има (че́џа, ко́џа) као њи́лих крушака*, *има (че́џа) као корова*, док је у немачком језику ексцерпирани и потврђен један компаративни фразеологизам: *es gibt (etwas) wie Sand am Meer*.

Поредбене компоненте у оба језика мотивисане су својим објективним својствима која омогућавају метафоричко мапирање на појам количине. Лексеме *и́лева*, *и́есак на мору*, *бла́џо* и *коров* означавају супстанце или појаве које се одликују изобиљем, расутошћу или непрегледношћу, те самим тим служе као погодна основа за изражавање непребројивости и обиља. На концептуалном плану, ове поредбене јединице преносе идеју количине која превазилази појединчево искуство мерења или контроле.

Посебно је занимљив фразеологизам *има (чећа, коћа) као њилих крушака*, који је настао секундарном деривацијом од израза *њагаћи као њила крушка* у значењу „олако, без отпора”. Мотивациона база овог израза лежи у чињеници да зреле крушке брзо труле и лако отпадају са дрвета, што је у колективном искуству постало синоним за нешто пролазно, краткотрајно и обилно у појави. Тако се примарна слика физичког процеса труљења и отпадања плодова проширује и на апстрактни ниво, где функционише као носилац значења обиља или лаке доступности.

Упоређивањем српских и немачког примера уочава се да је количина у оба језика концептуализована преко слика које подразумевају масовност и непрегледност, али је лексички избор културно условљен, јер је у српском доминантна аграрна и природна мотивација (плева, коров, крушке), док је у немачком општеприхваћена слика природне неисцрпности (песак на мору). Ово указује да иако се на семантичком нивоу јављају делимично различите конотације, дубинска концептуална основа остаје заједничка, тј. идеја непробројивог мноштва.

3.1.6. Лепота предмета

Анализом српског контролног корпуса у овире датог концепта потврђен је компаративни фразеологизам *бити леи као слика*:

1. BRZ KAO MUNJA, LEP KAO SLIKA: HTC One M9 je SAVRŠEN u svakom smislu. (www.telegraf.rs, 15. 5. 2015)

Из немачког контролног корпуса издвојен је компаративни фразеологизам *schön sein wie ein Engel* – „бити леп као анђео”:

1. Die Millenniums-Frisur: Schön wie ein Engel. (www.abendblatt.de, 8. 12. 1999)

3.1.6.1. Тип еквиваленције

Tertium comparationis фразеологизма у српском језику је придев *леи*, а у немачком језику *schön* – „леп”, док је у поредбеним деловима контрастираних фразеологизама употребљена именица *слика*, односно именица *ein Engel* – „анђео”. На лексичком плану, у српском фразеологизму именица *слика* функционише као носилац значења естетске складности, визуелне хармоније и привлачности. Она упућује на уметнички предмет који је по природи статичан и репрезентативан, чиме се лепота изједначава са идејом савршене форме и визуелног ужитка. С друге стране, немачки фразеологизам користи именицу *Engel*, чије је основно значење у религијском и културном коду надземаљско биће, симбол чистоте, невиности и духовне савршености (Дуден 2001: 463). Овде се лепота не своди само на естетску категорију, већ добија и морално-етички тон, повезан са појмом доброте и безгрешности.⁶

⁶ У оба језика компаративни фразеологизми се својим значењем односе на домен човека (в. Станојевић Веселиновић 2023: 132–136).

На семантичком нивоу оба фразеологизма мотивисана су жељом да се апстрактна категорија лепоте учини опипљивом преко конкретних појмова, али различито конципираних, тако што је српски израз усмерен на уметничко-естетски домен (лепота као савршена форма) (РСЈ 2007: 1239), док је немачки усмерен на религијско-етички домен (лепота као чистота и савршенство духа). Ова разлика показује културолошке специфичности које обликују избор поредбене компоненте, али у исто време потврђује заједничку когнитивну основу, тежњу да се лепота појача сликовитом, колективно препознатљивом представом.

Контрастивна анализа указује на то да наведене фразеологизме карактерише употреба различите именичке компоненте у поредбеном делу, те су у питању делимични еквиваленти:

срп. *бићи леј као слика* → нем. *schön sein wie ein Engel* – ДЕЛ

3.1.6.2. Концептуална анализа

Лепота предмета у српском језику исказује се низом компаративних фразеологизама: *бићи леј као слика*, *бићи леј као у њричи*, *бићи леј као сан*.⁷ У контролном корпусу, међутим, регистрован је једино први израз, што указује на његов највиши степен конвенционализације. Концептуална анализа ових јединица показује да сваки од њих почива на другачијем типу мотивације, с обзиром на то да се *слика* као поредбена компонента ослања на естетски и визуелни доживљај уметничког приказа, у *њричи* упућује на сферу фантастичног, док *сан* као поредбена јединица означава нестварно и недостижно, чиме се на различите начине појачава утисак изузетне лепоте. Посебно је значајно што су изрази *бићи леј као у њричи* и *бићи леј као сан* семантички блиски, јер оба указују на преношење лепоте у домен онога што превазилази реално искуство.

У немачком језику лепота предмета је изражена фразеологизмом *schön sein wie ein Engel* („бити леп као анђео”). У овом случају поредбена компонента упућује на културно и религијски обликован симбол чистоте, невиности и савршенства. Док српски изрази почивају углавном на визуелним, уметничким и фантастичним асоцијацијама, немачки пример носи снажнију етичку и духовну димензију. Тако се у оба језика лепота представља преко сликовитих и колективно препознатљивих представа, али са различитим културним тежиштем, јер у српском доминира естетско-имагинативни, а у немачком религијско-етички оквир.

3.1.7. Оштрина предмета

У оквиру концепта *оштрина предмета* у српском језику су у значењу „који има истањену ивицу (или ивице), који добро, лако сече, реже” (РСЈ 2007: 905)

⁷ Наведени фразеологизми се могу односити и на човека (в. Станојевић Веселиновић 2023: 132)

потврђени следећи компаративни фразеологизми: *биџи оштар као жилети*, *биџи оштар као бриџва*:

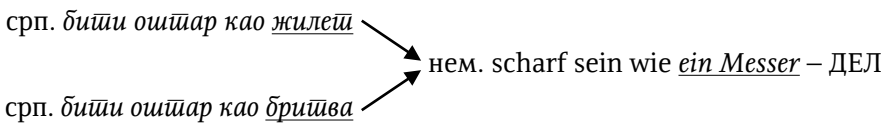
1. Mali, ali oštar kao žilet zato se i zove Razer Blade! (www.itnovine.com, 7. 7. 2013); ONI ŽELE DA VAS UBIJU: Brdo oštro kao žilet, jezero koje ključa! (www.telegraf.rs, 7. 4. 2015)
2. Lim oštar kao britva sa ZET-ovog displeja dječaku rasparao čeljust. (www.jutarnji.hr, 4. 5. 2009)

Анализом немачког контролног корпуса потврђен је један компаративни фразеологизам: *scharf sein wie ein Messer* – „бити оштар као нож“:

1. Die Leipziger konnten nur ein Mal gelungen umschalten, als Naby Keita Werner mit einem Pass *scharf wie ein Messer* durch die Dreierkette hindurch zum 1:1 bediente. (www.mz-web.de, 4. 3. 2017)

3.1.7.1. Тип еквиваленције

Као *tertium comparationis* полазних фразеологизама појављује се придев *оштар*, односно *scharf* („оштар“) у циљном фразеологизму. У оба језика овај придев се преноси из домена физичких својстава предмета у домен апстрактне карактеризације (нпр. оштар ум, оштар језик) (РСЈ 2007: 905; Дуден 2001: 1361), при чему сви изрази имплицирају висок степен интензитета својства. Разлике настају у културној профилизацији, тј. у српском је поредбена компонента повезана са предметима који носе асоцијацију на прецизност и опасност, али и на свакодневни контекст мушке хигијене (РСЈ 2007: 112, 372), док у немачком избор именице *Messer* упућује на прототипични, општи предмет оштрине и њеног функционалног значења (Дуден 2001: 1073). Сходно томе, могу се установити делимични еквиваленти на лексичком нивоу:

3.1.7.2. Концептуална анализа

Оштрина предмета се у српском језику исказује лексемама *жилети* и *бриџва*. Употребљавају се и фразеологизми *биџи оштар као секира* и *биџи оштар као мач*, за које нису забележене писмене потврде у језику.

Немачки речници региструју, осим потврђеног компаративног фразеологизма *scharf sein wie ein Messer* – „бити оштар као нож“, фразеологизме *scharf sein wie eine Klinge* – „бити оштар као оштрица“ и *scharf sein wie ein Schwert* – „бити оштар као мач“, али не постоји писана потврда њихове употребне вредности у језику.

У подлози датих фразеологизама је објективно својство поредбених јединица, а то је оштрина, која представља њихову доминантну и најпрепознатљивију особину, те се управо она семантички актуализује у процесу фразеологизације. На тај начин ови изрази показују висок степен транспарентности, јер мотивисаност почива на јасном и директном преносу реалног физичког својства у домен поредбене конструкције.

3.1.8. Старост предмета

У српском језику издвајају се по свом значењу компаративни фразеологизми *биџи стар као Библија* и *биџи млад као роса у џогне*⁸:

1. Ovaj trik s maramicom, četkicom i malo pudera je star kao Biblija, ali je baš zbog toga dobar. (www.b92.net, 18. 6. 2016)
2. Njegovo ime je RAV, RAV4-hibrid. Ljudi, jeste da se trudim biti u toku sa novitetima, ali ovaj put na testu imam primerak koji je mлад ko rosa u podne. (www.naslovi.net, 20. 8. 2016)

У немачком контролном корпусу потврђен је један компаративни фразеологизам: *alt sein wie Methusalem* – „бити стар као Метузалем”:

1. Brigitte Werwick hat stimmungssvolle Szenen am Seeufer eingefangen, schnatternde, quakende Bewohner beobachtet und im Totalreservat am Stechlins Porträts vom Bäumen gemacht, die alt wie Methusalem zu sein scheinen. (www.eisenberg.otz.de, 10. 3. 2017)

3.1.8.1. Тип еквиваленције

С контрастивне тачке гледишта, дати фразеологизми представљају делимичне еквиваленте, с обзиром на то да се као *tertium comparationis* употребљава придев, у српском *стар*, а у немачком језику *alt* („стар”), чије значење интензивирају именичке компоненте у поредбеним деловима – у полазном фразеологизму *Библија*, а у циљном фразеологизму *Methusalem*. Иако је семантичка основа идентична, различите поредбене јединице доносе специфичне културолошке асоцијације. У српском је *Библија* симбол древности, трајности и свеprisутности, односно предмет који има највиши степен старине и ауторитета, док у немачком језику функцију симбола врши библијска личност *Метузалем*, традиционално повезан са изузетно дугим животним веком (Дуден 2001: 1075). Обе поредбене компоненте семантички се конкретизују кроз домен временске димензије и представљају

⁸ Компаративни фразеологизми у српском и у немачком језику забележени су, такође, у контролном корпусу за концепт *старост човека* (в. Станојевић Веселиновић 2023: 160).

хиперболично појачавање придева *сџар* односно *alt*, али се у српском акценат ставља на текст као културни и цивилизацијски темељ (РСЈ 2007: 83), док се у немачком истиче личност као симболичка репрезентација дуговечности. Управо зато можемо говорити о делимичној еквивалентности:

срп. *биџи сџар као Библија* → нем. *alt sein wie Methusalem* – ДЕЛ

Као *tertium comparationis* другог полазног фразеологизма употребљен је придев *млаг*, док се као *comparatum* појављује именичка фраза *роса у њогне*. У свом значењу полазни КФ не подразумева нужно сему 'веома' која је експлицитно садржана у значењу циљног КФ, због чега се уочавају делимичне разлике на семантичком нивоу и потпуне разлике са лексичке тачке гледишта, као и у сликовитости датог фразеолошког пара. У српском језику значење фразеологизма *биџи млаг као роса у њогне* почива на иронији, будући да је поредбена компонента *роса у њогне* у супротности са значењем управног придева *млаг*, јер *роса у њогне* не постоји, односно представља нешто пролазно и немогуће (Станојевић Веселиновић 2023 б: 160). Стога ови фразеологизми могу да се сматрају парцијалним семантичким еквивалентима:

срп. *биџи млаг као роса у њогне* → нем. *alt sein wie Methusalem* – ПСЕ

3.1.8.2. Концептуална анализа

Као што је приказано раније у контрастивној анализи, старост предмета се у српском језику изражава фразеологизмима *биџи сџар као Библија*, *млаг као роса у њогне*, док се у немачком језику употребљава фразеологизам *alt sein wie Methusalem*. Асоцијативно-конотативни потенцијал лексема у поредбеним деловима мотивише настанак првог контрастираног пара компаративних фразеологизама, будући да Библија представља најстарију књигу на свету, симбол трајности и вековне мудрости, док је Метузалем име човека који је, према библијској традицији, живео изузетно дуго, чиме постаје архетипска слика дуговечности. У том смислу, и српски и немачки израз заснивају се на хиперболичком истицању екстремне старости, али различитим когнитивним путевима, кроз предмет у српском и кроз личност у немачком језику.

Други полазни фразеологизам *млаг као роса у њогне* базиран је на иронији, о чему је већ било речи, јер је сама поредбена компонента у семантичкој супротности са управним придевом *млаг*. *Роса у њогне* не постоји, па се тиме у пренесеном значењу указује на привид младости који не одговара стварности.

Када је реч о концепту старости предмета, у првом реду може се говорити о његовој дотрајалости, хабању и губитку првобитне вредности, док је у другом могуће уочити семантичко поље супротног значења, тј. новине и свежине предмета. У том контексту у српском језику је ексцерпиран компаративни фразеологизам *биџи нов као из калуџа*, који, иако није потврђен у контролном корпусу,

представља транспарентан и јасно мотивисан израз, будући да се калуп користи за добијање савршено обликованих и нових предмета, чиме се у семантичкој основи истиче идеја беспрекорне новине. У немачком језику пак забележен је компаративни фразеологизам *wie aus dem Ei gepellt* – „као из јајета ољуштен“, који се може односити на нове и беспрекорно сређене ствари, али и на изглед особе. Сликвитост овог израза почива на идеји савршене глаткоће и уредности, каква је површина ољуштеног јајета. На тај начин, српски и немачки изрази, иако се лексички разликују, деле заједничку когнитивну основу, односно истицање потпуне новине, свежине и беспрекорности, што их чини делимичним семантичким еквивалентима.

3.1.9. Тежина предмета

У оквиру наведеног концепта забележени су компаративни фразеологизми који се односе на предмете велике тежине и фразеологизме који означавају предмете мале тежине.⁹

3.2.9.1. Предмет велике тежине

Компаративни фразеологизми који су потврђени квалификују тежину предмета као и човека (в. Станојевић Веселиновић 2023б: 161). У српском језику забележени су следећи компаративни фразеологизми: *биџи шежак као шуч* и *биџи шежак као олово*:

1. Verovatno da bi televizor danas i mogao da bude lakši, ali kako da novi Samsungov Smart model, čiji je panel širok svega 2,97 centimetara stoji stabilno, ako nije težak kao tuč – više od 16 kilograma. (www.vreme.com, 27. 10. 2011)
2. Најбољи луч је у жилама, онај што је црн као говеђа пршута и тежак као олово, али до њега је тешко доћи. Јер главна жила „столаша“ у присојима испод Медвеђег брда и Бријача иде и до три метра у земљу – каже Недељко. (www.varoske.net, 15. 2. 2017)

Анализом контролног корпуса потврђен је један компаративни фразеологизам у немачком језику: *schwer sein wie Blei* – „бити тежак као олово“:

1. Allein mit einem Rucksack schwer wie Blei lief er von Uruguay durch die größte Salzwüste der Welt bis auf atemraubende 4000 Meter Höhe weiter nach Chile, zum Titicacasee in Bolivien, durch Machu Picchu, die Inkastadt in Peru, erlebte die Fußball-WM in Ecuador bis nach Kolumbien. Über 10.000 Kilometer legte er zurück – zumeist zu Fuß. (www.dmsg.de, 5. 7. 2016)

⁹ Већина потврђених КФ могу означавати и тежину човека (в. Станојевић Веселиновић 2023б: 161).

3.1.9.1.1. Тип еквиваленције

У полазним фразеологизмима употребљен је придев *тешак*, односно придев *schwer* („тежак“) у циљном фразеологизму, док се у поредбеном делу појављују у српском лексема *туч* и лексема *олово*, а у немачком језику лексема *das Blei* („олово“). На семантичком нивоу, пак, уочава се висока подударност, будући да су све поредбене компоненте засноване на предметима који се у општем језичком осећању доживљавају као симболи изузетне тежине. Иако у српском језику алтернирају компоненте *туч* и *олово*, а у немачком је стабилизована јединица *Blei*, семантичка мотивација је иста. У сваком случају поредбена компонента указује на нешто изразито тешко, тј. на екстремни степен интензитета својства *тежина*. Управо зато ови фразеологизми функционишу као делимични еквиваленти са одступањем на лексичком нивоу, будући да задржавају заједничку когнитивну основу и истоветно значење (,веома тежак‘), али се разликују у лексичкој реализацији и у културној преференцији предмета који се узима као прототип за тежину. На тај начин може се закључити да је одступање у првом реду лексичке, а не семантичке природе, док семантичка структура остаје идентична:

срп. *бити тешак као туч* → нем. *schwer sein wie Blei* – ДЕЛ

Други пар контрастираних фразеологизама представља случај потпуне еквиваленције, с обзиром на то да се фразеологизми потпуно слажу на свим нивоима. На семантичком нивоу овај фразеолошки пар истиче екстремни степен својства *тежина*, при чему *олово* функционише као универзални симбол масивности, оптерећења и непокретности (РСЈ 2007: 873; Дуден 2001: 297):

срп. *бити тешак као олово* → нем. *schwer sein wie Blei* – ПЕ

3.1.9.1.2. Концептуална анализа

Фразеолошки пар *бити тешак као олово* и *schwer sein wie Blei* представља пример не само формалне, већ и концептуалне транспарентности, јер се у оба језика заснива на истој когнитивној метафори ,олово је највећа тежина‘, чиме је успостављена потпуна еквиваленција (ПЕ). Унутар овог концепта у српском језику, поред потврђених компаративних фразеологизама *бити тешак као туч* и *бити тешак као олово*, забележен је и придевски компаративни фразеологизам *бити тешак као камен*, који, међутим, није осведочен писаном потврдом у корпусу. Заједничка семантичка мотивација свих ових израза почива на асоцијативном потенцијалу поредбених лексема (туча, олова и камена), чије је објективно својство управо њихова изразита тежина, што их чини погодним симболима за истицање екстремног степена овог својства.

У немачком језику исто семантичко поље реализује се кроз фразеологизме *schwer sein wie Blei* – „бити тежак као олово“ и *schwer sein wie Stein* – „бити тежак

као камен”, при чему је потоњи, као и у српском, непотврђен у контролном корпусу. Овакви изрази показују да се у оба језика концепт тежине предмета конструише преко универзалних, у свакодневном искуству опипљивих материјала и супстанци који служе као прототипи физичке тежине. Док је олово у оба језика метафорички утемељено као најтипичнији симбол масивности и оптерећења, камен и туч појављују се као додатни, али мање уобичајени носиоци овог концепта, што сведочи о ширем асоцијативном потенцијалу.

Семантички гледано, у свим наведеним случајевима тежина није схваћена само у буквалном физичком смислу, већ се преноси и у апстрактну сферу, да би се описала, на пример, тежина тела у стању исцрпљености, тежина корака или чак тежина у пренесеном, психолошком значењу (нпр. осећај оптерећености) (Станојевић Веселиновић 2023б: 163).

3.1.9.2. Предмет мале тежине

Мала тежина предмета изражена је у следећим компаративним фразеологизмима: *биџи лаџан/лак као перо*, *биџи лаџан/лак као перце*:

1. Lagan kao pero: Audijev novi bicikl koštat će vas kao auto. (www.24sata.hr, 20. 5. 2015)

Она подсећа да се као алва продају рукавице и чарапе од козје длаке, баш као и хеклани пончо. „То су као перо лагани одевни предмети, али уз њих нема зиме”, уверава ова девојка, која је упознала и заволела руску културу и обичаје баш као и Стефан Гавриловић. (www.politika.rs, 10. 1. 2016);

Lagane su kao pero, teške su samo – 23 grama. – U Srbiji ima još proizvođača naočara sa drvenim okvirom, ali ih na ovaj način, potpuno [...] (www.novosti.rs, 17. 4. 2016);

„Bol pekidžing”: Limenke lake kao pero! (www.novosti.rs, 16. 10. 2013)

2. Herst i njegov tim uložili su veliki trud da bi rastavili skelet na njegove sastavne delove, a zatim su četkicama laganim kao perce na svaku koščicu pažljivo nanosili zlatne listiće tanke kao list hartije. Tek nakon toga su ponovo sastavili kostur. (www.blic.rs, 25. 5. 2014)

У немачком контролном корпусу потврђени су придевски компаративни фразеологизми *leicht sein wie eine Feder* – „бити лак/лаган као перо” и *leicht sein wie Daunен* – „бити лак/лаган као паперје”:

1. In ihren Händen erscheint der Medizinball leicht wie eine Feder. Sie haben ja auch mehr Rückenmuskulatur. Bei mir ist diese entweder [...] (www.schwarzwaelder-bote.de, 24. 1. 2017);

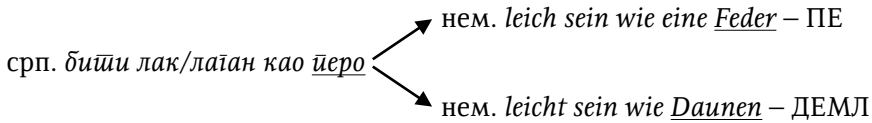
Verglichen mit dem iPhone 6s fühlt es sich federleicht an, wiegt es doch nur 113 Gramm, liegt sehr gut in der Hand, wie ein iPhone 5 eben. (www.spiegel.de, 22. 3. 2016)¹⁰

¹⁰ Немачки језик у творби речи преферира слагање, те је анализом контролног корпуса уврђен и пример *federleicht*, који се лексички не разликује од компаративног фразеологизма *leicht wie eine Feder*.

2. Zusammen mit Kunden hat das Weinheimer Traditionsunternehmen eine neue Thermo-Isolierung entwickelt: Die comfortemp fiberball paddings der Geschäftsgruppe Freudenberg Performance Materials. Diese isolieren mehr als doppelt so gut wie herkömmliche Wattierungen – und sind leicht und weich wie Daunen. (www.wnoz.de, 9. 2. 2017)

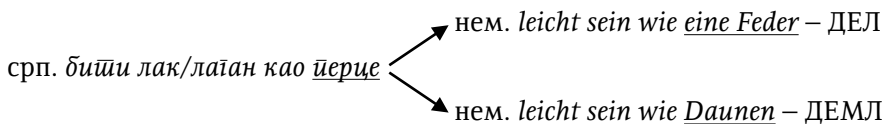
3.1.9.2.1. Тип еквиваленције

Контрастивна анализа показује да је у основи поређења у српском употребљен придев *лак/лаћан*, а у немачком језику придев *leicht* („лак/лаган“), док у поредбеном делу у полазном фразеологизму алтернирају именица *џеро* и њен деминутив *џерце*, а *die Feder* („перо“) и *die Daunen* („паперје“) у циљним фразеологизмима. Полазећи од компаративног фразеологизма са поредбеном компонентом *џеро*, утврђен је тип потпуне еквиваленције у односу на први циљни фразеологизам (*leicht wie eine Feder*), будући да се лексема у поредбеном делу у потпуности поклапају и у формалном и у семантичком погледу. У другом случају (*leicht wie Daunen*) уочена је разлика у поредбеним деловима и на морфолошком нивоу, будући да је лексема *Daunen* у множини, али не и у основном значењу:

Уколико се у анализи полази од фразеологизма са саставницом *џерце*, у језику-циљу се утврђују делимични еквиваленти на лексичком нивоу. Лексичке разлике испољавају се у различитој употреби именичке компоненте у поредбеним деловима, тј. у српском је употребљен деминутив *џерце*, који појачава значење лакоће и уноси додатну експресивност, док у немачком као поредбена компонента фигурирају *Feder* – „перо“ и *Daunen* – „паперје“. Поред тога, у односу на циљни фразеологизам *leicht sein wie Daunen* уочава се и разлика на морфолошком нивоу.

Семантички посматрано, све три јединице упућују на исто својство, изразиту лакоћу, готово нематеријалност предмета, али варирају у степену сликовитости. Српски деминутив *џерце* садржи компоненту умањености и нежности, што још интензивније наглашава семантику лакоће. Немачка лексема *Feder* представља општији симбол лакоће, док *Daunen* у пренесеном значењу носи асоцијацију на суптилну, прозачну и готово невидљиву лакоћу (Дуден 2001: 355). На тај начин се постиже делимична еквиваленција:

Иако разлике постоје, семантичка основа остаје идентична, будући да је *tertium comparationis* у оба језика исти придев, *лак*, односно *leicht*, чије се значење интензивира асоцијативним потенцијалом различитих поредбених јединица.

3.1.9.2.2. Концептуална анализа

На семантичком нивоу све наведене поредбене компоненте (*џеро*, *џерце*, *Feder*, *Daunen*) почивају на истом концептуалном обрасцу, будући да је њихово објективно својство изузетна лакоћа, што их чини погодним симболима за појачавање значења придева *лак*, односно *leicht*. У том смислу, иако постоји лексичка варијанта, на семантичком нивоу нема значајнијих разлика, јер и *џеро* и *џајерје* означавају предмете који се доживљавају као крајње лагани. Језичка сликовитост је, дакле, транспарентна и у српском, као и у немачком језику.

У оба језика се, дакле, истицање својства лакоће остварује кроз поредбене јединице које припадају истој семантичкој сфери, тј. предметима из света птица и природе, чија је доминантна особина управо лакоћа.

Знање да су *џеро* и *џајерје* мале тежине спада у сему колективне емпирије, тј. знања које припада целој језичкој заједници, сходно томе су и утврђене велике сличности између наведених компаративних фразеологизама у српском и немачком језику.

3.1.10. Тврдоћа предмета

Концепт *тврдоћа предмета* обухвата два фразеолошка значења: 1. 'предмети који су веома тврди' и 2. 'предмети који су мекани'. Компаративни фразеологизми регистровани у овом пољу потврђени су и за концепте који се односе на оно-масиолошку групу 'човек' (в. Станојевић Веселиновић 2023б).

3.1.10.1. Тврди предмети

У оквиру концепта *тврди предмети* потврђени су следећи компаративни фразеологизми у српском језику: *бићи тврђ као камен*, *бићи чврсти као челик*, *бићи чврсти као стена*:

1. Vi gladni, a sladoled tvrd kao kamen: Evo savršenog rešenja za vas. Bez obzira što je vreme ovih dana promenljivo i kišovito to ne znači da ne [...] (www.b92.net, 29. 5. 2015)
Opet, dren iznikao bezmalo na suvom kamenu, gde je sporo rastao, ima zbijene godove, tvrd je kao kamen. (www.novosti.rs, 26. 5. 2012)
2. Staklo čvrsto kao čelik (www.pcnen.com, 2. 11. 2015)
3. Čvrst kao stena, Setenil posle je počeo da se koristi kao hladno područje pod senom za

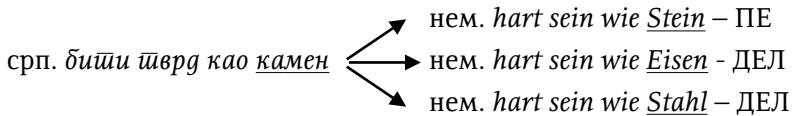
čuvanje svih vrsta domaćih proizvoda u velikim magacinima pod nazivom „bodegas”, što na španskom znači skladište. (www.b92.net, 14. 5. 2014)

Потврђени компаративни фразеологизми у немачком језику су *hart sein wie Stein* – „бити тврд као камен”, *hart sein wie Eisen* – „бити тврд као гвожђе”, *hart sein wie Stahl* – „бити тврд као челик”:

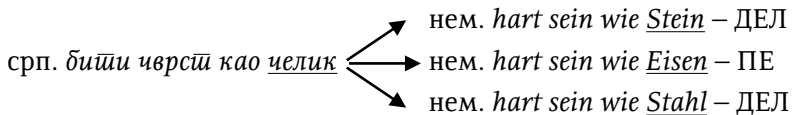
1. Das, worauf sie tanzen, ist hart wie Stein: ein Mineral. (www.diepresse.com, 15. 1. 2017)
2. Alle sind sich einig, dass das nicht leicht sein dürfte, da ihr Körper hart wie Eisen ist und ihr Königshaki viele von ihnen schnell zu Boden werfen würde. (www.sumikai.com, 18. 3. 2017)
3. Dieses Plastikband ist angeblich hart wie Stahl. (www.ingenieur.de, 13. 3. 2017)

3.1.10.1.1. Тип еквиваленције

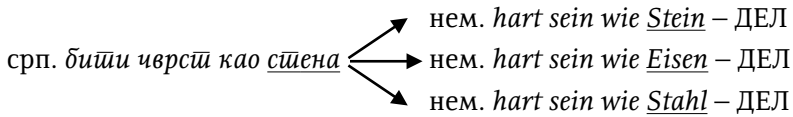
У првом полазном фразеологизму се као *tertium comparationis* појављује придев *īwerg*, уз који је у улози *comparatum*-а употребљена именица *камен*, док се у немачком језику као основа поређења циљних фразеологизама употребљава придев *hart*, у дословном преводу „тврд, чврст”, а у поредбеном делу смењују се лексеме *der Stein* („камен”), *das Eisen* („гвожђе”), *der Stahl* („челик”), те су контрастивном анализом утврђени делимични еквиваленти на лексичком нивоу, осим за први контрастирани фразеолошки пар, где је установљена потпуна еквиваленција:

Будући да други компаративни фразеологизам у српском језику има као *tertium comparationis* придев *чврстī*, а у поредбеном делу именичку компоненту *челик*, у језику-циљу у односу на фразеологизам са поредбеном компонентом *Eisen* остварује тип потпуне еквиваленције, док се у друга два случаја разликује од циљних фразеологизама због различите употребе поредбених јединица:

Са контрастивне тачке гледишта, код трећег КФ установљене су разлике у поредбеном делу контрастираних фразеологизама, различитом употребом именичке компоненте – у српском *сїена*, односно *der Stein*, *das Eisen*, *der Stahl* у немачком језику, те је у овом случају реч о делимичним еквивалентима на лексичком нивоу:

Семантички гледано, све наведене поредбене компоненте припадају истој концептуалној сфери материјала који се у људском искуству доживљавају као изразито тврди и чврсти, па је и значење у свим фразеологизмима исто, тј. указују на екстремни степен тврдоће или чврстине. Разлике се јављају само у нијансама сликовитости, јер *камен* и *der Stein* (РСЈ 2007: 519; Дуден 2001: 1512) делују као природни и универзални симболи тврдоће, *сџена* у српском додатно наглашава монументалност и непоколебљивост (РСЈ 2007: 1269), *das Eisen* у немачком представља симбол снаге и отпора (Дуден 2001: 450), док *челик* у српском и *der Stahl* у немачком носе конотације индустријске чврстине, постојаности и издржљивости (РСЈ 2007: 1508; Дуден 2001: 1501). На тај начин се, упркос лексичким варијацијама, задржава истоветна семантичка основа, док различите поредбене компоненте уносе стилске и културолошке нијансе у језичку сликовитост.

3.1.10.1.2. Концептуална анализа

Тврд предмет се у српском језику изражава се лексемама *камен*, *челик* и *сџена*, док је у немачком језику велика тврдоћа предмета изражена у поређењима која садрже лексеме *der Stein*, *das Eisen*, *der Stahl*. Заједничко овим поредбеним компонентама јесте да је њихово предметно значење сужено и актуализовано кроз њихову доминантну особину, тврдоћу. На тај начин у семантичком талогу ових лексема управо својство тврдоће заузима централно место, те се оно активира у поредбеним конструкцијама.

У српском језику, поред чешће потврђених јединица (*камен*, *челик*, *стена*), у речницима се региструју и изрази као што су *бићи тврђ као орах*, *бићи тврђ као дреновина*, *бићи тврђ као кости*. Иако нису осведочени у контролном корпусу, они сведоче о ширем асоцијативном пољу концепта тврдоће у језику. У сваком од ових примера семантички талог појмова (*ораха*, *дреновине*, *кости*) укључује објективно својство чврстине и отпорности, које је у народној свести најизраженије и стога издвојено као поредбена основа.

Семантички гледано, сви ови фразеологизми активирају исти слој значења, екстремну тврдоћу и непопустљивост, али различите поредбене јединице уносе специфичне културне и искуствене нијансе.

3.1.10.2. Мекани предмети

Мекоћа предмета је у српском језику изражена компаративним фразеологизмима *бићи мек као свила*, *бићи мекан као њајерје*, *бићи мекан као гуша*:

1. *Kašmir* tepisi očaravaju svojim fantastičnim prikazom boja i površinom mekom kao svila. (www.svettepiha.rs, 22. 3. 2017)
2. BELA ROLKA [...] mekana kao paperje. (www.limundo.com, 24. 3. 2017)
3. Насмејала се срдачно, разгаљена својом шалом колико и збуњеношћу госта коме је то ваљда био први сусрет с ћумурџијама, вредном братијом без које би се скара преметнула у „грил”, пљескавице у безукусне хамбургере, а као душа мекане димљене вешалице у несавладиво жилаве стекове. (www.politika.rs, 23. 1. 2017); Рецепт за kukuruzni hleb koji je mek kao duša i savršeno ukusan. (www.zadovoljna.nova.rs, 11. 11. 2024); Domaći hleb! Mekan kao duša, a od ukusa staje pamet! (www.informer.rs, 16. 7. 2022)

Мек као душа, каже наш народ за добар и свеж хлеб. Бранко Ћопић је био човек хлебне душе. После овог напада, у души му се појавила плесан страха, која се свом њом раширила, да јој више лека није било. (www.novosti.rs, 5. 4. 2022)

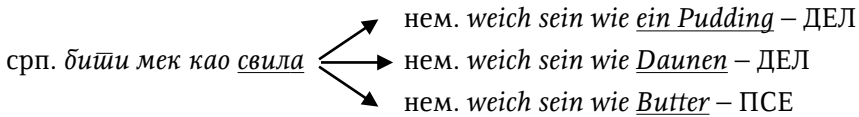
У немачком језику потврђени су *weich sein wie ein Pudding* – „бити мекан као пудинг”, *weich sein wie Daunen* – „бити мекан као паперје”, *weich sein wie Butter* – „бити мекано као путер”:

1. Das verheißt zunächst guten Schutz für das Display, muss aber in weiterer Folge nicht bedeuten, dass die Folie selbst unempfindlich gegenüber Kratzern ist – sie könnte ja einfach nur weich wie ein Pudding sein. (www.androidmag.de, 9. 3. 2017)
2. Zusammen mit Kunden hat das Weinheimer Traditionsunternehmen eine neue Thermo-Isolierung entwickelt: Die comfotemp fiberball paddings der Geschäftsgruppe Freudenberg Performance Materials. Diese isolieren mehr als doppelt so gut wie herkömmliche Wattierungen – und sind leicht und weich wie Daunen. (www.wnoz.de, 9. 2. 2017)
3. So hart sind die Legierungen, dass selbst die meisten Säuren ihnen nichts anhaben können, zumindest, solange sie nicht zu heiß sind. Bei der Herstellung hingegen kann das Material weich sein wie Butter: Schon bei Zimmertemperatur lässt es sich einfach walzen und schmieden. (www.welt.de, 19. 5. 2016)

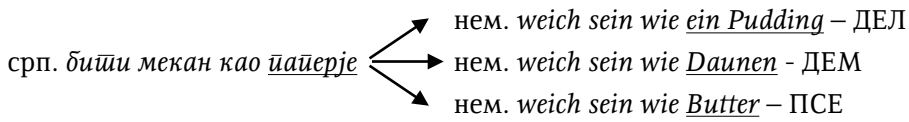
3.1.10.2.1. Тип еквиваленције

У полазном компаративном фразеологизму употребљен је придев *мек/мекан*, док се као *comparatum* појављује лексема *свила*. Контрастивном анализом утврђене су разлике на лексичком нивоу у циљним фразеологизмима, на основу различите употребе именичких компонената у поредбеном делу, тј. *der Pudding* („пудинг”), *die Daunen* („паперје”), *die Butter* („путер”), док је придев идентичан – *weich*. Последњи фразеологизам у немачком са поредбеном компонентом *die Butter* забележен је и у контролном корпусу у значењу које активира концепт *гоб्रोше човека* (в. Станојевић Веселиновић 2023б: 59). Због те полисемије може се сматрати само парцијалним семантичким еквивалентом, будући да се само једно

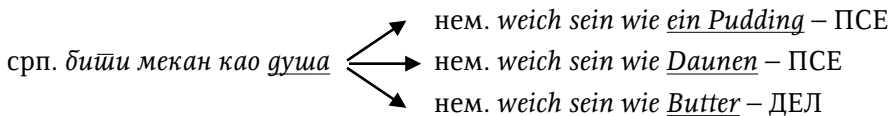
његово значење поклапа са полазним српским фразеологизмом, док друго значење припада другој концептуалној сфери. Ова појава представља пример асиметричне полисемије (в. 1.4.1.).

Са лексичке тачке гледишта, наредни КФ у српском језику разликује се од циљних фразеологизама у именичкој компоненти у поредбеном делу, осим у случају другог циљног фразеологизма, где је установљена морфолошка разлика, будући да је именица *die Daunen* у немачком фразеологизму забележена у множини, док се збирна именица у српском језику *џајерје* реализује увек у једнини. Код последњег циљног фразеологизма утврђено је, такође, делимично семантичко поклапање, будући да поред основног значења активира и додатну концептуализацију која није присутна у српском фразеологизму:

У анализи се посебно издваја компаративни фразеологизам *мекан као гуша*, будући да контекстуализовани примери показују да се овај израз најчешће употребљава у домену гастрономије, пре свега за опис хлеба. Пронађен је, међутим, и пример у коме се фразеологизам односи на доброту човека, што указује да је полисеман. У том смислу, српски израз стоји у односу парцијалне семантичке еквиваленције према немачким фразеологизмима *weich wie Pudding* и *weich wie Daunen*, који су моносемни и означавају искључиво физичку мекоћу. Насупрот томе, израз *weich wie Butter* показује делимичну еквиваленцију на лексичком нивоу, јер поред основног значења „веома мек” може, као и српски израз, да означи доброту или благост човека:

Са аспекта семантике, све наведене поредбене јединице почивају на заједничкој особини, изразитој мекоћи и нежности, која је уједно и њихово најупадљивије својство. У српском језику *свила* и *џајерје* упућују на материјале који се доживљавају као суптилни, лагани и пријатни на додир (РСЈ 2007: 1203, 911), док *гуша* као поредбена јединица добија апстрактнију и поетичнију вредност, унесећи додатни емотивни слој у значење (РСЈ 2007: 335). У немачком језику избор је

више усмерен на конкретне, свакодневне предмете или супстанце као *йудині* и *йушер* који семантички наглашавају мекоћу у физичком смислу, али и носе елемент тривијалности и колоквијалне експресивности, док лексема *die Daunen* (паперје) представља блиску паралелу српском изразу и чини се најближом у значењу и сликовитости.

Иако су поредбене компоненте различите, семантичка основа остаје углавном иста, будући да фразеологизми изражавају екстремни степен мекоће. Разлике се јављају у стилском и културном профилисању, с обзиром на то да српски фразеологизми тежиште стављају на племените, естетизоване или апстрактне симболе и моносемни су, док немачки изрази чешће користе конкретне, опипљиве и блиске предмете из свакодневног искуства. У том оквиру фразеологизми *биџи мекан као гуша* и *weich sein wie Butter* показују посебност, јер поред значења 'мекоћа предмета' активирају и додатно, антрополошко значење ('доброта човека'), што их разликује од моносемних фразеологизама.

3.1.10.2.2. Концептуална анализа

Мекоћа предмета је у српском језику потврђена у компаративним фразеологизмима са лексемама *свила*, *йајерје*, док се у немачком језику мекан предмет изражава лексемама *der Pudding* („пудинг“), *die Daunen* („паперје“) и *die Butter* („путер“).

У свим овим примерима предметно значење је сужено и активира се искључиво њихова доминантна особина, мекоћа, што чини семантички талог ових лексема и представља асоцијативно-конотативни потенцијал који је у мотивационој основи датих фразеологизама. Такви изрази су семантички транспарентни, јер се мотивисаност заснива на непосредном, опипљивом својству предмета који у свакодневном искуству представљају парадигму мекоће.

За разлику од њих, фразеологизам *биџи мекан као гуша* одликује се нижим степеном семантичке транспарентности, односно његова мотивисаност није заснована на конкретном предметном својству већ на апстрактном појму. Душа је у традиционалним представама седиште мисли и осећања, симбол унутрашњег, најсуптилнијег и најнежнијег дела човека. Како истичу Шевалије и Гербран (2004: 193), у Јунговој теорији анима или душа представља архетип женског принципа у човековом несвесном. Управо у том симболичком слоју лежи мотивациона основа фразеологизма, нежност душе као архетипска и емотивна категорија преноси се на конкретни појам мекоће. Тако овај израз, за разлику од поређења заснованих на предметним својствима (*свила*, *йајерје*, *йудині*, *йушер*), почива на апстрактној и културно-симболичкој мотивацији, која произлази из колективних представа о души као носиоцу унутрашње мекоће и рањивости.

Са аспекта семантике, дакле, можемо разликовати две групе: 1) транспарентне фразеологизме засноване на предметној мекоћи и 2) непрозирније,

симболички мотивисане изразе, какви су они који у поредбenu основу уносе апстрактне категорије попут *гуше*. На тај начин у језику се уочава спајање емпиријског искуства и културно-симболичког наслеђа у обликовању концепта мекоће.

3.1.11. Хладноћа предмета

У српском контролном корпусу потврђен је један компаративни фразеологизам и то је *бићи хлаган као лег*:

1. *Hladan kao led, sladak kao med, sladoled, sladoled...* Ovako su nekad kupce mamili ulični prodavači *sladoleda* vozeći ili gurajući hladnjake sa slasticom kojoj ne može odoljeti baš nitko. (www.vecernji.hr, 20. 7. 2015)

Речнички корпус немачког језика региструје такође један компаративни фразеологизам, *kalt sein wie Eis* – „бити хладан као лед” који је у контролном корпусу потврђен у виду придевске сложенице *eiskalt*:

1. *Eiskalt*, diese Torte – Ein Parfait ist nur halb gefroren, das passt auch im Winter zum Sonntagsessen. (www.zeit.de, 3. 12. 2017)

3.1.11.1. Тип еквиваленције

Проведена анализа на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком нивоу, као и у слици која је у подлози датих компаративних фразеологизама, показује да се контрастирани пар подудара потпуно. У основи поређења наведеног фразеолошког пара је придев *хлаган* односно *kalt* („хладан”), док је у поредбеном делу употребљена идентична именичка компонента, у српском *лег* односно *das Eis* у немачком језику.

На семантичком нивоу у српском и у немачком језику активира се истоветна особина поредбене јединице, екстремна хладноћа као доминантно својство *лега*. Због тога овај фразеолошки пар није само формално, већ и семантички потпуно еквивалентан. У оба језика наглашава се крајњи степен хладноће, који се може односити како на физичко својство, тако и на метафорички пренос у поље емоционалних и социјалних карактеристика (нпр. хладнокрвност, равнодушност) (в. Станојевић Веселиновић 2023: 96).

срп. *бићи хлаган као лег* → нем. *kalt sein wie Eis* – ПЕ

Ипак, у немачком језику се у писаним изворима чешће налази облик *eiskalt*, што сведочи о тенденцији немачког језика да преферира сложенице уместо слободних поредбених конструкција. Овај облик потврђује исту семантичку основу (лед = крајња хладноћа), али је формално реализован кроз срастање именице и придева у сложеницу, што је типична особеност немачког језичког система.

3.1.11.2. Концептуална анализа

У поредбеном делу датих фразеологизама је иста лексема (у српском *лед*, у немачком језику *Eis*). Значење њене доминантне особине, хладноће, преовладава у фразеологизму, што се може сврстати у сему колективне емпирије, тј. оно заједничко, опште знање језичке заједнице да је лед најкарактеристичнији и највидљивији симбол хладноће. Управо та сема чини мотивациону основу и оправдава настанак ових фразеологизама.

У језику се, поред тога, срећу и фразеологизми *биџи хлаган као челик* у српском, односно *kalt sein wie Stahl* у немачком језику. Мада нису потврђени у контролном корпусу за концепт *хладноћа предмета*, они показују да се асоцијативни потенцијал може проширити на друге супстанце које се у колективном искуству доживљавају као хладне на додир и трајно хладне (нпр. *метал*, *камен*). Овакви примери сведоче о флексибилности концепта и о томе да хладноћа у језику није искључиво везана за лед, већ и за друге материјале чије физичке особине пружају непосредно искуство хладноће.

На семантичком нивоу фразеологизми са поредбеном компонентом *лед/Eis* остају транспарентни и директно мотивисани, док су они са компонентом *челик/Stahl* нешто мање експлицитни, јер подразумевају знање да метал на додир делује хладно. То значење није примарно у семантичком талогу лексеме *челик*, односно *Stahl*, али се у језику активира управо у фразеолошком контексту.

Занимљиво је да се у оба језика употребљавају фразеологизми истог значења – *биџи хлаган као челик* и *kalt sein wie Stahl*, али они нису потврђени у контролном корпусу за концепт *хладноћа предмета*. Ово упућује на то да је семантички потенцијал лексеме *лед/Eis* и придева *хлаган/kalt* снажније активиран у апстрактној, психолошкој сфери (хладноћа као равнодушност, безосећајност) (в. Станојевић Веселиновић 2023б: 96–99).

На концептуалном нивоу, дакле, *хладноћа* се у оба језика ослања на заједничко емпиријско искуство, али се развија у два правца: 1) у физичкој сфери, кроз поређења са ледом или металом као симболима стварне хладноће и 2) у психолошкој сфери, кроз преношење својства хладноће на човека, чиме се оно преобликује у значење равнодушности, емоционалне дистанце и одсуства тоpline. Ово раздвајање потврђује динамику значењске основе: једна иста особина (хладноћа) може се активирати у различитим доменама искуства и довести до богатог система фразеолошких слика у оба језика.

4. ЗАКЉУЧАК

Истраживање компаративних фразеологизама који се односе на својства предмета у српском и немачком језику показало је низ значајних резултата који потврђују како структурне, тако и семантичке сличности и разлике у два језичка система.

Добијени резултати потврђују да је велики број компаративних фразеологизама у оба језика изграђен на сличним концептуалним основама, али да потпуна еквиваленција представља изузетак. Најчешће је реч о делимичним подударанима, и то на лексичком нивоу, уз мање семантичке или морфолошке разлике. Полисемија и способност преношења значења са сфере предмета на сферу човека показују да је мотивација ових израза утемељена у семи колективне емпирије, која једначава језичке представе и омогућава њихову интеркултуралну упоредивост.

Будући да смо у контрастирању компаративних фразеологизама, полазећи од српског ка немачком и у оквиру појмовних концепата, систематски анализирали све релевантне језичке нивое (лексички, структурно-синтаксички (понекад одвојено морфолошки), структурно-семантички и когнитивно-лингвистички), у закључку ћемо сваком од ових аспеката приступити одвојено, сагледавајући их у односу на анализирани јединице и утврђене типове еквиваленције.

Квантитативна анализа лексикографских извора показала је да су у српском језику ексцерпирана укупно 44 компаративна фразеологизма, док је у немачком корпусу регистрован 31. На основу морфосинтаксичког критеријума ове јединице су подељене на придевске и глаголске компаративне фразеологизме. У српском језику доминирају придевске конструкције (39), док је глаголских потврђено знатно мање (5). У немачком језику, пак, забележено је 30 придевских и само један глаголски фразеологизам. Ови резултати потврђују извесну квантитативну предност српског језика у овом домену, односно за ову ономасиолошку групу.

Укупно су, у оквиру ужег корпуса који се односи на фразеологизме за својства предмета, анализирана 52 контекстуализована примера из језика писаних медија (29 у српском и 23 у немачком корпусу).

(1) Лексички аспект

Разлике на лексичком нивоу за језички пар српски–немачки су пре свега квантитативне природе.

Поред тога, упоређујући доминантна семантичка поља поредбених компоненти компаративних фразеологизама у српском и немачком језику јасно се уочавају подударности. Најпродуктивније место заузимају природне појаве и

елементи, будући да се као поредбени делови јављају *сне̑, крв, муња, лег, роса, камен, с̑ена* у српском, односно *Schnee, Blut, Blitz, Eis, Stein, Nacht, Sand* у немачком језику. Одмах након овог поља по продуктивности следе артефакти, који у српском корпусу обухватају јединице као што су *жилет̑, бриџва, нож, кућа, челик, кристал*, а у немачком *Messer, Haus, Eisen, Stahl, Kristall*. Следеће по продуктивности јесу ознаке за храну и материјале, представљене у српском лексемама *џугин̑, џушер, свила, кашран, олово*, а у немачком *Pudding, Butter, Daunen*. Значајно мање место у узорку заузимају антропоними и културолошки обележене референце (нпр. *Methusalem* у немачком и *Библија* у српском), док зооними, соматизми, фитоними и називи занимања у овом ограниченом избору нису потврђени, иако у ширем корпусу несумњиво имају своје место (Станојевић Веселиновић 2023б).

Овакво поклапање указује на то да оба фразеолошка система оперишу унутар истих или барем веома блиских лексичких поља, ослањајући се на искуствено најдоступније сфере људске перцепције, природу, материјалну културу и свакодневне предмете.

Сликовитост компаративних фразеологизама у оба језика, дакле, почива на универзалним когнитивним и културним основама, што се може тумачити као потврда чињенице да у европском културном кругу метафоричко поређење црпи своју мотивисаност из сличних искуствених домена.

Даље, сврставањем компаративних фразеологизама у одређене концепте на основу семантичког спектра компаративних фразеологизама добијени су нивои синонима који припадају различитим регистрима у оба језика: нпр. *би̑и̑и с̑тар као Библија – би̑и̑и млад као роса у њогне*. Као и у досадашњим истраживањима (Станојевић Веселиновић 2023а, 2023б), у оба језика се могу издвојити:

- синоними чије су компоненте из истог семантичког поља (нпр. у српском *би̑и̑и твр̑г као камен, би̑и̑и цвр̑ст̑ као с̑ена*, односно у немачком језику *hart sein wie Stein, hart sein wie Stahl*),
- синоними чије компоненте припадају различитим семантичким пољима (нпр. у српском *би̑и̑и мекан као гуша, би̑и̑и мекан као њајерје*, односно у немачком језику *schwarz sein wie Kohle, schwarz sein wie die Nacht*).

Забележен је, такође, једино у српском језику пар компаративних фразеологизама који представљају синониме истог значења, али потпуно другачијег лексичког састава (*би̑и̑и с̑тар као Библија, млад као роса у њогне*)

Српски и немачки језик показују истоветност када је реч о антонимији компаративних фразеологизама. Антонимија је установљена на основу прве компоненте (лексема која означава особину, *tertium comparationis*) и значења за концепте *с̑тарост̑, тежина* и *твр̑доћа* предмета.

За концепт *с̑тарост̑* забележени су: у српском језику *би̑и̑и с̑тар као Библија – би̑и̑и нов као из калуџа, би̑и̑и млад као роса у њогне – би̑и̑и нов као из калуџа*, односно у немачком језику *alt sein wie Methusalem – wie aus dem Ei gepellt*.

За концепт *тежина* то су: у српском *биџи тежак као туч* – *биџи лаџан/лак као љеро*, *биџи тежак као олово* – *биџи лаџан/лак као љерце*, у немачком *schwer sein wie Blei* – *leicht sein wie eine Feder*//*leicht sein wie Daunen*.

За концепт *тврдоћа* издвојени су следећи антоними: у српском *биџи тврг као камен* – *биџи мек као свила*, *биџи чврст као челик* – *биџи мекан као џаџерје*, *биџи чврст као сџена* – *биџи мекан као гуша*, а у немачком *hart sein wie Stein* – *weich sein wie ein Pudding*, *hart sein wie Eisen* – *weich sein wie Daunen*, *hart sein wie Stahl* – *weich sein wie Butter*.

Један од најважнијих резултата анализе јесте, такође, утврђивање полисемије код великог броја компаративних фразеологизама. Иако се формално односе на предмете и њихова својства, ови изрази често добијају проширено значење у домену човека, односно његових физичких, психолошких и карактерних особина:

- *биџи бео као снеј* – *weiß sein wie Schnee* (фразеолошки пар се односи не само на боју предмета већ и на физичке карактеристике човека);
- *биџи црн као каџран* // *уџаљ* – *schwarz sein wie Kohle* // *die Nacht* (преносе значење на изглед и унутрашње стање човека);
- *биџи црвен као крв* – *rot sein wie das Blut* (имају употребу и у опису човека);
- *биџи брз као муња* – *schnell sein wie der Blitz* (означавају и брзину човекових покрета);
- *биџи леј као слика* – *schön sein wie ein Engel* (у оба језика употребљавају се и за опис људске лепоте);
- *биџи сџар као Библија* // *млаг као роса у џогне* – *alt sein wie Methusalem* (указују, такође, на животну доб);
- *биџи тежак као олово* – *schwer sein wie Blei* (добијају значење које се односи на умор и исцрпљеност човека).
- *биџи лак као љеро/љерце* – *leicht sein wie eine Feder* (не односе се само на предмете већ и на лакоћу кретања човека);
- *биџи чврст као сџена* (преноси значење са тврдоће предмета на физичку издржљивост и принципијелност човека);
- *биџи тврг као камен* – *hart sein wie Stein* // *Stahl* // *Eisen* (користе се за означавање принципијелности, издржљивости и хладнокрвности);
- *weich sein wie Butter* (добија позитивно семантичко проширење у правцу означавања доброте и блакости човека);
- *биџи хладан као лег* – *kalt sein wie Eis* (у оба језика симболизују хладнокрвност и равнодушност).

Посебан случај представља фразеологизам *биџи тежак као туч*, који није потврђен у корпусу за концепт човека, али се на основу интуиције изворног говорника може закључити да је у усменој комуникацији он присутан у значењу физичког својства *тежине* човека, иако нема писане потврде.

Кад је реч о продуктивности поредбених компонената, занимљиво је напоменути да је у немачком језику поредбена компонента *die Nacht* изразито продуктивна. Она се, осим у примеру *schwarz wie die Nacht*, јавља и у другим поређењима као што су *dumm wie die Nacht* и *hässlich wie die Nacht*, што сведочи о ширем асоцијативном потенцијалу ове лексеме у немачкој културној и језичкој традицији.

(2) Структурно-синтаксички аспект

Анализа компаративних фразеологизама у контролном корпусу показала је да и српски и немачки језик испољавају израженију склоност ка грађењу придевских конструкција, које чине 92% целокупног речничког фонда. Насупрот томе, у домену компаративних фразеологизама који се односе на људске особине уочава се незнатна предност глаголских конструкција у односу на придевске. У српском контролном корпусу глаголски компаративни фразеологизми чине 54%, док у немачком корпусу њихово учешће износи 53% (Станојевић Веселиновић 2023б: 214).

Поређењем синтаксичких образаца уочава се тенденција оба језика ка формирању једноставних шема. У оба језика доминира модел *глагол или њригев + као + именица/њригев* (нпр. *биџи леј као слика – schön sein wie ein Engel*). Насупрот томе, троделни фразеологизми са сложенијом реченичном структуром нису забележени у корпусу компаративних фразеологизама који описују својства предмета.

(3) Структурно-семантички аспект

Структурно-семантички аспект анализе показује да у оквиру компаративних фразеологизама који се односе на предмете доминирају истоветна тематска поља у оба језика. Највећи број потврда забележен је у семантичком пољу *шежине*, затим у пољима *швргоће* и *боје*, док је поље *количине* заступљено у мањој мери. Остали концепти потврђени су само појединачним примерима или са два примера, што указује на ограниченију продуктивност ових семантичких категорија у корпусу.

У српском корпусу 13 фразеологизама (од 44) се истовремено односи и на предмете и на људске особине (29,5%). У немачком корпусу (31) идентификовано је 14 фразеологизама са двоструком семантичком референцом, предметном и антрополошком (45,2%). Ови подаци указују на значајно већу заступљеност двоструко мотивисаних компаративних фразеологизама у немачком језику, што представља релевантан семантички показатељ у контрастивној анализи два корпуса.

Већа заступљеност двоструко мотивисаних компаративних фразеологизама у немачком корпусу може се довести у везу са широм метафоричком продуктивношћу и већим степеном концептуалне апстракције у немачкој фразеолошкој традицији. Предметни појмови у немачком чешће функционишу као полазне основе за описивање људских особина, што одражава стабилан културни модел у коме су перцептивни и предметни атрибути често генерализовани на понашање или карактер. Насупрот томе, српски корпус показује умеренију употребу овог

типа преносне мотивације, што резултира мањим уделом фразеологизама са истовременом предметном и антрополошком референцом.

(4) Когнитивно-лингвистички аспект

Са аспекта концептуалне анализе утврђено је да је грађење компаративних фразеологизама најзаступљеније у сферама које се непосредно ослањају на људско чулно искуство и свакодневну емпирију. Управо ови домени најчешће служе као полазиште за метафоричка поређења, јер су блиско повезани са општим когнитивним и телесним искуством.

Поред тога, као што је установљено у претходној књизи о компаративним фразеологизмима који се односе на људске особине (Станојевић Веселиновић 2023б), један део апсолутно идентичних компаративних фразеологизама у српском и немачком језику може се свести на заједничке архетипске и библијске изворе, али и на опште културно-историјске референце које су присутне у европском цивилизацијском простору.

Подударане у сликовитости не указује само на висок степен паралелности у концептуализацији, већ и на чињеницу да су компаративни фразеологизми, упркос културним специфичностима појединих језика, у својој основи засновани на универзалним људским доживљајима и перцепцијама.

Резултати ове анализе уклапају се у раније утврђене закономерности, будући да у претходној монографији такође доминирају делимични облици еквиваленције (Станојевић Веселиновић 2023б: 215–217). Код компаративних фразеологизама који квалификују ствари, обрађених у раду, утврђено је да 92% ексцерпираних јединица припада придевским компаративним структурама у оба језика. Утврђено је да је потпуна еквиваленција постигнута у 10 примера, што чини 27% укупног броја. Делимична еквиваленција на лексичком нивоу заступљена је у 45% случајева, док је парцијална семантичка еквиваленција регистрована у 20%. Преостали примери представљају делимичне еквиваленте са разликама на морфосинтаксичком и лексичком, посебно морфолошком и морфолошком и лексичком нивоу.

Оваква расподела показује да се упркос значајним подударностима српски и немачки језик често разликују у избору поредбених компонената, али и у семантичким нијансама које оне производе.

Истоветности српског и немачког фразеолошког система почива на чињеници да оба језика, и поред културних специфичности и различитих историјских развојних путева, граде компаративне фразеологизме на заједничким универзалним људским искуствима и перцепцијама (чулној емпирији тежине, боје, тврдоће, мекоће, старости и сл.), што резултира високим степеном паралелности у структури, семантици и когнитивној концептуализацији ових језичких јединица.

ИЗВОРИ

Писани медиј у електронском издању на српском језику

www.b92.net
www.blic.rs
www.informer.rs
www.jutarnji.hr
www.limundo.com
www.mozzartsport.com
www.naslovi.net
www.novosti.rs
www.pcnen.com
www.politika.rs
www.svettepiha.rs
www.telegraf.rs
www.vesti.rs
www.vice.com
www.vreme.com
www.zena.blic.rs
www.24sata.rs

Писани медиј у електронском издању на немачком језику

www.abendblatt.de
www.androidmag.de
www.britte.de
www.diepresse.co
www.dmsg.de
www.eisenberg.otz.de
www.faz.de
www.fr.de
www.herbststrasse.at
www.ingenieur.de
www.landeszeitung.de
www.meinbezirk.at
www.mz-web.de
www.osthessen-news.de
www.schwarzwaelder-bote.de

www.stuttgarter-zeitung.de

www.sumikai.com (Magazin für Japan und japanische Popkultur)

www.welt.de

www.wort.lu

www.zeit.de

РЕЧНИЦИ

Варих (1991): G. Wahrig, *Deutsches Wörterbuch: mit einem „Lexikon der deutschen Sprachlehre“*, München: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Вајнбергер (2012): H. Weinberger, *Kroatisch/Serbisch-Deutsches phraseologisches Wörterbuch: angeordnet nach semantischen Gruppen*, Wien: Facultas.

Дуден (2001): Duden, *Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim: Dudenverlag.

Дуден 11 (2008): Duden 11, *Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*, Mannheim: Dudenverlag.

Дуден 7 (1989): Duden 7, *Etymologie: Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*, Mannheim: Dudenverlag.

Караџић (1986а): В. С. Караџић, *Српски рјечник (1852) I, А–П*, Београд: Просвета.

Караџић (1986б): В. С. Караџић, *Српски рјечник (1852) II, Р–Ш*, Београд: Просвета.

Касумовић (1912): I. Kasumović, *Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovice i krilatice*, Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

Клајн, Шипка (2010): I. Klajn, M. Šipka, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Novi Sad: Prometej.

Клапенбах, Штајниц (1967): R. Klappenbach, W. Steinitz, *Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*, Berlin: Akademie-Verlag.

Клуге (2002): F. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Berlin: Walter de Gruyter.

Матешаић (1982): J. Matešić, *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Матешаић (1988): J. Matešić, *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Мразовић, Приморац (1991): P. Mrazović, R. Primorac, *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*, Beograd: Naučna knjiga.

Оташевић (2007): Ђ. Otašević, *Mali srpski frazeološki rečnik*, Beograd: Alma.

Петерман, Ритгасер (1980): J. Petermann, S. Rittgasser, *Kleines Wörterbuch der kroatisch-serbischen idiomatischen Redewendungen mit deutschen Entsprechungen: Phraseologisches Minimum = Mali rječnik hrvatskosrpskih frazeoloških izraza i njihovi ekvivalenti u njemačkom jeziku: frazeološki minimum*, München: Max Hueber.

Петронијевић (2007): В. Petronijević, *Srpsko-nemački prevodni frazeološki rečnik*, Beograd: Jasen.

Петронијевић, Вујчић (2021): В. Petronijević, N. Vujčić, *Prevodni frazeološki rečnik: Nemačko-srpski / Srpsko-nemački*, Berlin: Frank & Timme.

РСЈ (2007): *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

РСКЈ (1990): *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, Drugo fototipско izdanje, Novi Sad, Zagreb: Matica Srpska, Matica Hrvatska.

Ристић, Кангрга (2004): S. Ristić, J. Kangrga, *Enciklopedijski nemačko-srpski rečnik: sa srpskom fonetskom oznakom izgovora književnoga nemačkog jezika*, Beograd: Prosveta.

Ристић, Кангрга (1963): S. Ristić, J. Kangrga, *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski rečnik I*, Beograd: Prosveta.

Скок (1972): P. Skok, *Etimologijski rečnik hrvatskog ili srpskog*, Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umetnosti.

Хансен (1988): R. Hansen, *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske; München: Verlag Otto Sagner.

Хансен-Кокоруш и др. (2005): R. Hansen-Kokorus i dr., *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Шевалије, Гербран (2004): J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Rječnik simbola: mitovi, sni, običaji, postupci, oblici, likovi, boje, brojevi*, Novi Sad: Stylos, Kiša.

Шеман (1992): H. Schemann, *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*, Stuttgart; Dresden: Klett.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ РЕЧНИКА

Duden online. <http://www.duden.de>, 15. 2. 2015.

Phraseo – Redewendungen, Redensarten und Sprichwörter, <http://www.phraseo.de>, 15. 1. 2015.

Redensarten-Index, <http://www.redensarten-index.de>, 15. 1. 2015.

Wörterbuch der Idiome, <http://www.idiome.deacademic.com>, 10. 1. 2015.

Wikipedia, <http://www.sr.wikipedia.org>, 12. 2. 2015.

Wiktionary, <http://www.de.wiktionary.org>, 12. 2. 2015.

ЛИТЕРАТУРА

- Бремер (2009): B. Brehmer, *Äquivalenzbeziehungen zwischen komparativen Phraseologismen im Serbischen und Deutschen*, <http://www.suedslavistik-online.de>, 17. 1. 2012.
- Бургер и др. (1982): H. Burger, A. Buhofer, A. Sialm, *Handbuch der Phraseologie*, Berlin, New York: W. de Gruyter.
- Бургер (2010): H. Burger, *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, Berlin: Erich Schmidt.
- Бургер (2015): H. Burger, *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen* (4. aktualisierte Auflage), Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Валтер, Мокијенко (2020): H. Walter, V. M. Mokijenko, *Die slawische Phraseologie: Entlehnungen und Kalkierungen in der slawischen Phraseologie* (s. 180), Universität Greifswald. ISBN 978-3-86006-478-8.
- Виноградов (1946): Osnovnye ponjatija ruskoj frazeologiji kak lingvističkoj disciplini, In: *Trudy jubilejnoj naučnoj sessii Leningradskogo Gos. Universiteta*, Sekcija filologičeskich nauk, Leningrad, 45–69.
- Вујчић (2012): Н. Вујчић, *Wie viel Phraseologie verträgt der DaF-Unterricht?: eine korpusanalytische Studie zur Thematisierung phraseologischer Einheiten im Fach Deutsch als Fremdsprache*, Beograd ([b. m. : b. i.]), 371–391.
- Вуловић (2015): Н. Вуловић, *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка истраживања*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Гајић (2007): Г. Гајић, Фразеологизам *обилазити као киша око Крагујевца* и његови еквиваленти у немачком језику, у: М. Ковачевић (ур.), *Српски језик у кон(тексту)*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 275–291.
- Грис (2015): S. T. Gries, More (old and new) misunderstandings of collocation analysis: On Schmid and Küchenhoff, *Cognitive Linguistics*, 26(3), 505–536. <https://doi.org/10.1515/cog-2014-0092>.
- Гробер-Глик (1974): G. Grober-Glück, *Motive und Motivationen in Redensarten und Meinungen, Aberglaube, Volks-Charakterologie, Umgangformeln, Berufsspott in Verbreitung und Lebensformen*, Marburg: N. G. Elwert Verlag.
- Грубачић (2001): S. Grubačić, *Istorija nemačke kulture*, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Добровољски, Пираинен (2009): D. Dobrovolskij, E. Piirainen, *Zur Theorie der Phraseologie: kognitive und kulturelle Aspekte*, Tübingen: Stauffenburg.
- Добровољски (1988): D. Dobrovolskii, *Phraseologie als Objekt der Universalienlinguistik*, Leipzig: Enzyklopädie.
- Драгићевић (2007): R. Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Драгићевић (2009): R. Dragičević, *O problemima identifikacije frazeologizama*, 35–44, <http://www.suedslavistik-online.de>, 17. 1. 2013.

Ивановић (2005): В. Ivanović, *Frazeologizmi u Luterovom prevodu Biblije iz 1534. godine i njihova zastupljenost u savremenom nemačkom jeziku*, Magistarski rad, Beograd.

Ивановић (2021): Б. Ивановић, Формална обележја компаративних фразеологизама у средњевисоконемачком језику, *Филолоџи*, XII(23), 363–379. DOI: 10.21618/fil2123363i.

Карацић (1987): V. S. Karadžić, *Srpske narodne poslovice*, Београд: Просвета, Полит.

Кевечеш (2008): Z. Kövecses, Culture, Language and Metaphor Variation, *ELLSSAC Proceedings.*, Vol. 1, 275–299.

Ковачевић (1998). М. Ковачевић, Основни језички типови метафоре., *Српски језик*, III(1–2), 161–179.

Коваљук (2022): Т. Kovaliuk, Idioms in Cognitive Linguistics: Is It All about Conceptual Metaphor Theory?, *British and American Studies Journal*, 28, 287–298, <https://doi.org/10.35923/BAS.28.29>.

Колер (2004): W. Koller, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Wiebelsheim: Quelle und Meyer.

Корхонен (1992): J. Korhonen, IDIOME ALS LEXIKONEINHEITEN. Eine Auswahl von Beschreibungsproblemen, *Phraseologie und Wortbildung – Aspekte der Lexikonerweiterung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Косман (1964): L. S. Kossmann, *Deutsche Phraseologie = Sbornik upranenij po frazeologiji nemetskogo jazyka: Übungsbuch*, Moskva: Izdatel'stvo Medunarodnye odnosenija.

Лејкоф, Џонсон (1980): G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors we live by*, Chicago: The University of Chicago Press.

Лигер (2019): Н. Lüger, Phraseologische Forschungsfelder Impulse, Entwicklungen und Probleme aus germanistischer Sicht, *BEITRÄGE ZUR FREMDSPRACHENVERMITTLUNG*, 61, 51–82.

Марјановић (2012): S. Marjanović, Pridevske zoonimske poredbene frazeme u srpskome jeziku i njihovi korespondenti u francuskom, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta*, 2, Novi Sad, 95–110.

Матеша (1993): J. Matešić, Formen und Funktionen von Phrasemen in Zeitungstexten, *Slavistische Studien zum XI. internationalen Slavistenkongress in Preßburg*, Bratislava, 317–324.

Менац (1972а): А. Menac, О структури фразеологизама, *Језик*, XVIII/1, Zagreb, 1–4.

Менац (1972б): А. Menac, Своје и посуђено у фразеологiji, *Страни језици*, 1, 9–18.

Менац (1978): А. Menac, Нека питања у вези с класификацијом фразеологизама, *Филологија*, 8, Zagreb, 219–226.

Менац (1980): А. Menac, *Iz frazeološke problematike*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog sveučilišta u Zagrebu.

Миленковић (2006): Т. Milenković, *Idiomi u srpskom jeziku*, Aleksinac: Atelje 63.

Милчарек (2019): М. Milczarek. Klassifikationsmöglichkeiten der phraseologischen Wortverbindungen aus kontrastiver Sicht Deutsch-Polnisch, *Лінгвістична наука Полісся*, no. 95, 193–210, DOI 10.31654/2520-6966-2019-12f-95-193-210.

Мирјалилова (2020): Т. Mirjalilova, Cognitive Approach to the Classification of Phraseological Units With the Component "Water", *Bulletin of Science and Practice*, 6(7), 433–436, <https://doi.org/10.33619/2414-2948/56/53>.

Мршевић-Радовић 1987: D. Mršević-Radović, *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Београд: Филолошки факултет у Београду.

Мршевић-Радовић (2008): D. Mršević-Radović, *Frazeologija i nacionalna kultura*, Београд: Библиотека Књижевност и језик.

Палм (1997): С. Palm, *Phraseologie: Eine Einführung*, Тјубинген: G. Narr.

Пејановић (2010): А. Пејановић, *Фразеологија Горској вијенца: фразеолошки жанрови, културни концепцији, руски преводи*, Подгорица: ЦАНУ.

Пејовић (2011): А. Pejović, Dodatna zapažanja o poredbenim frazeologizmima u srpskom i španskom jeziku, *Srpski jezik, književnost, umetnost*, zbornik radova sa V međunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu, (29–30. X 2010). Knj. 1, *Književni (standardni) jezik i jezik književnosti*, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet u Kragujevcu.

Пејовић (2013): А. Pejović, O ekvivalenciji i lažnim prijateljima u španskoj i srpskoj frazeologiji, *Srpski jezik*, Filološko-umetnički fakultet u Kragujevcu, 401–414.

Пејовић (2015): А. Pejović, *Kontrastivna frazeologija španskog i srpskog jezika*, Kragujevac: Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet.

Петровић (2005): С. Петровић, *Културологија*, Београд: Чигоја штампа.

Петронијевић (2002): В. Petronijević, *Nemačko-srpsko-hrvatska leksikografija prve polovine dvadesetog veka – Kulturno-istorijski transfer*, Београд: Друштво за negovanje i proučavanje srpskog jezika.

Петронијевић (2016): В. Petronijević, Teorija i praksa nemačko-srpske i srpsko-nemačke frazeologije i frazeografije, *U carstvu reči – jezici i kulture*, Zbornik radova u čast prof. dr Jovanu Đukanoviću povodom 85. rođendana, Filološki fakultet u Beogradu, FOCUS – Forum za interkulturalnu komunikaciju.

Петронијевић (2018): В. Petronijević, Prevodna leksikografija – frazeološki rečnici i njihova struktura, *Filolog*, Vol. 18, 13–29, <https://doi.org/10.21618/fil1818013p>.

Питулаинен (1992): М. L. Piitulainen, Zu den Unterschieden in den äusseren quantitativen Valenz der deutschen und finnischen Verbidiome, *Phraseologie und Wortbildung – Aspekte der Lexikonerweiterung*, Тјубинген: Max Niemeyer Verlag.

Ристић (2011): G. Ristić, Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju 'strah', *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Ристић (2013а): G. Ristić, Frazeologizmi gestovno-mimičke motivacije za izražavanje emocija u nemačkom i srpskom jeziku, *Zbornik radova* [elektronski izvor], Knj.1, 369–378.

Ристић (2013б): G. Ristić, *Somatizmi u nemačkoj i srpskoj frazeologiji*, Doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.

Стаменковић (2010): D. Stamenković, Pridevske poredbe s nazivima životinja u engleskom i srpskom jeziku, *Zbornik Matičice srpske za filologiju i lingvistiku*, LIII/2, Нови Сад, 169–189.

Стаменковић (2023): K. Stamenković, Didaktisierung der Phraseologismen mit der Komponente „Licht“ / „svetlo“ in deutschen und serbischen Phraseologismen im DaF-Unterricht, *Lipar*, XXIV(80), 185–199, doi.org/10.46793/LIPAR80.185S.

Станојевић (2016): М. Станојевић, Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине човека и њихови кореспонденти у немачком језику, *Савремена проучавања језика и књижевности*, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу.

Станојевић Веселиновић (2016): М. Станојевић Веселиновић, Придевски компаративни фразеологизми са зоонимом као саставним делом и њихови кореспонденти у немачком језику, у: Т. Росић (ур.) *Узданица, Часопис за језик, књижевност и педагошке науке*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевца.

Станојевић Веселиновић (2018): М. Станојевић Веселиновић, *Компаративни фразеологизми за језички пар српски–немачки*, Докторска дисертација, Универзитет у Крагујевцу: ФИЛУМ.

Станојевић Веселиновић (2020): М. Stanojević Veselinović, Pridevski komparativni frazeologizmi u srpskom jeziku za konceptualno polje ‚očiglednost‘ i њихови еквиваленти у немачком језику, *Nasleđe*, 47, Kragujevac, University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts.

Станојевић Веселиновић (2022a): М. Станојевић Веселиновић, Kontrastivna analiza komparativnih frazeologizama u srpskom i nemačkom jeziku za leksičko polje „bogatstvo“, *Узданица*, XIX/2, Факултет педагошких наука, Јагодина, 21–37, DOI: [10.46793/Uzdanica19.2.021SV](https://doi.org/10.46793/Uzdanica19.2.021SV).

Станојевић Веселиновић (2022b): М. Станојевић Веселиновић, Фразеологизми у књижевним делима за децу на немачком и српском језику, у: Ј. Спасић (ур.), *Књижевност за децу у науци и настави*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 179–189, [10.46793/KDNN21.179SV](https://doi.org/10.46793/KDNN21.179SV)

Станојевић Веселиновић (2023a): М. Станојевић Веселиновић, Парадигматски односи компаративних фразеологизама у српском и немачком језику, *Српски језик: студије српске и словенске*, 28/1, Article 19, 337–350, DOI [10.18485/sj.2023.28.1.19](https://doi.org/10.18485/sj.2023.28.1.19)

Станојевић Веселиновић (2023b): М. Станојевић Веселиновић, *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу.

Станојевић Веселиновић (2025): М. Станојевић Веселиновић, Анализа фразеологизама у уџбеницима немачког као страног језика *Prima Plus*, *Зборник радова Филозофског факултета*, LV(4), Универзитет у Приштини.

Томић (2012): G. Tomić, *Interkulturalnost u frazeologiji engleskog i srpskog*, Master rad, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.

Тривић (2013): А. Тривић, Семантичка анализа идеоматских израза с компонентом ‚глава‘ у савременом српском и шпанском језику, у: М. Ковачевић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, Књ. 1, *Традиција и иновације у савременом српском језику*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 411–420.

Тривић (2015): А. Тривић, *Лексичко-семантичка анализа соматизама у фразеологији савременој шпанској и српској језика: контрастивни приступи*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет.

Финк-Арсовски (2002): Ž. Fink Arsovski, *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: Filozofski fakultet.

Флајшер (1997): W. Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer.

Хески (1987): R. Hessky, *Phraseologie: linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch*, Tübingen: M. Niemeyer.

Чагаљ, Свиткова (2014): I. Čagalj, M. Svitkova, Типологија фразеолошке еквиваленције на примјеру хрватских и словачких фразема с ихтенимском саставницом, у: I. Vidović Bolt (ur.), *Životinje u frazeološkom руhu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1–15.

Чајкановић (1994а): В. Чајкановић, *Студије из српске религије и фолклора 1925–1942*, Београд: Српска књижевна задруга.

Чајкановић (1994б): В. Чајкановић, *Студије из српске религије и фолклора 1910–1924*, Београд: Српска књижевна задруга.

Чолић, Томић (2021): Д. Чолић, М. Томић, Културноисторијски аспекти и симболика ,зелене' боје у немачким, енглеским и српским фразеологизмима, *Анали Филолошког факултета*, XXXIII(1), 83 – 99.

Шајанкова (2025): М. Šajánková, *Phraseologismen in Theorie und Praxis. Lern- und Lehrbuch für Germanistikstudierende und fortgeschrittene Lernende*, Bratislava: Comenius-Universität.

Шипка (2008): М. Шипка, Фраземи са лексемом образ, *Јужнословенски филоло*, 64, Београд, 561–569.

Шиппан (2002): Т. Schippan, *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer.

РЕГИСТАР КОМПАРАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА

СРПСКИ ЈЕЗИК

Придевски компаративни
фразеологизми

биџи безазлен као *јолуб*
биџи безобразан као *јесењо*
биџи бео као овца
биџи бео као снег / *јојуџи* снега
биџи бесан као бик
биџи бесан као рис
биџи бистар као кристал
биџи блед као крпа
биџи блед као креч
биџи блед као мршвац
биџи бојати као Крез
биџи брз као ветар
биџи брз као зеца
биџи брз као мешак
биџи брз као муња
биџи брз као око
биџи брз као сирела
биџи велик као дечији троб
биџи велик као тора
биџи велик као кућа
биџи веран као јас
биџи вредан као мрав
биџи вредан као пчела
биџи глаган као вук
биџи глуи као во
биџи глуи као вран ветар
биџи глуи као коњ
биџи глуи као мајаре
биџи глуи као ноћ
биџи глуи као ојанак
биџи глуи као секира
биџи глуи као сом

биџи глуи као шој
биџи глуи као шоцило
биџи глуи као ћурка
биџи глуи као ћускија
биџи глуи као џејаница
биџи јо као јишињољ
биџи јо као јрси
биџи јо/сиромашан као црквени миш
биџи јори од Турчина
биџи јруб као ојанак
биџи глакав као мајмун
биџи гедео као бачва
биџи гедео као свиња
биџи добар као анђео
биџи добар као добар дан
биџи добар као душа
биџи добар као хлеб
биџи досадан као сшеница
биџи дујачак као јришка
биџи жив као чиков
биџи заљубљен као мачак
биџи заљубљен као шешреб
биџи зајалив као баруш
биџи здрав као грена
биџи здрав као риба
биџи искривљен као паратраф
биџи исцеђен као лимун
биџи јак као земља
биџи јак као коњ
биџи јак као медвед
биџи кваран као шуљак зуб
биџи лак као комарац
биџи лак/лајан као јерце
биџи лак као јеро
биџи лењ као дуба
биџи лењ као смргидуба
биџи лењ као шруш
биџи лей као анђео
биџи лей као Ајолон
биџи лей као луйка

биџи леј као сан
 биџи леј као слика
 биџи леј као ујисан
 биџи леј као у њричи
 биџи леја као Венера
 биџи леја као звезда Даница
 биџи луг као сџруја
 биџи лукав као змија
 биџи лукав као лисица
 биџи љиџав као јеџуља
 биџи љубоморан као џас
 биџи мекан као душа
 биџи мекан као џаџерје
 биџи мекан као џамук
 биџи мек као свила
 биџи млад као роса у џогне
 биџи мршав/сув као бакалар
 биџи мршав као џлџиџа
 биџи мршав као раџа
 биџи мршав као сараџа
 биџи мршав као шџука
 биџи мудар као Соломон
 биџи мудар као змија
 биџи накинџурен као божџићна јелка
 биџи најџи као сџруна
 биџи нем као риба
 биџи нов као из калуџа
 биџи оџраничен као шџераса/џиока
 биџи окреџан као чиџра
 биџи оџрован као змија
 биџи ошџар као бриџџа
 биџи ошџар као жилџи
 биџи ошџар као мач
 биџи ошџар као секира
 биџи џамџан као џчела/џчелица
 биџи џиџан као маџка
 биџи џиџан као свиња
 биџи џиџан као чеџ
 биџи џиџом као јаџње
 биџи џлав као небо
 биџи џлах као срна
 биџи џлашљив као зеџ
 биџи џоџрбљен као кџфла

биџи џокварен као муџак
 биџи џоносан као џаун
 биџи џрав као јаџлан
 биџи џрав као џруџи
 биџи џрав као свеџа
 биџи џрав као сџрела
 биџи џун као брoг
 биџи равна као гаска
 биџи различџи као Боџ и шеширџија
 биџи различџи као небо и земља
 биџи ружан као џроб
 биџи ружан као џаво
 биџи ружан као лоџов
 биџи ружан као маџмун
 биџи румен као јаџука
 биџи слободан као џиџица (на џрани)
 биџи сџор као корњача
 биџи сџор као џуж
 биџи среџан као геџе
 биџи сџар као Биџлија
 биџи сџар као Меџузалем
 биџи сџиснуџи као сарџине
 биџи шачан као шваџарски саџи
 биџи шврд као греновина
 биџи шврд као камен
 биџи шврд као костџ
 биџи шврд као орах
 биџи шврдоџлав као маџараџ/маџџа
 биџи шеџак као камен
 биџи шеџак као коњ
 биџи шеџак као олово
 биџи шеџак као слон
 биџи шеџак као Треџча
 биџи шеџак као шџуч
 биџи уморан као џас/куче
 биџи хладан као лед
 биџи хладан као змија
 биџи хладан као сџена
 биџи хладан као шџриџер
 биџи хладан као челик
 биџи храбар као лав
 биџи џрвен као буџка
 биџи џрвен као крв

биџи црвен као ѓајрика
 биџи црвен као рак
 биџи црн као дрво абонеса
 биџи црн као кайран
 биџи црн као уџаљ/уџен
 биџи црн као Циџанин
 биџи чврст као кремен
 биџи чврст као сџена
 биџи чврст као челик
 биџи чист као суза
 биџи чист као сунце
 биџи шарен/накиђурен као крискиндла
 биџи шарен као ѓајџај
 биџи шуџаљ као црквено звоно

Глаголски компаративни
 фразеологизми

бежати од некоџа као ѓаво од крсти
 бежати од некоџа као ѓаво од свеђе
 бежати од некоџа као ѓаво од шамјана
 бежати од некоџа као од куџе
 бојати се као ѓавола
 бориџи се као лав
 бринуџи као за лањски снет
 вршеџи се као чиџра
 вуђи се као ѓуж
 џледаџи/зуриџи као шеле у шарена
 враџа
 џовориџи као из књиџе
 џраќаџи као свраке на буњишџу
 држаџи се као џијан џлоџа
 живеџи као бубреџ у лоју
 живеџи као џолуб и џолубица
 живеџи као џроф
 живеџи као краљ
 живеџи као мали бет
 живеџи као џас
 живеџи као џас и мачка
 живеџи као џусџињак
 живеџи као са браџом
 живеџи као човек
 залеџи се / заќаќи се као чичак

заџалиџи/џалиџи се као шибица
 знојџи се као свиња
 иде као алва
 иде као од шале
 иде као џодмазано
 иде као џо лоју
 иде као саџи
 изџледаџи као да ни мрва не би зџазио
 изџледаџи као да су му све лађе
 џоџонуле
 изџледаџи као вила
 изџледаџи као леш
 изџледаџи као очеруџана кокошка
 изџледаџи као сџирашило
 има (нећеџа) као блаџа
 има (чеџа, коџа) као џњиљих крушаќа
 има (чеџа) као корова
 има (чеџа) као џеска на мору
 има (нећеџа) као џлеве
 имаџи живице као коноџице
 имаџи новица као жаба глаќа
 имаџи џара као блаџа
 имаџи џара као џлеве
 иђи као јаџње на клање
 иђи као џо јајима
 јеџи као ала
 јеџи као врабаќ
 јеџи као међава
 јеџи као џроваљен
 јеџи као свиња
 лаџаџи као џас/ќер
 лаџаџи као Минхаузен
 леџи се као флаштер
 личиџи као две џоловине расечене јабуќе
 личиџи као јаје јајеџу
 луџаџи као Максим џо дивизији
 мариџи као за лањски снет
 мењаџи као кошуље
 мењаџи као чараџе
 млеџи као воденица
 мрзеџи као куџу
 надуџи се као жаба
 надуџи се / надуваџи се као ѓуран

носићи као мору
 обилазићи као киша око Крађујевца
 обилазићи као мачка око вруће каше
 обући се као јелка
 одговарати/прислајати као шака у око
 осећати се као на (седмом) небу
 осећати се као пшеница у кавезу
 осећати се као пребјен
 осећати се као прејорођен
 осећати се као риба на сувом
 осећати се као риба у води
 осећати се као у зашвору
 ошћи као покисла кокош
 пасћи као мана са неба
 певаћи као славуј
 пићи као дуја
 пићи / наипићи се као земља
 пићи / наипићи се као свиња
 пићи као смук
 плакати као киша
 плакати као љуља година
 пливати као секира
 познавати некога као злу јару
 познавати некога као свој џеј
 понашати се као Бој
 понашати се као Бојом дан
 понашати се као слон у сјакарској
 радњи
 посветићи као земља
 поцрвенетићи као булка
 поштоватићи као мршвој коња
 понашати се као према (последњем)
 ђубреју
 прашићићи као сена
 пребледетићи као мршвац
 пребледетићи као смрћ
 превјајати се као црв
 прислајатићи као пасуљ на Божић
 причаћићи као навијен
 пролазићићи као поред шурској тробља
 псоватићи као кочијаш
 пушићићи као локомотива
 пушићићи као смук

пушићићи као Турчин
 радићићи као коњ
 радићићи као кршница
 радићићи као мрав
 радићићи као роб
 радићићи као сивоња
 радићићи као стока
 радићићи као црв
 радићићи као црнац
 радоваћићи се као дете
 разликоваћићи се као Бој и шеширција
 разликоваћићи се као небо и земља
 разуметићи се као маџарац у канџар
 расћићи као квасац
 рикнутићи као шипар
 ринџатићи као стока
 седећићи као млада
 седећићи као на жеравици
 седећићи као на илама
 седећићи/слајајатићи као кић
 седећићи као на шрњу
 слајатићи се као нокаћ и месо
 слајатићи се као пас и мачка / мачка и
 пас
 слајатићи се као јрсић и нокаћ
 слајатићи се као ројови у врећи
 смејатићи се као луд на брашно
 славаћићи као (мала) беба
 славаћићи/заслајатићи као заклан
 славаћићи као јаће
 славаћићи као клада
 славаћићи као шои
 срушићићи се као кула/кућа од карата
 стојајатићи као тромом појођен
 стојајатићи као дрвена Марија
 стојајатићи као кић
 стојајатићи као окамењен
 стојајатићи/седећићи као покисла кокош
 стојајатићи као прикован
 стојајатићи као саливено
 стојајатићи као укојан
 шелићићи као во
 шресћићи се као јрућ

њрчајџи као мува без љаве
 ћушајџи као љроб
 ћушајџи као заливен
 ћушајџи као љањ
 ћушајџи као рџба
 увенујџи као цвџџ
 увијајџи се као змија
 уљасијџи се као свећа
 уојџијџи се / наојџијџи се као љрасе
 уздићнујџи/издићи/љодићи се као феникс
 из љейџџа
 уљџџџи као сунћер
 ходџџи као љо јајџма
 ходџџи као љо џрњџ
 цџџџи као змија/ћџја
 чувајџи као зџџџу ока
 чувајџи као мало воде на глану
 чувајџи као очи у љави
 шејџџџи се као љаун

Именички компаративни
фразеологизам

(имајџи) јџџџ као нож

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Придевски компаративни
фразеологизми

alt sein wie Methusalem
arglos sein wie die Tauben
arm sein wie eine Kirchenmaus
arm sein wie Lazarus
ausgelaugt sein wie ein Lappen
behaart sein wie ein Affe
bekannt sein wie ein bunter Hund
besoffen sein wie ein Schwein
blau sein wie das Meer
blau sein wie ein Veilchen
bleich sein wie Kreide
bleich sein wie der Tod
bleich sein wie die Wand
bunt sein wie ein Papagei
dichtgedrängt sein wie die Heringe
dick sein wie ein Fass
dumm sein wie Bohnenstroh
dumm sein wie Brot
dumm sein wie die Nacht
dumm sein wie die sechs Ochsen
dünn sein wie ein Faden
dünn sein wie ein Hering
durchtrieben sein wie Erbsensuppe
dürr sein wie eine Hopfenstange
dürr sein wie ein Span
echt sein wie Gold
eifersüchtig sein wie ein Türke
falsch sein wie Bohnenstroh
falsch sein wie ein Galgenholz
falsch sein wie Katze
faul sein wie ein Dachs
faul sein wie eine Drohne
faul sein wie die Sünde
fleißig sein wie eine Ameise
fleißig sein wie eine Biene
flink sein wie ein Eichhörnchen
flink sein wie ein Wiesel
frech sein wie Oskar

*frech sein wie ein Rohrspatz
frei sein wie Vogel (in der Luft)
furchtsam wie ein Hase
geduldig sein wie ein Lamm
gepellt sein wie aus dem Ei
gerade sein wie eine Kerze
geschmückt sein wie ein Pfingstochse
gespannt sein wie ein Regenschirm
gesund sein wie eine Eichel
gesund sein wie ein Fisch im Wasser
glatt/schlüpfrig sein wie ein Aal
grob sein wie Bohnenstroh
groß sein wie ein Haus
groß sein wie das Heidelberger Faß
gütig sein wie ein Engel
hart sein wie Eisen
hart sein wie Stahl
hart sein wie ein Stein
hässlich sein wie die Nacht
hungrig sein wie ein Bär
hungrig sein wie ein Wolf
kalt sein wie Eis
kalt sein wie ein Fisch
kalt sein wie ein Frosch
kalt sein wie eine Hundeschнауze
kalt sein wie eine Made
kalt sein wie Stahl
keusch sein wie eine Lilie
klug sein wie eine Eule
klug sein wie Salomon
klug sein wie die Schlangen
krumm sein wie ein Fiedelbogen
lang sein wie eine Bohnenstange
langsam sein wie eine Schnecke
lästig sein wie eine Scheißhausfliege
lästig sein wie die Wanzen
leicht sein wie Daunен
leicht sein wie eine Feder
listig sein wie Schlangen
matt sein wie eine Fliege
müde sein wie ein Hund
munter sein wie ein Fisch im Wasser
päpstlicher sein als Papst*

*platt sein wie ein Bügelbrett
pünktlich sein wie ein Maurer
reich sein wie Krösus
rot sein wie Blut
rot sein wie Krebs
rot sein wie eine Tomate
sanft/still sein wie ein Lamm
scharf sein wie eine Klinge
scharf sein wie ein Messer
scharf sein wie ein Schwert
schlau sein wie ein Fuchs
scheu sein wie ein Reh
schnell sein wie der Blitz
schnell sein wie ein Pfeil
schnell sein wie der Wind
schön sein wie Adonis
schön sein wie ein Engel
schön sein wie die Sünde
schwarz sein wie Ebenholz
schwarz sein wie Kohle
schwarz sein wie die Nacht
schwarz sein wie nasse Erde
schwarz sein wie ein Schornstein
schwer sein wie Blei
schwer sein wie Steine
schwer sein wie ein toter Mann
stark sein wie ein Bär
stark sein wie ein Pferd
stolz sein wie Oscar
stolz sein wie ein Pfau
stolz sein wie ein Spanier
störrisch sein wie ein Esel
stumm sein wie ein Fisch
stur sein wie ein Panzer
tapfer sein wie ein Löwe
treu sein wie Gold
unterschiedlich sein wie Feuer und Wasser
verliebt sein wie ein Kater
verrückt sein wie ein Märzhase
verschwiegen sein wie ein Grab
weich sein wie Butter
weich sein wie Daunен
weich sein wie ein Pudding*

weiß sein wie Schnee
wütend sein wie ein Stier

Глаголски компаративни
фразеологизми

arbeiten wie ein Dachs
arbeiten wie ein Knecht
arbeiten wie ein Kümmeltürke
arbeiten wie ein Pferd/ Bauernpferd
arbeiten wie ein Vieh
aufgehen wie eine Dampfnudel
ausgehen wie ein Licht
aussehen wie das blühende Leben
aussehen/ dreinblicken wie drei/ sieben
Tage Regenwetter
aussehen wie ein Christbaum
aussehen wie ein gerupftes Huhn
aussehen wie eine Leiche
aussehen wie das Leiden Christi
aussehen wie Milch und Blut
aussehen wie ein Palmesel
aussehen wie ein Pfingstochse
aussehen wie eine Pfingstrose
aussehen wie der Tod in Forchheim
aussehen wie eine Vogelscheuche
behandeln jmdn. wie Luft
behandeln jmdn. wie (den letzten) Dreck
brennen wie Pech und Schwefel
brennen wie Stroh
brennen wie Zunder
brüllen wie ein Löwe
dasitzen wie ein Brautpaar
dastehen/dasitzen wie ein begossener Pudel
dastehen wie eine Säule
dastehen wie eine Kuh vorm Scheunentor
davonschleichen wie ein geprügelter Hund
eingehen wie eine Primel
er sieht aus, als könnte er keiner Fliege
etwas antun
es geht wie Butter
es geht wie Mus
es geht wie ein Uhrwerk

es geht wie warme Semmel weg
es gibt (etwas) wie Sand am Meer
es läuft wie geölt
essen/fressen wie ein Schwein
essen wie ein Spatz
fallen wie Manna vom Himmel
fluchen wie ein Fuhrmann
folgen wie ein Schatten
fressen wie ein Scheunendrescher
fürchten wie die Pest
fürchten wie der Teufel das Weihwasser
gehen wie auf Eiern
gehen wie ein Lamm zur Schlachtbank
gehen wie ein Storch im Salat
haben Geld wie Dreck
haben Geld wie ein Frosch Haare
haben Geld wie Heu
hassen wie die Pest
herumgehen wie die Katze um den heißen
Brei
heulen wie ein Schlosshund
hüten wie seinen/ihren Augapfel
kämpfen wie ein Löwe
kennen wie einen bunten Hund
kennen wie seine Westentasche
lasten wie ein Alp
laufen wie ein Bürstenbinder
leben wie die Eule unter Krähen
leben wie ein Fürst
leben wie (der liebe) Gott in Frankreich
leben wie die Heinzelmännchen
leben wie ein Hund
leben wie Hund und Katze
leben wie die Made im Speck
leben wie ein Mensch
lügen wie gedruckt
lügen wie Münchhausen
meiden wie die Pest
passen wie angegossen
passen wie der Esel zum Lautenschlagen
passen wie die Faust aufs Auge
rauchen wie ein Schlot
reden wie aufgezogen

reden wie ein Blinder von der Farbe
 reden wie ein Buch
 reden wie ein Mühlrad
 reden wie ein Wasserfall
 rennen wie eine gesengte Sau
 saufen wie ein Bürstenbinder
 saufen wie ein Igel
 saufen/trinken wie ein Loch
 schimpfen wie ein Rohrspatz
 schlafen wie ein Baby
 schlafen wie ein Bär
 schlafen wie ein Dachs
 schlafen wie ein Klotz
 schlafen wie ein Murmeltier
 schlafen wie ein Stein
 schuften wie ein Tier
 schuften wie ein Esel
 schweigen wie ein Grab
 schweigen wie eine Maus
 schweigen wie ein Stein
 schwimmen wie eine bleierne Ente
 schwitzen wie ein Schwein
 sich aufblähen wie ein Pfau
 sich aufblähen wie ein Truthahn
 sich aufblasen wie ein Frosch
 sich benehmen wie der liebe Gott
 sich benehmen wie ein Elefant im Porzellanladen
 sich freuen wie ein Schneekönig
 sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trocken
 sich fühlen wie ein Fisch im Wasser
 sich fühlen wie im Gefängnis
 sich fühlen wie im siebten Himmel
 sich fühlen wie neugeboren
 sich fühlen wie ein Vogel im Käfig
 sich gleichen wie ein Ei dem anderen
 sich hängen/kleben wie eine Klette an j-n
 sich vertragen wie Hund und Katze
 sich winden wie ein Aal
 sich wohlfühlen wie ein Fisch im Wasser
 singen wie eine Heidelerche
 sitzen wie bestellt und nicht abgeholt

sitzen wie auf Kohlen
 sitzen wie auf Nadeln
 sitzen wie auf Nesseln
 steigen/sich erheben wie (ein) Phönix aus der Asche
 stehen wie angedonnert
 stehen wie angenagelt
 stehen wie angewurzelt
 stehen wie der Ochs vorm Berg
 stehen wie ein Ölgötze
 stehen wie eine Säule
 verstehen von etwas wie ein Hahn vom Eierlegen
 verstehen von etwas wie eine Kuh vom Radfahren
 wechseln wie das Hemd/die Hemden
 wühlen wie ein Maulwurf
 zittern wie Espenlaub
 zusammenfallen /zusammenbrechen wie ein Kartenhaus
 zusammenhalten wie Pech und Schwefel
 zusammenpassen wie Jacke und Hose
 zusammenpassen wie ein Paar alte Latschen
 zusammenpassen wie Topf und Deckel

Прилошки компаративни фразеологизми

wie die feindlichen Brüder sein
 wie die Wanzen sein

Именички компаративни фразеологизми

ein Gesicht (machen) wie drei/sieben Tage Regenwetter
 Nerven (haben) wie Drahtseile
 ein Unterschied wie Tag und Nacht sein
 eine Zunge (haben) wie Messer

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Марија Станојевић Веселиновић рођена је 28. 9. 1983. године у Јагодини. Дипломирала је 2007. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. Докторску дисертацију *Компаративни фразеологизми за језички пар српски–немачки* успешно је одбранила 2018. године под менторством доц. др Данице Недељковић.

На Факултету педагошких наука у Јагодини запослена је од 2015. године. Звање доцента за ужу научну област Немачки језик са методиком наставе стекла је 2019. године, а од 2023. године је у звању ванредног професора. На истом факултету реализује наставу из области немачког језика и методике наставе немачког језика на основним и мастер студијама.

Током седмогодишњег ангажовања на месту координатора за међународну сарадњу Факултета педагошких наука била је носилац и учесник бројних пројеката међународне мобилности, са посебним фокусом на развој интернационализације наставе и академске размене.

Вишегодишње искуство у настави немачког језика на различитим узрасним нивоима представља полазиште њеног научноистраживачког рада. У фокусу истраживања су фразеологија, контрастивна и когнитивна лингвистика, као и транслатологија, са посебним освртом на језички пар српски–немачки. Стручно се усавршавала на више међународних институција, међу којима су Универзитет у Јени и Гете институт у Немачкој, а по позиву је предавала на Универзитету у Марбургу (DaF) и на Високој школи „Етваш Јожеф” у Баји.

Аутор је више научних радова објављених у домаћим и међународним публикацијама и активан учесник бројних научних конференција и стручних скупова у земљи и иностранству. Њен научни рад одликују темељно познавање релевантне литературе, доследна примена савремене научне методологије и прецизна лингвостилистичка анализа.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'373.7:811.112.2'373.7(0.034.2)
81-115(0.034.2)

СТАНОЈЕВИЋ Веселиновић, Марија, 1983-

Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику –
ономасиолошка група ,предмет'
[Електронски извор] / Марија Станојевић Веселиновић. - Јагодина :
Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу, 2026 (Јагодина : Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу).

- 1 електронски оптички диск (CD-ROM) : текст ; 12 cm. - (Едиција
Монографије / [Факултет
педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина])

Системски захтеви: Нису наведени. - Насл. са насловног екрана. -
Ауторкина слика. -
Тираж 50. - Белешка о аутору. - Библиографија. - Регистри.

ISBN 978-86-7604-254-8

а) Српски језик -- Немачки језик -- Компаративна анализа б) Српски језик --
Фразеологија в) Немачки језик -- Фразеологија

COBISS.SR-ID 190410249

Међу најзначајнијим особинама монографије Марије Станојевић Веселиновић свакако јесте свеобухватан „полиразински” приступ фразеологизмима. Наиме, ауторка је у монографији, при контрастирању компаративних фразеологизама, у анализу укључила све релевантне језичке нивое (лексички, структурно-синтаксички, понекад одвојено морфолошки, структурно-семантички и когнитивно-лингвистички), и понаособно и у међуодносу, што резултатима даје значај општеграматичких. Истраживање компаративних фразеологизама који се односе на својства предмета у српском и немачком језику показало је низ значајних резултата који потврђују како структурне, тако и семантичке сличности и разлике у два језичка система. Добијени резултати потврђују да је велики број компаративних фразеологизама у оба језика израђен на сличним концептуалним основама, али да потпуна еквиваленција представља изузетак. Монографија је значајна и по томе што се у њој први пут доноси врло обиман регистар, који има вредност речника, компаративних фразеологизама што се односе на једанаест иманентних карактеристика предмета датих одвојено азбучно за српски и абecedно за немачки језик.

Проф. др Милош Ковачевић

[Монографија] представља јасно конципиран и научно утемељен рад; својом структуром, аналитичком прецизношћу у аргументацији и закључивању она убедљиво осветљава једно у лингвистичкој литератури до сада научно необрађено поље; реч је о фразеологији са компаративним фразеологизмима као подврстом са *„предметом”*, као носиоцем ономасиолошке групе. Рукопис одликују методолошка доследност, јасна аргументација и висок степен научне релевантности. Посвећеност ауторке систематизацији корпуса, као и примена концептуалне анализе, чини овај рад вредним доприносом фразеолошким и контрастивним истраживањима и отуда је ми свесрдно предлажемо за објављивање.

Проф. др Божинка Петронијевић

Монографија *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику – ономасиолошка група „предмет”* надовезује се на претходно објављену монографију *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику (2023)*, са којом чини једну тематску целину и представља први систематичан и свеобухватан приказ компаративних фразеологизама српског језика и њихових еквивалената у немачком језику у домену човека и предмета. Теоријски значај ове монографије огледа се у прецизном одређењу компаративних фразеологизама српског и немачког језика из угла контрастивне и когнитивне лингвистике, док практичну примену ова монографија може имати у лексикографији (при изради семасиолошких и ономасиолошких речника), потом у настави српског и немачког језика као страног, као и при проналажењу адекватних еквивалената у преводилачкој пракси. Осим тога, монографија представља важан допринос развоју фразеолошких студија и подстицај за даља фразеолошка истраживања.

Проф. др Даница Недељковић

ISBN 978-86-7604-254-8

